

Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU19

Frågor om placerade barn och unga

Sammanfattning

Utskottet föreslår tio tillkännagivanden till regeringen om

- en ny LVU (s. 28)
- stöd efter vårdnadsöverflyttning (s. 28 – 29)
- riktlinjer för övervägande av adoption (s. 29)
- omplacering av barn (s. 29)
- drogtestar (s. 29 – 30)
- uppföljning och stöd efter en placering utanför hemmet (s. 30)
- skriftliga uppföljningar (s. 30)
- förlängd familjehemsplacering (s. 30)
- ett nationellt register över familjehemmen (s. 30)
- licensiering av familjehem och jourhem (s. 30).

Utskottets förslag grundas på 24 motionsyrkanden. Utskottet föreslår att övriga motionsyrkanden avslås.

I betänkandet finns 15 reservationer (S, M, SD, C, V, KD, L, MP) och två särskilda yttranden (S, MP, V). I en respektive nio reservationer (S, C, V, MP) respektive (S, V, MP) föreslås att riksdagen inte ska göra några tillkännagivanden till regeringen.

Behandlade förslag

Ett fyrtiotal yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Frågor om placerade barn och unga.....	8
Reservationer	31
1. Ny LVU, punkt 1 (S, V, MP)	31
2. Stöd efter vårdnadsöverflyttning, punkt 5 (S, V, MP)	31
3. Riktlinjer för övervägande av adoption, punkt 6 (S, V, MP)	32
4. Övervägande av adoption efter en viss tid, punkt 7 (M, SD, KD)	32
5. Omplacering av barn, punkt 8 (S, V, MP)	33
6. Uppdrag till IVO, punkt 10 (SD).....	33
7. Insatser utan föräldrars samtycke, punkt 11 (C, L).....	34
8. Drogtester, punkt 12 (S, V, MP).....	34
9. Uppföljning och stöd efter en placering utanför hemmet, punkt 13 (S, V, MP)	35
10. Skriftliga uppföljningar, punkt 14 (S, V, MP)	36
11. Förlängd familjehemsplacering, punkt 15 (S, V, MP).....	36
12. Barnombud, punkt 16 (SD)	37
13. Villkor för familjehem och jourhem, punkt 17 (C, KD).....	37
14. Nationellt register över familjehem, punkt 18 (S, V, MP).....	38
15. Licensiering av familjehem och jourhem, punkt 19 (S, C, V, MP)	39
Särskilda yttranden	40
1. Ny LVU, punkt 1 (S, MP)	40
2. Ny LVU, punkt 1 (V)	40
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	41
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	41
<i>Bilaga 2</i>	
Program och deltagare vid offentlig utfrågning	45
<i>Bilaga 3</i>	
Uppteckningar från offentlig utfrågning	49
<i>Bilaga 4</i>	
Bildpresentationer från offentlig utfrågning	95

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Ny LVU

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en ny LVU och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3275 av Juno Blom m.fl. (L) yrkandena 8 och 9.

Reservation 1 (S, V, MP)

2. Revidering av vårdplanen

Riksdagen avslår motion

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 24.

3. Tidpunkt för övervägande av vårdnadsöverflyttning

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 32 och

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7.

4. Årliga överväganden av vårdnadsöverflyttning

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 25 och

2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 11.

5. Stöd efter vårdnadsöverflyttning

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om stöd efter vårdnadsöverflyttning och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 15,

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 26,

2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 36,

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 13 och

2020/21:3275 av Juno Blom m.fl. (L) yrkande 20.

Reservation 2 (S, V, MP)

6. Riktlinjer för övervägande av adoption

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om riktlinjer för övervägande av adoption och tillkännager detta för regeringen.

Därmed avslår riksdagen motion

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 8.

Reservation 3 (S, V, MP)

7. Övervägande av adoption efter en viss tid

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 9 och
2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 12.

Reservation 4 (M, SD, KD)

8. Omplacering av barn

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om omplacering av barn och tillkännager detta för regeringen.

Därmed avslår riksdagen motion

2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 9.

Reservation 5 (S, V, MP)

9. Övervägande av vården

Riksdagen avslår motion

2020/21:3275 av Juno Blom m.fl. (L) yrkande 16.

10. Uppdrag till IVO

Riksdagen avslår motion

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 17.

Reservation 6 (SD)

11. Insatser utan föräldrars samtycke

Riksdagen avslår motion

2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 23.

Reservation 7 (C, L)

12. Drogtester

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om drogtester och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 5.

Reservation 8 (S, V, MP)

13. Uppföljning och stöd efter en placering utanför hemmet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om uppföljning och stöd efter en placering utanför hemmet och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 13,

2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 33,

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 4 och

2020/21:3275 av Juno Blom m.fl. (L) yrkande 12.

Reservation 9 (S, V, MP)

14. Skriftliga uppföljningar

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om skriftliga uppföljningar och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 12.

Reservation 10 (S, V, MP)

15. Förlängd familjehemsplacering

Riksdagen ställer bakom det som utskottet anför om förlängd familjehemsplacering och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 10.

Reservation 11 (S, V, MP)

16. Barnombud

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 8 och

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkandena 22 och 23.

Reservation 12 (SD)

17. Villkor för familjehem och jourhem

Riksdagen avslår motion

2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkandena 8 och 22.

Reservation 13 (C, KD)

18. Nationellt register över familjehem

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om ett nationellt register över familjehem och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:1611 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 11,

2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 6,

2020/21:1832 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 42,

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 45,

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 11 och

2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 23.

Reservation 14 (S, V, MP)

19. Licensiering av familjehem och jourhem

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om licensiering av familjehem och jourhem och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 14,

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 46 och

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 10.

Reservation 15 (S, C, V, MP)

Stockholm den 4 februari 2021

På socialutskottets vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Acko Ankarberg Johansson (KD), Kristina Nilsson (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Hultberg (M), Per Ramhorn (SD), Mikael Dahlqvist (S), Dag Larsson (S), Christina Östberg (SD), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S), Ulrika Jörgensen (M), Maj Karlsson (V), Pia Steensland (KD), Barbro Westerholm (L), Linda Lindberg (SD) och Martina Johansson (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet ca 40 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21. Motionsförslagen finns i bilaga 1.

Den 1 oktober 2020 höll utskottet en offentlig utfrågning på temat ökad trygghet för placerade barn och unga, se bilaga 2–4.

Utskottets överväganden

Frågor om placerade barn och unga

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en ny LVU, stöd efter vårdnadsöverflyttning, riktlinjer för övervägande av adoption, omplacering av barn, drogtestar, uppföljning och stöd efter en placering utanför hemmet, skriftliga uppföljningar, förlängd familjehemsplacering, ett nationellt register över familjehem och licensiering av familjehem och jourhem. Övriga motionsyrkanden avslås.

Jämför reservation 1 (S, V, MP), 2 (S, V, MP), 3 (S, V, MP), 4 (M, SD, KD), 5 (S, V, MP), 6 (SD), 7 (C, L), 8 (S, V, MP), 9 (S, V, MP), 10 (S, V, MP), 11 (S, V, MP), 12 (SD), 13 (C, KD), 14 (S, V, MP) och 15 (S, C, V, MP) samt särskilt yttrande 1 (S, MP) och 2 (V).

Motionerna

Ny LVU

I kommittémotion 2020/21:3275 (L) av Juno Blom m.fl. yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om en reformering av LVU. Motionärerna anför att det är fem år sedan Utredningen om tvångsvård för barn och unga föreslog en ny lag om tvångsvård för barn och unga (SOU 2015:71). Utredningens förslag skulle innebära ett stärkt barnperspektiv och en ökad rättssäkerhet för barn i samhällets vård och särskilt för dem som behöver tvångsvård. Enligt motionärerna är det angeläget att lagförslaget bereds skyndsamt. I yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om mål och struktur för LVU. Motionärerna föreslår ett antal åtgärder för att uppnå kvalitetsförbättringar och stärka barnens rätt. Bland annat nämns införande av tydliga mål och krav för tvångsvården i LVU och en omarbetning av lagen för att få ökad tydlighet och begriplighet.

Revidering av vårdplanen

I kommittémotion 2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 24 föreslås ett tillkännagivande om att barnets vårdplan ska revideras senast när barnet varit placerat i två år och då om möjligt avse det långsiktiga boendet.

Tidpunkt för övervägande av vårdnadsöverflyttning

I kommittémotion 2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 7 föreslås ett tillkännagivande om att vårdnadsöverflyttning ska övervägas tidigare och oftare. Motionärerna anför att ett sådant övervägande ska göras före tre års placering i samma familjehem och vara obligatoriskt.

I kommittémotion 2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 32 föreslås ett tillkännagivande om att ändra lagen när det gäller den tidsgräns som ställs upp för när socialtjänsten ska överväga en ansökan om vårdnadsöverflyttning. Motionärerna anför att tre-årsgränsen inte tar hänsyn till exempelvis om ärendet rör ett mycket ungt barn som levt hela sitt liv i familjehemmet eller ett äldre barn som levt en stor del av sitt liv med sina ursprungliga föräldrar. Tidsgränsen är också dåligt anpassad till en verklighet där många barn kan vara omhändertagna under lång tid men i olika jour- och familjehem.

Årliga överväganden av vårdnadsöverflyttning

I kommittémotion 2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 25 föreslås ett tillkännagivande om att vårdnadsöverflyttning ska övervägas årligen i de fall placeringen fortsätter även efter två år.

I kommittémotion 2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 11 föreslås ett tillkännagivande om att vårdnadsöverflyttning bör övervägas årligen. Motionärerna anför att det är uppenbart att ett barn som placerats knyter an mer till sin nya familj ju längre tid som gått. För mycket små barn kan detta handla om ett år.

Stöd efter vårdnadsöverflyttning

I kommittémotion 2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 13 föreslås ett tillkännagivande om att genomföra en bred översyn av regelverket för vårdnadsöverflyttning. En sådan översyn bör bl.a. beakta Tvångsvårdsutredningens överväganden om att ge stöd och bistånd efter en vårdnadsöverflyttning. Det ska också finnas ett ansvar för socialnämnden att följa upp hur vårdnadsöverflyttningen fungerar för barnet.

I kommittémotion 2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 26 föreslås ett tillkännagivande om att verka för en bred översyn av och förslag till stödåtgärder vid vårdnadsöverflyttning. Motionärerna anför att den formella kontakten med socialtjänsten upphör när ett familjehem övertar vårdnaden om barnet. Motionärerna anser att det är viktigt att socialtjänstens stöd och tillsyn fortsätter även efter en vårdnadsöverflyttning. Ett liknande förslag finns i kommittémotion 2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 15.

I kommittémotion 2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 36 föreslås ett tillkännagivande om att se över vilka insatser som ska fortsätta att erbjudas efter en överflyttning av vårdnaden eller adoption av ett placerat barn. Motionärerna anför att den omständigheten att socialtjänstens

uppdrag upphör i samband med en vårdnadsöverflyttning gör att många familjehem är tveksamma till att ta över ansvaret för vårdnaden. Det finns därför skäl att se över vilka insatser som kan behöva införas för att ytterligare trygga placerade barns utveckling.

I kommittémotion 2020/21:3275 (L) av Juno Blom m.fl. yrkande 20 föreslås ett tillkännagivande om stöd efter vårdnadsöverflyttningar. Motionärerna anför att den formella kontakten med socialtjänsten upphör när ett familjehem tar över vårdnaden. Det gör vårdnadsöverflyttning till ett stort och svårt steg för familjehemmet. Motionärerna anför att socialtjänstens stöd och tillsyn bör fortsätta också efter en vårdnadsöverflyttning.

Riktlinjer för övervägande av adoption

I kommittémotion 2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om att ta fram riktlinjer för i vilka situationer möjligheten till adoption bör övervägas på liknande sätt som när det gäller vårdnadsöverflyttning.

Övervägande av adoption inom viss tid

I kommittémotion 2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om att det bör införas en ordning som innebär att socialnämnden aktualiserar frågan om adoption när ett barn har varit placerat i samma familjehem under en viss tid.

I kommittémotion 2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om att adoption ska övervägas när en placering har pågått en viss tid.

Omplacering av barn

I kommittémotion 2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 9 föreslås ett tillkännagivande om att se över frågan hur man undviker sammanbrott som resulterar i omplacering av barn. Motionärerna anför att en översyn bör göras av familjehemmens uppdrag och hur sammanbrott som resulterar i omplacering av barn kan undvikas.

Övervägande av vården

I kommittémotion 2020/21:3275 (L) av Juno Blom m.fl. yrkande 16 föreslås ett tillkännagivande om socialtjänstens uppföljning av barnärenden. Motionärerna anför att en kontinuerlig uppföljning där barnets helhetssituation bedöms behöver göras under barnets placering. När barnets situation kräver det kan socialnämnden enligt motionärerna behöva göra överväganden betydligt oftare än de sexmånadersintervall som i dag är regel.

Uppdrag till IVO

I kommittémotion 2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 17 föreslås ett tillkännagivande om att Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) uppdrag behöver förtydligas så att placerade barn och unga i högre grad än i dag skyddas och att deras tillvaro och situation alltid följs upp under placeringen.

Insatser utan föräldrars samtycke

I kommittémotion 2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 23 föreslås ett tillkännagivande om att göra en lagändring för att socialtjänsten ska kunna förordna om insatser för såväl föräldrar som barn utan föräldrarnas samtycke. Motionärerna välkomnar det arbete som pågår för att ge socialnämnden rätt att gå in med insatser utan föräldrarnas samtycke vid misstanke om hedersbrott (januariavtalet, punkt 42). Motionärerna anför vidare att möjlighet till sådana tvingande insatser för såväl föräldrar som barn bör finnas även vid andra risker eller omsorgsbrister.

Drogtester

I kommittémotion 2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att införa ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtester av föräldrar eller vårdnadshavare inför umgänge eller i samband med att vården upphör. Motionärerna anför att sådana tester ska krävas vid ansökan om umgänge eller omprövning av vård enligt LVU och i samband med att vården upphör.

Uppföljning och stöd efter en placering utanför hemmet

I kommittémotion 2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att göra en lagändring som möjliggör för socialtjänsten att följa upp barn som varit placerade i familjehem eller föremål för en tvångsåtgärd under en längre tidsperiod. Motionärerna anför att socialnämnden bör vara skyldig att under minst tolv månader följa upp ett barns situation efter det att placeringen har upphört och barnet återförts till sin ursprungsfamilj och att vidta lämpliga åtgärder för att skydda barnet om det kommer fram uppgifter om allvarliga missförhållanden.

I kommittémotion 2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 13 föreslås ett tillkännagivande om att ta fram en handlings- och åtgärdsplan för uppföljning av tidigare placerade barn. Stöd och hjälp måste även finnas efter att placeringens har upphört.

I kommittémotion 2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 33 föreslås ett tillkännagivande om att ge socialtjänsten möjlighet att utan påkallad anledning följa upp ett tidigare omhändertaget barns situation efter hemtagning. Motionärerna anför att detta bör göras under den tid som

kan anses motiverad utifrån barnets bästa och omständigheterna i det enskilda fallet.

I kommittémotion 2020/21:3275 (L) av Juno Blom m.fl. yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om stöd till barn och unga efter avslutad samhällsvård. Motionärerna anför att det behöver finnas bestämmelser om att det ska anges i genomförandeplanen hur barnet eller den unge ska förberedas för tiden efter det att vården har upphört. Likaså bör det i socialtjänstlagen (SoL) införas bestämmelser som förtydligar och konkretiserar vilken inriktning stödet till barn och unga bör ha efter avslutad vård.

Skriftliga uppföljningar

I kommittémotion 2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om att skriftlig uppföljning av en pågående placering i familjehem respektive jourhem ska vara obligatoriskt. Motionärerna anför att uppdragen till familje- och jourhem är skriftliga, men att det inte alltid görs skriftliga uppföljningar.

Förlängd familjehemsplacering

I kommittémotion 2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 10 föreslås ett tillkännagivande om att möjliggöra förlängd familjehemsplacering vid gymnasiestudier. Motionärerna anför att vårdnadshavare har försörjningsplikt för sitt barn fram tills barnet är 18 år eller, om barnet studerar i gymnasiet, som längst till dess att barnet är 21 år.

Barnombud

I kommittémotion 2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 22 föreslås ett tillkännagivande om att utreda möjligheten att ge barn som placerats i hem enligt socialtjänstlagen ett barnombud. Motionärerna anför att ett sådant ombud ska vara ett stöd för den unge mellan familjehemmet och socialtjänsten. Ett liknande förslag finns i yrkande 8 i kommittémotion 2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD). I kommittémotion 2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 23 föreslås ett tillkännagivande om att utreda möjligheten att ge barnombudet insyn och skyldighet att rapportera missförhållanden om omkostnadsbidraget.

Villkor för familjehem och jourhem

I kommittémotion 2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 8 föreslås ett tillkännagivande om förbättrade förutsättningar och villkor för familjehem och jourhem. Motionärerna anför att flera frågor behöver utredas, bl.a. rätt till tjänstledighet och villkoren för ersättning från socialförsäkringarna. I yrkande 22 finns ett förslag till tillkännagivande om att öka rekryteringen av familjehem av god kvalitet.

Nationellt register över familjehemmen

I kommittémotion 2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 11 föreslås ett tillkännagivande om att införa ett nationellt register över familjehemmen. Liknande förslag finns i yrkande 45 i kommittémotion 2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD), i yrkande 6 i kommittémotion 2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD), i yrkande 11 i kommittémotion 2020/21:1611 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) och i yrkande 23 i kommittémotion 2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD).

I kommittémotion 2020/21:1832 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 42 föreslås ett tillkännagivande om att införa en databas för familjehem.

Licensiering av familjehem och jourhem

I kommittémotion 2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 10 föreslås ett tillkännagivande om att genomföra en licensiering av familjehem och jourhem. Ett liknande förslag finns i yrkande 46 i kommittémotion 2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) och i yrkande 14 i kommittémotion 2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD).

Gällande rätt, beslutad lagstiftning och handböcker

Lagen om FN:s konvention om barnets rättigheter

Enligt 1 § lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter ska artiklarna 1–42 i Förenta nationernas konvention av den 20 november 1989 om barnets rättigheter i originaltexternas lydelse gälla som svensk lag. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2020.

Socialtjänstlagen

Insatser med stöd i socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet (1 kap. 1 § tredje stycket). Socialtjänstens insatser för ett barn kräver därför samtycke från barnets vårdnadshavare och i vissa fall barnet. Om vårdnadshavarna och i vissa fall barnet inte samtycker till behövliga insatser ska socialnämnden överväga om barnet har behov av vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU (1 kap. 3 §).

Enligt 1 kap. 2 § SoL ska barnets bästa särskilt beaktas vid åtgärder som rör barn. Vidare ska vad som är bäst för barnet vara avgörande vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn.

Det framgår vidare av 3 kap. 3 § att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. För att utföra uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Vidare ska kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Enligt 3 kap. 3 a § ska socialnämnden se till att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet som rör barn och ungdomar.

Enligt 5 kap. 1 § har socialnämnden ett ansvar för att verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Socialnämnden ska vidare i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet.

Socialnämnden ska enligt 6 kap. 1 § sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna ska tas emot i ett familjehem, hem för vård eller boende (HVB-hem), eller stödboende för barn och unga i åldern 16–20 år. Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård. Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön.

Ett barn får enligt 6 kap. 6 § inte utan socialnämndens medgivande eller beslut om vård tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om honom eller henne. Ett sådant medgivande eller beslut förutsätter att förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i det hemmet är utredda av socialnämnden.

Socialnämnden ska i samband med beslut om placering i ett familjehem ingå avtal med dem som nämnden avser att anlita som familjehem. Nämndens och familjehemmets åtaganden som avser barnets behov av stöd och skydd under placeringen ska framgå av avtalet (6 kap. 6 b §). Vidare ska socialnämnden tillhandahålla den utbildning som behövs för den som nämnden avser att anlita som familjehem (6 kap. 6 c §).

Nämnden ska enligt 6 kap. 7 b § noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem, stödboende eller HVB-hem främst genom regelbundna personliga besök, enskilda samtal med barnet eller den unge och samtal med den eller dem som har tagit emot barnet eller den unge i sitt hem och med vårdnadshavarna. Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående.

När vård ges i ett familjehem, stödboende eller ett HVB-hem ska det enligt 6 kap. 7 c § finnas en socialsekreterare som utsetts särskilt av socialnämnden som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge. Socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål.

Om ett barn vårdas med stöd av SoL i ett annat hem än det egna ska socialnämnden enligt 6 kap. 8 § minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas. När barnet varit placerat i samma familjehem under tre år från det att placeringen

verkställdes ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken (FB).

Om vårdnaden av ett barn har flyttats över till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare som barnet tidigare varit familjehemsplacerat hos, får kommunen enligt 6 kap. 11 § fortsätta att betala dessa vårdnadshavare skälig ersättning. Vid sådan överflyttning av vårdnaden ska socialnämnden ge särskilt förordnade vårdnadshavare råd och stöd. Råd och stöd ska ges av socialnämnden i den kommun som beslutat om familjehemsplaceringen om särskilt förordnade vårdnadshavare begär det.

Socialnämnden ska enligt 5 kap. 1 § 9 i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts. Enligt punkt 10 i samma bestämmelse ska socialnämnden i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört.

Den 10 december 2020 antog riksdagen lagändringar med innebörden att socialnämnden fr. o. m. den 1 mars 2021 vid övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning särskilt ska beakta barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning, barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt, familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående samt barnets relation till sina föräldrar. Nämnderna ska därefter göra ett sådant övervägande årligen. Se 6 kap. 8 § andra och tredje stycket SoL (bet. 2020/21:SoU5, rskr 2020/21:128).

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda en utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden (11 kap. 1 §). När en sådan anmälan rör barn eller unga ska socialnämnden genast göra en bedömning av om barnet eller den unge är i behov av omedelbart skydd (11 kap. 1 a §). Vid en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd får nämnden, för bedömningen av behovet av insatser, konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs (11 kap. 2 §).

När någon behöver vårdas i ett HVB-hem, stödboende eller familjehem ska en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna (vårdplan). För barn och unga som vårdas i ett HVB-hem, stödboende eller familjehem ska en plan upprättas för hur vården ska genomföras (genomförandeplan). Vård- och genomförandeplanen ska även ta upp åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för (11 kap. 3 §).

Den 10 december 2020 antog riksdagen lagändringar även med innebörden att en vårdplan enligt 11 kap. 3 § SoL som gäller ett barn fr. o. m. den 1 mars 2021 ska revideras senast när barnet har varit placerat i två år (11. kap. 3 § andra stycket SoL). Vårdplanen ska vid denna tidpunkt, om det inte möter särskilda hinder, särskilt avse barnets långsiktiga boende (bet. 2020/21:SoU5, rskr. 2020/21:128).

Enligt 11 kap. 4 a och 4b §§ får socialnämnden besluta om uppföljning av ett barns situation i vissa fall. Det gäller bl.a. efter att en placering i exempelvis ett familjehem har upphört. En förutsättning är dock att barnet, utan att förhållanden som kan leda till ett beslut om tvångsvård enligt LVU råder, bedöms vara i särskilt behov av nämndens stöd eller skydd men samtycke till en sådan åtgärd saknas. Vid ett beslut om uppföljning av ett barns situation avgör nämnden hur länge uppföljningen ska pågå och hur den bäst ska genomföras. Uppföljningen måste dock avslutas senast två månader från det att placeringen i familjehem har upphört.

IVO utövar tillsyn över socialtjänsten (13 kap. 1 § SoL).

Socialtjänstförordningen

I socialtjänstförordningen (2001:937) ges kompletterande föreskrifter till bl.a. SoL och LVU. Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt (3 kap. 2 §).

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

Av 1 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, framgår att insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i SoL. Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Den som är under 18 år ska emellertid ges vård enligt lagen, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § råder och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv. Vård med stöd av 3 § får även ges den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

Enligt 2 § ska det fattas beslut om vård enligt lagen om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. Det ska enligt 3 § också beslutas om vård om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Om den unge har fått vård med stöd av 2 § ska socialnämnden enligt 13 § minst en gång var sjätte månad överväga om vård enligt lagen fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas. Om den unge har fått vård med stöd av 3 § ska socialnämnden inom sex månader från dagen för verkställighet av vårdbeslutet pröva om vård med stöd av lagen ska upphöra.

Denna fråga ska därefter prövas fortlöpande inom sex månader från senaste prövning. När den unge varit placerad i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § FB.

Den 10 december 2020 antog riksdagen lagändringar med innebörden att socialnämnden fr. o. m. den 1 mars 2021 vid övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning särskilt ska beakta den unges och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning, den unges relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose den unges behov av en trygg och god uppväxt, familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose den unges behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående samt den unges relation till sina föräldrar. Nämnderna ska därefter göra ett sådant övervägande årligen. Se 13 § tredje och fjärde stycket LVU (bet. 2020/21:SoU5, rskr 2020/21:128).

Av 13 a § framgår att socialnämnden noga ska följa vården av den som får vård med stöd av LVU. Detta ska ske främst genom regelbundna personliga besök i det hem där den unge vistas, enskilda samtal med den unge, samtal med den eller dem som har tagit emot den unge i sitt hem och samtal med vårdnadshavarna. Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående.

Socialnämnden har ett ansvar för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare så långt som möjligt tillgodoses (14 §).

När vård med stöd av LVU inte längre behövs ska socialnämnden enligt 21 § besluta att vården ska upphöra. Nämnden ska noga förbereda den unges återförening med den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne. Vård som har beslutats med stöd av 2 § ska dock upphöra senast när den unge fyller 18 år, och vård som har beslutats med stöd av 3 § ska upphöra senast när den unge fyller 21 år.

Av 22 § framgår att socialnämnden får besluta att den som är under 20 år ska hålla regelbunden kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson som socialnämnden utsett eller delta i behandling i öppna former inom socialtjänsten om det kan antas att den unge till följd av ett beteende kommer att behöva få vård om beteendet fortsätter och det stöd eller den behandling som den unge behöver inte kan ges med samtycke av den unge själv och av den unges vårdnadshavare.

Den 10 december 2020 antog riksdagen lagändringar även om särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden i mål och ärenden enligt 39 § andra stycket LVU fr.o.m. den 1 mars 2021 (bet. 2020/21:SoU5, rskr. 2020/21:128).

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende ska tillämpas vid placering av barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende eller HVB-hem med stöd av SoL eller LVU.

Av en ändring i de allmänna råden om att följa vården enligt 6 kap. 7 b och 7 c §§ SoL, som trädde i kraft den 1 mars 2020, framgår att en bedömning av hur ofta ett visst barn eller en viss ung person ska besökas av socialsekreterare bör göras fortlöpande under placeringen (HSLF-FS 2019:25).

Av Socialstyrelsens meddelandeblad (nr 5/2019) framgår att genom att bedömningen görs fortlöpande kan besöken planeras utifrån barnets eller den unges behov och önskemål över tid.

I 8 kap. i de allmänna råden finns bestämmelser om stöd och hjälp enligt 5 kap. 1 § SoL sedan vården har upphört. Av dessa framgår att socialnämnden vid bedömningen av ett barns eller en ung persons behov av stöd och hjälp efter avslutad vård bl.a. i familjehem bör beakta behovet av fortsatt kontakt med hemmet där han eller hon har varit placerad. Barnets eller den unges behov av personligt stöd bör uppmärksammas och tillgodoses. Om barnet efter placeringen ska återvända till det egna hemmet bör nämnden tillgodose vårdnadshavarens behov av stöd i föräldrarollen.

Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten

Socialstyrelsen gav i mars 2020 ut handboken Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten (2020-3-6640). Handboken riktar sig framför allt till socialsekreterare och chefer inom socialtjänsten som arbetar med placeringar av barn och unga utanför det egna hemmet. Den syftar till att underlätta tillämpningen av det regelverk som gäller på området. Innehållet bygger i huvudsak på lagstiftning, förarbeten, rättsfall och utlåtanden från Riksdagens ombudsmän (JO). Boken kompletterar Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende.

I handboken uttalas (s. 317) att när föräldrar och barn återförenas kan föräldrarna behöva stöd i att hantera vardagssituationer med barnet. Även barnet kan behöva stöd. Exempel på insatser är familjeterapeutiska insatser, träning av samspelet mellan barn och föräldrar och råd- och stödkontakter eller programverksamhet riktad till föräldrar. Bistånd i form av en kontaktfamilj, i första hand det tidigare familjehemmet, kan också ges som ett led i att stödja både barn och föräldrar.

LVU – Handbok för socialtjänsten

Socialstyrelsen publicerade i mars 2020 handboken LVU – Handbok för socialtjänsten (2020-3-6642). Handboken syftar till att underlätta tillämpningen av det regelverk som gäller när barn och unga inte kan få behövlig vård på frivillig väg. Handboken riktar sig framför allt till socialsekreterare och chefer inom den sociala barn- och ungdomsvården som kan komma att hantera ett ärende enligt LVU. Handboken har tagits fram då de tidigare allmänna råden (SOSFS 1997:15) om tillämpningen av LVU har upphört att gälla. Innehållet bygger i huvudsak på lagstiftning, förarbeten, rättsfall och JO-beslut.

Nationell adoption – Handbok för socialtjänsten

Socialstyrelsen publicerade i mars 2020 handboken Nationell adoption – Handbok för socialtjänsten (2020-2-6589). Den 1 september 2018 trädde nya flexibla adoptionsregler i kraft som syftar till att bl.a. stärka barnrättsperspektivet. Handboken har tagits fram mot bakgrund av detta och riktar sig främst till handläggare inom området familjerätt men även till utredande socialsekreterare inom barn- och ungdomsvården samt handläggare inom familjehemsvården som arbetar med adoptioner. Syftet är att underlätta tillämpningen av det regelverk som gäller på området. Innehållet bygger i huvudsak på lagstiftning, förarbeten, rättsfall, JO-beslut samt föreskrifter och allmänna råd.

Allmänna råd från Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har beslutat om allmänna råd om socialnämndens ansvar vid behov av en ny vårdnadshavare (HSLF-FS 2017:47, i kraft den 1 juli 2017). Dessa är likalydande med och ersätter Socialstyrelsens allmänna råd från 2006 (SOSFS 2006:20). I de allmänna råden ges rekommendationer till stöd för tillämpningen av 6 kap. 7 – 9 §§ FB vid socialnämndens utredningar enligt 11 kap. 1 § SoL om ett barns behov av en ny vårdnadshavare.

Om barnet behöver en ny vårdnadshavare

Socialstyrelsen publicerade under 2006 handboken Om barnet behöver en ny vårdnadshavare (2006-101-9). Denna handbok är ett komplement till Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:20) om socialnämndens ansvar vid behov av ny vårdnadshavare. Syftet med handboken är att ge vägledning vid socialtjänstens utredningar när barn står utan vårdnadshavare eller av andra skäl behöver en ny vårdnadshavare. I handboken beskrivs också innebörden av att vara särskilt förordnad vårdnadshavare och vilka effekter dessa vårdnadsbeslut får för de inblandade personerna. Handboken bygger på lagstiftning, förarbeten, rättsfall, JO-uttalanden och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.

När det gäller socialnämndens ansvar enligt 5 kap. 1 § 9 SoL uttalas i handboken att detta innebär att familjehemsföräldrar som blivit vårdnadshavare är tillförsäkrade ett fortsatt kommunalt stöd, stöd och hjälp som de kan behöva för att klara sin uppgift som vårdnadshavare (jfr 6 kap. 14 § FB). Stöd kan enligt handboken ges i form av t.ex. rådgivning, handledning, besök, uppföljning, utbildning, stöd i kontakten med föräldrar eller stödsamtal med barnet.

Bakgrund och pågående arbete

Budgetpropositionen för 2021

Av budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 9 s. 136) framgår att 38 800 barn och unga någon gång under 2018 fick en insats i form av heldygnsvård enligt SoL eller insatser enligt LVU.

Regeringen avsatte under 2016–2020 medel för stärkt bemanning inom den sociala barn och ungdomsvården (prop. 2020/21:1 s. 132, S2016/04469/FST). Medelstilleldningen omfattar sammanlagt 360 miljoner kronor per år under perioden 2017–2019 samt 150 miljoner kronor 2020. Medlen för att stärka bemanningen och till kompetens- och kvalitetsutveckling syftar till att stärka både verksamheten och förutsättningarna för de flickor och pojkar som befinner sig i den sociala barn- och ungdomsvården. Slutredovisningen ska lämnas till Regeringskansliet senast den 1 juni 2021.

Socialstyrelsens lägesrapport 2020

Barn och unga med heldygnsinatser placeras oftast i familjehem. Av 38 800 barn och unga som var placerade någon gång under 2018 var 59 procent placerade i familjehem.

Januariavtalet

I den överenskommelse om 73 punkter som Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet ingick 2019, det s.k. januariavtalet, anges under rubriken Stoppa hedersbrotten att möjligheterna att utan föräldrarnas samtycke ge insatser till unga vid misstanke om hedersbrott ska öka liksom att LVU ska skärpas i samma syfte (punkt 42).

Öppna insatser eller placering utan samtycke

Socialstyrelsen fick genom sitt regleringsbrev för 2018 i uppdrag att redogöra för kunskapsläget om öppna insatser utan samtycke till unga respektive vårdnadshavare, bl.a. utifrån erfarenheterna i Danmark och Norge, samt bedöma om det som då framkom kunde motivera en lagändring inom området (S2018/05767/FS). I beslut den 14 november 2019 ändrade regeringen uppdraget (S2019/04727/FST [delvis]). Uppdraget omfattar sedan dess även att lämna förslag på hur möjligheterna att ge barn och unga öppna insatser utan

samtycke kan öka. I uppdraget ingår bl.a. att se över bestämmelsen i 22 § LVU (s.k. mellantvång) i syfte att insatsen ska kunna ges i fler fall och i fler situationer. I denna del ingår bl.a. att se över om mellantvång bör kunna beslutas vid brister i den unges hemmiljö (2 § LVU) och om rekvisiten i övrigt för att kunna besluta om en sådan insats bör ändras. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2021.

Socialstyrelsen ska enligt sitt regleringsbrev för 2020 göra en fördjupad analys av förslaget i betänkandet Barns och ungas rätt vid tvångsvård – förslag till ny LVU (SOU 2015:71) om att socialnämnden, utan vårdnadshavarens samtycke, ska kunna besluta om placering av barn som fyllt 16 år (S2019/05315/RS). Analysen ska bl.a. göras utifrån perspektivet att förslaget innebär ett betydande ingrepp i vårdnadshavarnas bestämmanderätt.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2021.

Utredningen om tvångsvård för barn och unga

Den 12 juli 2012 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppdraget att göra en översyn av LVU. Syftet med utredningen var bl.a. att ytterligare stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn och unga samt att bidra till kvalitetsutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården, med särskilt fokus på tvångsvård. Utredningen fick i tilläggsdirektiv i uppdrag att göra en översyn av hur långsiktigheten och stabiliteten i större utsträckning kan säkerställas för barn som är eller bedöms bli långvarigt placerade (dir. 2014:87).

Utredningen överlämnade sitt slutbetänkande i juni 2015; Barns och ungas rätt vid tvångsvård – förslag till ny LVU (SOU 2015:71). Betänkandet innehåller bl.a. ett förslag till en ny lag om tvångsvård av barn och unga. Enligt uppgift från Socialdepartementet pågår beredningen av betänkandet inom Regeringskansliet.

Uppdrag att stärka principen om barnets bästa i samband med upphörande av vård enligt LVU

Den 29 april 2020 beslutade regeringen om ett uppdrag med syftet att biträda Socialdepartementet med att utreda hur principen om barnets bästa kan stärkas vid beslut om tvångsvårdens (LVU) upphörande (S2020/03820/SOF).

Utredaren ska utreda

- hur principen om barnets bästa kan stärkas i samband med bedömning av om vården enligt LVU ska upphöra
- om det finns ett behov av att tidigarelägga socialnämndens skyldighet att överväga överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § FB
- om det bör införas en möjlighet för socialnämnden att besluta att en vårdnadshavare eller förälder ska uppvisa resultat av prov för kontroll av påverkan av narkotika, alkoholhaltiga drycker m.m. inför och i samband

med umgänge och i samband med socialnämndens bedömning av om vård enligt LVU ska upphöra

- om det bör införas en skyldighet för socialnämnden att följa upp barns situation efter det att en placering har upphört.

Utredaren ska föreslå de författningsändringar som utredaren anser är nödvändiga. Oavsett ställningstagande ska förslag till författningsändringar lämnas i ovannämnda delar.

Utredaren ska till sin hjälp ha en arbetsgrupp bestående av representanter från Socialdepartementet, Justitiedepartementet och Arbetsmarknadsdepartementet.

Uppdraget gäller fr.o.m. den 30 april 2020 t.o.m. den 26 februari 2021.

Kunskaphöjande insatser om nationella adoptioner m.m. inom familjehemsvården

Den 11 juni 2020 beslutade regeringen om ett uppdrag till Socialstyrelsen om kunskaphöjande insatser om nationella adoptioner m.m. inom familjehemsvården (S2020/05272/SOF). Uppdraget innebär att myndigheten under perioden 2020–2022 ska genomföra kunskaphöjande insatser inom familjehemsvården om bl.a. nationella adoptioner för att stärka tryggheten och stabiliteten för familjehemsplacerade barn. Senast den 31 maj 2021 ska myndigheten lämna in en kort skriftlig beskrivning av hur myndigheten har spridit kunskap och information om bl.a. nationella adoptioner under 2020 samt en beskrivning av planeringen av uppdragets genomförande i sin helhet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2023.

Barns behov i centrum

Barns behov i centrum (BBIC) beskriver ett arbetssätt för socialtjänstens barn- och ungdomsvård (socialstyrelsen.se). Det innehåller en struktur för handläggning, genomförande och uppföljning av myndighetsutövningen. BBIC är anpassat efter socialtjänstens regelverk och syftar till att

- stärka barns delaktighet och inflytande
- förbättra samarbetet med barn och nätverk
- skapa struktur och systematik i arbetet så att handläggning och insatser lättare kan följas upp
- bidra till ökad kvalitet och rättssäkerhet.

BBIC ger inte en heltäckande beskrivning av krav som ställs på handläggning och dokumentation i socialtjänsten utan måste kompletteras med annan kunskap.

Barn i familjehem – umgänge mellan föräldrar och andra närstående

I mars 2020 publicerade Socialstyrelsen ett kunskapsstöd, *Barn i familjehem – umgänge mellan föräldrar och andra närstående (2020-3-6675)*. Kunskapsstödet riktar sig i första hand till personal inom socialtjänsten som arbetar med barn i familjehem. Det är tänkt att ge kunskap i de olika moment som planeringen av umgänge omfattar, men syftar även till att lyfta fram vikten av att ge stöd kring umgänge och att följa upp hur umgänget fungerar.

Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag

I augusti 2020 lämnade utredningen Framtidens socialtjänst sitt slutbetänkande *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47)*. En del av utredningen behandlar ett förtydligt barnrättsperspektiv. I den delen lämnas förslag om att

- en kompletterande bestämmelse ska införas som anger att vid bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter
- det anges i socialtjänstlagen att den som lämnat information till barnet så långt det är möjligt ska försäkra sig om att barnet har förstått informationen
- det i socialtjänstlagen ska införas en möjlighet för socialnämnden att tala med ett barn utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande även inför ett beslut om huruvida en utredning ska inledas
- tiden för uppföljning dels efter avslutad utredning utan beslut om insats, dels efter det att en placering i exempelvis ett familjehem har upphört ska förlängas från två till sex månader
- regeringen ska tillsätta en utredning med uppdraget att utreda behovet av och förutsättningarna för oberoende barnombud
- regeringen ska tillsätta en utredning med uppdrag att se över nuvarande bestämmelser om gallring av barnakter.

Utredningen gör vidare bedömningen att det är viktigt att socialtjänsten arbetar för att det placerade barnet ges möjlighet till kontakt med föräldrar och syskon och föreslår att socialnämnden i fråga om barn som vårdas i bl.a. familjehem ska arbeta för att de ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående och särskilt uppmärksamma barnets eller den unges relationer till föräldrar, syskon och andra närstående.

Enligt uppgift från Socialdepartementet är betänkandet på remiss t. o. m. den 1 februari 2021.

Uppdrag om socialtjänstens handläggning av ärenden som rör stöd och skydd till barn och unga

Den 26 november 2020 lämnade regeringen ett uppdrag (S2020/08835 [delvis]) till IVO att under 2021–2022 förstärka tillsynen av socialtjänstens handläggning av ärenden som rör stöd och skydd till barn och unga. Den förstärkta tillsynen ska särskilt uppmärksamma

- hur barnets bästa beaktas, utreds och redovisas i handläggningen och i beslutsfattandet, däribland barnets rätt att komma till tals
- socialnämndens hantering av förhandsbedömningar och skyddsbedömningar
- socialnämndens arbete med att noga följa vården av de barn och unga som vårdas utanför sitt eget hem
- socialnämndens arbete med att bevaka barnets bästa genom vårdnadsöverflyttning och flyttningsförbud
- socialnämndens arbete med att följa upp ett barns situation efter avslutad placering eller när en utredning avslutats utan beslut om insats.

IVO ska återföra kunskapen om tillsynen till Socialstyrelsen. Utifrån resultaten av den förstärkta tillsynen ska IVO också vid behov lämna förslag till regeringen om ytterligare åtgärder på nationell nivå.

Senast den 29 januari 2021 ska IVO redovisa en plan för tillsyn 2021 och 2022. Den 1 mars 2023 ska IVO lämna en samlad redovisning av uppdraget

Rekommendationer från Sveriges Kommuner och Regioner om familjehem

I november 2019 publicerade Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) sitt cirkulär Ersättningar och villkor vid familjehemsvård av barn, unga och vuxna, vårdnadsöverflyttningar m.m. för år 2020 (dnr 19/1513, cirkulärnummer 19:44). Cirkuläret syftar till att ge stöd och vägledning för handläggare och beslutsfattare i kommuner om handläggningen av ärenden som rör familjehemsvård. Enligt cirkuläret bör rekommendationerna, eftersom det är generella, ses som ett stöd för utvecklande av kommunens egna riktlinjer för handläggningen av dessa ärenden. I cirkuläret finns även tabeller med aktuella belopp för arvoden och omkostnader för 2020.

Under rubriken Avtal nämns att det avtal som socialnämnden enligt 6 kap. 6 b § SoL är skyldig att ingå med den som avses anlitas som familjehem bör utgå från vårdplanen och genomförandeplanen och beskriva vad som ingår i nämndens respektive familjehemmets åtagande för att nå målen i planerna. Av avtalet bör också framgå vad uppdraget omfattar, vilket stöd familjehemmet kan få, ersättningar, försäkringar, uppsägningstider m.m.

Vidare framgår att arvodet ska beskattas som tjänst och att uppdraget inte är semestergrundande. Arvodet är såväl sjukpenning- som pensionsgrundande men berättigar inte till tjänstepension. Genom arvodet ersätts familjehemmet för den tid som går åt för uppdraget.

Omkostnadsersättningen är till för att täcka de merkostnader som familjehemmet får när det tar emot barnet i sin familj. Ersättningen består av dels en åldersfördelad schablon (grundkostnad), dels tilläggskostnader som beräknas individuellt efter det placerade barnets speciella behov. Omkostnadsersättningen följer kostnadsutvecklingen genom en koppling till prisbasbeloppet. Omkostnadsersättningen är inte sjukpenning- eller pensionsgrundande.

I grundkostnaderna ingår kostnader för barnets livsuppehälle och del i de gemensamma hushållskostnaderna. Som exempel kan nämnas utgifter för livsmedel, kläder, skor, personlig hygien, fickpengar, lek och fritid, förbrukningsvaror, möbler husgeråd, textilier, tv, telefon och normalt slitage. Omkostnadsersättningen inkluderar barnbidrag alternativt studiebidrag som ska dras av då det går direkt till familjehemmet alternativt ungdomen.

För 2020 rekommenderar SKR som en grundkostnad per förälder 4 336 kronor (110 procent av prisbasbeloppet) per månad för barn i åldern 0–12 år och 4 927 kronor (125 procent av prisbasbeloppet) per månad för barn i åldern 13–19 år. Motsvarande tilläggskostnad som rekommenderas är (inklusive grundkostnad) 6 110 kronor (155 procent av prisbasbeloppet) respektive 6 898 kronor (175 procent av prisbasbeloppet). Omkostnadsersättningen är avdragsgill om utbetalaren har följt Skatteverkets regler för omkostnadsersättning. I annat fall behandlas den som ett skattepliktigt arvode (www.skatteverket.se).

En särskilt förordnad vårdnadshavare har ingen försörjningsskyldighet för barnet. Den socialnämnd som ansökt om vårdnadsöverflyttningen, har därför fått rätt att fortsätta betala dem en skälig ersättning (6 kap. 11 § SoL) och detta gäller oavsett om familjehemsplaceringen skett med stöd av SoL eller LVU. En skälig ersättning bör motsvara vad som tidigare betalats ut som familjehemsersättning d.v.s. arvode och omkostnadsersättning. Denna ersättning ska reduceras med pengar som kommer från annat håll för vård och omkostnader t.ex. underhållsbidrag, underhållsstöd, pension, vårdbidrag, barnbidrag, avkastning av kapital och socialförsäkringsförmåner.

Tidigare behandling i riksdagen

Tillkännagivande om en översyn av reglerna om vårdnadsöverflyttning och adoption vid familjehemsplaceringar

Med anledning av betänkande 2019/20:CU17 Familjerätt beslutade riksdagen om ett tillkännagivande till regeringen om att ta initiativ till en översyn av reglerna om vårdnadsöverflyttning och adoption vid familjehemsplaceringar (rskr. 2019/20:235). I betänkandet uttalade civilutskottet följande (s. 31–32).

I socialutskottet pågår beredning av ett förslag till utskottsinitiativ om ändringar i bl.a. LVU. Den regleringen omfattar, såvitt här är av särskilt intresse, frågan om när och under vilka förutsättningar som socialnämnden bör ta initiativ till en vårdnadsöverflyttning.

Inom ramen för den debatt som har förts har det även ifrågasatts om barnets bästa i tillräckligt hög grad tillgodoses genom de ovan redovisade bestämmelserna om vårdnadsöverflyttning och adoption i föräldrabalken. Det handlar närmare bestämt om huruvida bestämmelsernas nuvarande utformning möjliggör vårdnadsöverflyttning och adoption i den utsträckning som barnets bästa får anses motivera. Mot bl.a. den bakgrunden anser utskottet att det finns skäl för en översyn av föräldrabalkens reglering i nämnda hänseenden. I sammanhanget finns det också anledning att titta närmare på om formerna och ordningen för prövningen av en fråga om vårdnadsöverflyttning i de aktuella fallen är

ändamålsenliga, t.ex. när det gäller vid vilken slags domstol som prövningen görs och vem som har rätt att initiera prövningen. Regeringen bör därför ta initiativ till en sådan översyn. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Tillkännagivande om tidpunkten för övervägande av ansökan om vårdnadsöverflyttning, övervägande av vården och utvärdering av de särskilda lämplighetskraven för offentliga biträden

Med anledning av betänkande 2020/21SoU5 Övervägande av vårdnadsöverflyttning, vårdplan för placerade barn och särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden beslutade riksdagen om tillkännagivanden till regeringen (rskr. 2020/21:128). I betänkandet uttalade utskottet bl.a. följande.

Tidpunkten för övervägande av vårdnadsöverflyttning (s. 27–29, res. S, V, MP)

Som framgår ovan ställer sig utskottet bakom regeringens lagförslag om regelbundna överväganden av vårdnadsöverflyttning. När det gäller lagens framtida utformning vill utskottet emellertid anföra följande. Det finns enligt utskottet starka skäl som talar för att socialnämnden bör överväga en ansökan om vårdnadsöverflyttning relativt tidigt för att säkerställa barnets eller den unges bästa. Enligt utskottet bör ett sådant övervägande ske senast efter det att barnet eller den unge varit placerad i samma familjehem under två år, i stället för som nu tre år. Detta bör framgå av respektive lag, SoL och LVU. En sådan lagstiftning hindrar inte att ett övervägande sker ännu tidigare. Som exempel kan nämnas att i det fall barnet eller den unge varit placerad i flera jour- eller familjehem, kan det vara angeläget att övervägande sker även om barnet inte varit placerat i samma familjehem under två år. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motionerna [...] gör ett tillkännagivande till regeringen.

Övervägande av vården (s. 29, res. S, V, MP)

Som framgår ovan är socialnämnden skyldig att minst en gång var sjätte månad överväga om vård i ett annat hem än det egna, som ges med stöd av SoL eller 2 § LVU, fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas. Nuvarande lagstiftning hindrar således inte att socialnämnden överväger vården oftare än var sjätte månad. Emellertid kan det finnas en risk att den pressade arbetssituation som socialtjänstens medarbetare många gånger befinner sig i medför att minimigränsen blir normerande. Utskottet anser därför att reglerna om övervägande av vården bör utvärderas. Om utvärderingen visar att det finns behov av att förtydliga lagstiftningen bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motionerna [...] gör ett tillkännagivande till regeringen.

Ny LVU

Ett motionsyrkande om att skyndsamt bereda den s.k. LVU-utredningen behandlades i betänkande 2018/19:SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor (s. 90). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2018/19:187). Ett likalydande motionsyrkande

behandlades förenklat i betänkande 2019/20:SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor (rskr. 2019/20:309).

Övervägande av vårdnadsöverflyttning och adoption

Ett motionsyrkande om att överväga vårdnadsöverflyttning eller adoption när en placering har pågått en viss tid behandlades i betänkande 2018/19:SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor (s. 89). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2018/19:187).

Stöd efter vårdnadsöverflyttningar

Ett motionsyrkande om att ge stöd efter vårdnadsöverflyttningar behandlades i betänkande 2018/19:SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor (s. 90). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2018/19:187).

Omplacering av barn

Ett motionsyrkande om att undvika sammanbrott som resulterar i omplacering av barn behandlades i betänkande 2018/19:SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor (s. 89). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2018/19:187).

Uppdrag till IVO

Ett motionsyrkande om att stärka IVO:s uppdrag så att placerade barn och unga i högre grad skyddas och följs upp behandlades i betänkande 2019/20:SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor (s. 81). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2019/20:309).

Förlängd familjehemsplacering vid gymnasiestudier

Ett motionsyrkande om förlängd familjehemsplacering vid gymnasiestudier behandlades i betänkande 2018/19: SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor (s. 90). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2018/19:187). Ett likalydande yrkande behandlades förenklat i betänkande 2019/20:SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor (rskr. 2019/20:309).

Villkor och förutsättningar för familjehem

Ett motionsyrkande om villkor och förutsättningar för familjehem behandlades i betänkande 2018/19: SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor (s. 90). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2018/19:187).

Nationella register över familjehem och jourhem

Motionsyrkanden om nationella register över familjehem och jourhem behandlades i betänkandena 2018/19:SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor (s. 90) och 2019/20:SoU9 Socialtjänst- och barnfrågor (s. 83). I båda dessa betänkanden avstyrkte utskottet motionsyrkandena. Riksdagen biföll i båda fallen utskottets förslag till riksdagsbeslut (rskr. 2018/19:187 och 2019/20:309).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det nu är mer än fem år sedan tvångsvårdsutredningen föreslog en ny lag om tvångsvård för barn och unga (SOU 2015:71). Utredningens förslag skulle enligt utskottet innebära ett stärkt barnperspektiv och en ökad rättssäkerhet för barn i samhällets vård och särskilt för dem som behöver tvångsvård. Utskottet anser att det är angeläget att detta förslag bereds skyndsamt. För att uppnå kvalitetsförbättringar och stärka barnets rätt krävs ett antal åtgärder, som att t.ex. införa tydliga mål och krav för tvångsvården i LVU och att lagen omarbetas för ökad tydlighet och begriplighet. Detta bör riksdagen med bifall till motion 2020/21:3275 (L) yrkandena 8 och 9 ge regeringen till känna.

Utskottet kan konstatera att riksdagen nyligen beslutade om en lagändring med innebörden att en vårdplan enligt 11 kap. 3 § SoL som gäller ett barn fr.o.m. den 1 mars 2021 ska revideras senast när barnet varit placerat i två år. Vårdplanen ska vid den tidpunkten, om det inte möter särskilda hinder, särskilt avse barnets långsiktiga boende (rskr. 2020/21:128). Motion 2020/21:2035 (SD) yrkande 24 får därmed anses tillgodosedd och bör avslås.

Utskottet noterar att frågan om att tidigarelägga socialnämndens skyldighet att överväga vårdnadsöverflyttning ingår i utredningsuppdraget om att stärka principen om barnets bästa i samband med upphörande av vård enligt LVU (S2020/03820/SOF) och att uppdraget avses redovisas inom kort. Utskottet anser att frågan är mycket angelägen och påminner om det tillkännagivande om tidpunkten för övervägande av vårdnadsöverflyttning som lämnades till regeringen i december 2020 (rskr. 2020/21: 128). Utskottet anser att riksdagen inte nu behöver lämna ännu ett tillkännagivande om detta. Motionerna 2020/21:2951 (C) yrkande 32 och 2020/21:3139 (M) yrkande 7 bör avslås.

Utskottet kan konstatera att riksdagen nyligen beslutade också om en lagändring med innebörden att socialnämnden fr.o.m. den 1 mars 2021 ska göra årliga överväganden av ansökan om vårdnadsöverflyttning (rskr. 2020/21:128). Motionerna 2020/21:2035 (SD) yrkande 25 och 2020/21:3480 (KD) yrkande 11 får därmed anses tillgodosedda och bör avslås.

Utskottet anser att det behövs en översyn av regelverket som gäller vårdnadsöverflyttning. När familjehemsföräldrarna blir barnets nya vårdnadshavare upphör familjehemsplaceringen. Det innebär att nämndens ansvar att noga följa vården av barnet (6 kap. 7 b § SoL) liksom kravet på att överväga respektive ompröva vården (6 kap. 8 § SoL) bortfaller. Utskottet

anser att det finns anledning att se över vilka insatser som behöver kunna erbjudas också efter en vårdnadsöverflyttning. Detta bör riksdagen med bifall till motionerna 2020/21:1612 (SD) yrkande 15, 2020/21:2035 (SD) yrkande 26, 2020/21:2951 (C) yrkande 36, 2020/21:3139 (M) yrkande 13 och 2020/21:3275 (L) yrkande 20 ge regeringen till känna.

Utskottet anser att regeringen bör se till att det tas fram riktlinjer för i vilka situationer socialnämnden bör överväga adoption, på motsvarande sätt som gäller för övervägande av vårdnadsöverflyttning (6 kap. 8 § SoL och 13 § LVU). Detta bör riksdagen med bifall till motion 2020/21:3139 (M) yrkande 8 ge regeringen till känna.

I några motionsyrkanden efterfrågas en skyldighet för socialnämnden att överväga adoption när ett barn varit placerat i familjehem en viss tid. Utskottet är inte berett att nu ställa sig bakom yrkandena. Motionerna 2020/21:3139 (M) yrkande 9 och 2020/21:3480 (KD) yrkande 12 bör avslås.

Utskottet anser att regeringen bör se till att en översyn görs när det gäller familjehemmens uppdrag och hur sammanbrott som resulterar i omplacering av barn kan undvikas. Detta bör riksdagen med bifall till motion 2020/21:3480 (KD) yrkande 9 tillkännage för regeringen.

Utskottet anser att det är viktigt att barnets helhetssituation bedöms under den tid barnet är placerat i ett annat hem än det egna med stöd av SoL eller 2 § LVU och att socialnämnden kan behöva göra överväganden av vården oftare än de sexmånadersintervall som idag förefaller vara praxis. Utskottet som anser att frågan är mycket angelägen påminner om det tillkännagivande om övervägande av vården som lämnades till regeringen i december 2020 (rskr. 2020/21:128). Utskottet anser att riksdagen inte nu behöver lämna ännu ett tillkännagivande om detta. Motion 2020/21:3275 (L) yrkande 16 bör avslås.

Socialnämnden har det yttersta ansvaret för de barn och unga som placeras. Det innebär bl.a. att socialnämnden ska följa upp de placeringar som beslutas. Utöver detta finns den statliga tillsynen som IVO ansvarar för. Utskottet noterar uppdraget till IVO att under 2021 – 2022 förstärka tillsynen av socialtjänstens handläggning av ärenden som rör stöd till och skydd av barn och unga. Den förstärkta tillsynen ska bl.a. särskilt uppmärksamma socialnämndens arbete med att noga följa vården av de barn och unga som vårdas utanför sitt eget hem. Motion 2020/21:2035 (SD) yrkande 17 bör därmed avslås.

Utskottet noterar uppdraget till Socialstyrelsen i vilket det bl.a. ingår att se över om mellantvång bör kunna beslutas vid brister i den unges hemmiljö (2 § LVU) och om rekvisiten i övrigt för att kunna besluta om en sådan insats bör ändras. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2021. Riksdagen bör därför inte ta något initiativ med anledning av motion 2020/21:2951 (C) yrkande 23. Motionen bör avslås.

Utskottet anser att det bör införas ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtester av föräldrar eller vårdnadshavare vid ansökan om umgänge eller omprövning av vård enligt LVU och i samband med att vården upphör.

Regeringen bör återkomma med förslag om detta. Detta bör riksdagen med bifall till motion 2020/21:3139 (M) yrkande 5 ge regeringen till känna.

Utskottet anser att det behövs bestämmelser i SoL som innebär att socialnämnden blir skyldig att följa upp ett barns situation under minst tolv månader efter att placeringen har upphört och barnet har återförts till sin ursprungsfamilj. Vidare bör det i SoL införas bestämmelser som gör det tydligt vilket stöd ett barn eller en ungdom bör ha efter att vården har avslutats. Detta bör riksdagen med bifall till motionerna 2020/21:2035 (SD) yrkande 13, 2020/21:2951 (C) yrkande 33, 2020/21:3139 (M) yrkande 4 och 2020/21:3275 (L) yrkande 12 ge regeringen till känna.

Utskottet anser att det ska finnas ett lagstadgat krav på att uppföljningen under en placering i familjehem respektive jourhem ska dokumenteras skriftligt. Detta bör riksdagen med bifall till motion 2020/21:3139 (M) yrkande 12 ge regeringen till känna.

Utskottet anser att regeringen bör se över frågan om en skyldighet för socialnämnden att fortsätta att erbjuda en familjehemsplacering med stöd av SoL sedan ett familjehemsplacerat barn fyllt 18 år om den unge studerar i gymnasiet, dock längst tills den unge har fyllt 21 år. Detta bör riksdagen med bifall till motion 2020/21:3480 (KD) yrkande 10 tillkännage för regeringen.

Utskottet noterar att det i slutbetänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) finns ett förslag om att regeringen ska tillsätta en utredning med uppdraget att utreda behovet av och förutsättningarna för ett oberoende barnombud. Motionerna 2020/21:1612 (SD) yrkande 8 och 2020/21:2035 (SD) yrkandena 22 och 23 bör därför avslås.

Utskottet kan konstatera att socialnämnden enligt 6 kap. 6 c § SoL ska tillhandahålla den utbildning som behövs för den som nämnden avser att anlita som familjehem. Utskottet noterar vidare SKR:s rekommendationer om familjehem med stöd och vägledning för handläggare och beslutsfattare i kommuner i ärenden som rör familjehemsvård. Riksdagen bör inte ta något initiativ med anledning av motion 2020/21:3480 (KD) yrkandena 8 och 22. Motionen bör avslås.

Enligt utskottet skulle ett nationellt register över familjehemmen göra det möjligt att följa upp och rapportera olika familjers lämplighet att vara familjehem. Detta skulle enligt utskottets mening i sin tur bidra till förbättrad kvalitet och rättssäkerhet när det gäller familjehemmen. Utskottet anser därför att det bör införas ett nationellt register över familjehem. Detta bör riksdagen, med bifall till motionerna 2020/21:1611 (SD) yrkande 11, 2020/21:2035 (SD) yrkande 45, 2020/21:1612 (SD) yrkande 6, 2020/21:1832 (SD) yrkande 42, 2020/21:3139 (M) yrkande 11 och 2020/21:3480 (KD) yrkande 23 ge regeringen till känna.

Utskottet anser att det bör införas en licensiering av familjehem och jourhem. För att få behålla en licensiering bör krav kunna ställas på deltagande i fortbildning och en kontinuerlig utvärdering. Detta bör riksdagen med bifall till motionerna 2020/21:1612 (SD) yrkande 14, 2020/21:2035 (SD) yrkande 46 och 2020/21:3139 (M) yrkande 10 ge regeringen till känna.

Reservationer

1. Ny LVU, punkt 1 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S) och Maj Karlsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3275 av Juno Blom m.fl. (L) yrkandena 8 och 9.

Ställningstagande

Vi anser inte att det behövs något tillkännagivande till regeringen när det gäller en ny LVU. Motionerna bör avslås.

Vi utvecklar våra skäl för detta i våra särskilda yttranden 1 respektive 2.

2. Stöd efter vårdnadsöverflyttning, punkt 5 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S) och Maj Karlsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 15,

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 26,

2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 36,

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 13 och

2020/21:3275 av Juno Blom m.fl. (L) yrkande 20.

Ställningstagande

Vi kan konstatera att socialnämnden enligt 5 kap. 1 § 9 SoL i sin omsorg om barn och unga ska tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål om bl.a. vårdnad har avgjorts. Sådant stöd kan ges i form av t.ex. rådgivning, handledning, besök, uppföljning, stöd i kontakten med föräldrar och stödsamtal med barnet. Vidare får kommunen enligt 6 kap. 11 § SoL fortsätta att betala skälig ersättning till de särskilt förordnade

vårdnadshavarna där barnet tidigare varit familjehemsplacerat. Vid sådan överflyttning av vårdnaden ska socialnämnden ge de särskilt förordnade vårdnadshavarna råd och stöd. Här kan även nämnas SKR:s rekommendationer om ersättning och villkor vid familjehemsvård av barn, unga och vuxna, vårdnadsöverflyttningar m.m. Slutligen noterar vi att frågan om att införa en skyldighet för socialnämnden att följa upp barns situation efter att en placering har upphört ingår i utredningsuppdraget om att stärka principen om barnets bästa i samband med att vård enligt LVU upphör, som ska redovisas inom kort (S2020/03820/SOF). Vi anser därmed att ett tillkännagivande inte är nödvändigt.

3. Riktlinjer för övervägande av adoption, punkt 6 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S) och Maj Karlsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 8.

Ställningstagande

Vi noterar uppdraget till Socialstyrelsen om kunskaphöjande insatser om nationella adoptioner m.m. inom familjehemsvården med en första redovisning senast den 21 maj 2021. Vi noterar vidare det tillkännagivande om en översyn av reglerna om vårdnadsöverflyttning och adoption vid familjehemsplaceringar som riksdagen beslutade om under våren 2020 (bet. 2019/20:CU17, rskr. 2019/20:235). Vi anser att riksdagen inte behöver ta ännu ett initiativ.

4. Övervägande av adoption efter en viss tid, punkt 7 (M, SD, KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD), Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M), Per Ramhorn (SD), Christina Östberg (SD), Ulrika Jörgensen (M), Pia Steensland (KD) och Linda Lindberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 9 och
2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 12.

Ställningstagande

Vi anser att socialnämnden bör vara skyldig att aktualisera frågan om adoption när ett barn har varit placerat i ett och samma familjehem under en viss tid. Regeringen bör se över frågan.

5. Omplacering av barn, punkt 8 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlgvist (S),
Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S) och Maj
Karlsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion
2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 9.

Ställningstagande

Vi kan konstatera att det följer av SoL att socialnämnden noga ska följa vården av placerade barn och unga och särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående. Utöver detta finns Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens ansvar för barn och unga i bl.a. familjehem. Vi anser inte att riksdagen behöver ta något initiativ i frågan.

6. Uppdrag till IVO, punkt 10 (SD)

av Per Ramhorn (SD), Christina Östberg (SD) och Linda Lindberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 17.

Ställningstagande

Vi anser att IVO:s uppdrag behöver förtydligas så att placerade barn och unga i än högre grad skyddas och att deras tillvaro och situation alltid följs upp under placeringen. Regeringen bör vidta åtgärder för att uppnå detta.

7. Insatser utan föräldrars samtycke, punkt 11 (C, L)

av Barbro Westerholm (L) och Martina Johansson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 23.

Ställningstagande

Vi välkomnar det arbete som pågår för att ge socialnämnden rätt att besluta om insatser utan föräldrarnas samtycke vid misstanke om hedersbrott (januariavtalet punkt 42). Sådana tvingande insatser som gäller såväl föräldrarna som barnet bör finnas också vid andra omsorgsbrister. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med detta.

8. Drogtester, punkt 12 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S) och Maj Karlsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

Vi noterar att det i utredningsuppdraget som gäller t.o.m. den 26 februari 2021 (S2020/03820/SOF) ingår att utreda om det bör införas en möjlighet för socialnämnden att besluta att en vårdnadshavare eller förälder ska uppvisa resultat av prov för kontroll av påverkan av narkotika, alkoholhaltiga drycker m.m. inför och i samband med umgänge och i samband med socialnämndens

bedömning av om vård enligt LVU ska upphöra. Vi anser att det inte behövs något tillkännagivande från riksdagen i frågan.

9. Uppföljning och stöd efter en placering utanför hemmet, punkt 13 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S) och Maj Karlsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 13,

2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 33,

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 4 och

2020/21:3275 av Juno Blom m.fl. (L) yrkande 12.

Ställningstagande

Vi delar uppfattningen att det är av största vikt att uppföljning görs efter att en placering i ett familjehem har upphört. Vi noterar förslaget i slutbetänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47) om att tiden för sådan uppföljning bör förlängas från två till sex månader. För närvarande pågår ett remissförfarande och vi utgår från att regeringen noga kommer att beakta och väga samman de synpunkter som kommer in när det gäller tidpunkt för uppföljningen. Därtill kan nämnas att det i uppdraget till IVO om förstärkt tillsyn av socialtjänstens handläggning av ärenden som rör stöd och skydd till barn och unga (S2020/08835 [delvis]) ingår att uppmärksamma bl.a. socialnämndens arbete med att följa upp ett barns situation efter avslutad placering. Slutligen kan nämnas att det i uppdraget om att stärka principen om barnets bästa i samband med att vård enligt LVU upphör (S2020/03820/SOF) ingår att utreda om det bör införas en skyldighet för socialnämnden att följa upp barns situation efter att en placering har upphört. Enligt vår mening behövs det inte något tillkännagivande i frågan.

10. Skriftliga uppföljningar, punkt 14 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S) och Maj Karlsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 12.

Ställningstagande

Barn och unga som placeras i exempelvis jourhem och familjehem har en egen personakt som förvaras hos socialtjänsten i den kommun som ansvarar för placeringen. Åtgärder som vidtas vid handläggning av ett ärende eller vid genomförande eller uppföljning av en insats ska fortlöpande och utan oskäligt dröjsmål dokumenteras i journalen, se 4 kap. 9 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS. Det innebär att barnets eller den unges personakt ska tillföras uppgifter kontinuerligt både under handläggningen av det ärende som leder fram till nämndens beslut om placering och under den tid som barnet eller den unge är placerat i ett familjehem eller jourhem (Placerade barn och unga – Handbok för socialtjänsten s. 234). Mot den bakgrunden anser vi att det inte behövs något tillkännagivande om skriftliga uppföljningar.

11. Förlängd familjehemsplacering, punkt 15 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S) och Maj Karlsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 10.

Ställningstagande

När ett familjehemsplacerat barn fyller 18 år upphör tidigare beslut om vård enligt SoL och 2 § LVU att gälla. För att få en fortsatt familjehemsplacering har den unge nu möjlighet att själv söka bistånd i form av fortsatt placering i

familjehemmet och att underteckna den nya vårdplanen. Ett nytt biståndsbeslut kan sedan fattas med stöd av 4 kap. 1 § SoL. Sammanfattningsvis anser vi att det inte behövs något tillkännagivande i frågan.

12. Barnombud, punkt 16 (SD)

av Per Ramhorn (SD), Christina Östberg (SD) och Linda Lindberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 8 och
2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkandena 22 och 23.

Ställningstagande

Barn som är placerade i familjehem behöver stöd i förhållande till såväl familjehemmet som till socialnämnden. Vi anser därför att regeringen bör låta utreda möjligheten att ge barn som placerats i familjehem ett barnombud och att ett sådant ombud bör ha möjlighet och skyldighet att rapportera missförhållanden när det gäller omkostnadsbidraget som betalas ut till familjehemmet.

13. Villkor för familjehem och jourhem, punkt 17 (C, KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD), Pia Steensland (KD) och Martina Johansson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkandena 8 och 22.

Ställningstagande

Fler familjehem av god kvalitet behöver rekryteras. Detta kräver att villkoren och förutsättningarna för sådana insatser förbättras Regeringen bör låta utreda

frågor som exempelvis rätten till tjänstledighet och villkoren för ersättning från socialförsäkringarna.

14. Nationellt register över familjehem, punkt 18 (S, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlgvist (S), Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S) och Maj Karlsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1611 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkande 11,

2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 6,

2020/21:1832 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 42,

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 45,

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 11 och

2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD) yrkande 23.

Ställningstagande

Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till familjehem. Ett barn får inte utan socialnämndens medgivande eller beslut om vård tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör föräldrarna och socialnämnden får inte lämna sådant medgivande eller fatta beslut om vård utan att ha utrett förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet. Det är givetvis angeläget att socialtjänsten har möjlighet att på ett tillförlitligt sätt få uppdaterad information om huruvida ett familjehem har godkänts och anlitats av en annan kommun. Det skulle både kunna underlätta och bidra i socialtjänstens utredningsarbete av familjehem för ett aktuellt barn. Vi ser dock att det kan finnas problem med utformningen av ett sådant register och hur man ska kunna garantera att det blir heltäckande. Vi ser också att det kan finnas rättssäkerhetsproblem som kan behöva utredas. Vi anser därför att en utredning om konsekvenserna bör initieras innan ett nationellt register införs. Vi är därför i nuläget inte beredda att ställa oss bakom ett tillkännagivande om ett nationellt register för familjehem.

15. Licensiering av familjehem och jourhem, punkt 19 (S, C, V, MP)

av Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP), Mats Wiking (S), Maj Karlsson (V) och Martina Johansson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD) yrkande 14,

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 46 och

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 10.

Ställningstagande

I 4 kap. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:11) om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem eller hem för vård eller boende finns bestämmelser om familjehemsutredningar. Här framgår att det vid socialnämndens utredning av om ett hem är lämpligt som familjehem ska göras en bedömning av hemmets allmänna förutsättningar för att erbjuda barn och unga vård som är trygg, säker, ändamålsenlig och präglad av kontinuitet. Här finns vidare bestämmelser om vad utredningen ska innehålla och vilka uppgifter som ska samlas in. I 5 kap. finns även bestämmelser om att en bedömning ska göras av om förutsättningarna i det tilltänkta hemmet svarar mot de behov som barnet eller den unge har. Vi anser mot den bakgrunden att det inte behövs något tillkännagivande om licensiering av familjehemsföräldrar.

Särskilda yttranden

1. Ny LVU, punkt 1 (S, MP)

Kristina Nilsson (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Mikael Dahlqvist (S), Dag Larsson (S), Pernilla Stålhammar (MP) och Mats Wiking (S) anför:

Vi vill utöver vad som anförts i reservation 1 anföra följande.

Barn och unga som omhändertats är en särskilt utsatt grupp, och här finns ett starkt behov av att alltid beakta rättssäkerheten och barnrättsperspektivet. Vi delar majoritetens uppfattning att det behövs förbättringar på området och att detta är en angelägen fråga. Vi noterar inledningsvis att betänkandet med förslag till en ny LVU (SOU 2015:71) bereds i Regeringskansliet och att utredningsuppdraget om hur principen för barnets bästa kan stärkas vid beslut om tvångsvårdens (LVU) upphörande gäller t.o.m. den 26 februari 2021 (S2020/03820/SOF). Därtill noterar vi uppdraget till IVO om att under 2021 – 2022 förstärka tillsynen av socialtjänstens handläggning av ärenden som rör stöd till och skydd av barn och unga. Slutligen kan vi konstatera att riksdagen den 10 december 2020 beslutade om lagändringar som avser socialnämndens skyldighet att överväga vårdnadsöverflyttning, revidering av ett barns vårdplan och särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden i mål och ärenden enligt LVU. Lagändringarna träder i kraft den 1 mars 2021. Vi anser därför att riksdagen inte behöver ta något initiativ när det gäller en ny LVU.

2. Ny LVU, punkt 1 (V)

Maj Karlsson (V) anför:

Jag vill utöver vad som anförts i reservation 1 anföra följande.

I slutbetänkandet SOU 2015:71 kom man fram till att barnrättsperspektivet behöver stärkas i tvångsvården för barn och unga och föreslog därför att nuvarande LVU ska ersättas med en ny lag med barnet som rättighetsbärare. Av rättssäkerhetsskäl är det enligt min uppfattning viktigt att en lag som reglerar så ingripande åtgärder som tvångsvård har en tydlig, begriplig och pedagogisk struktur. Ambitionen bör vara att utformningen av lagen är så tydlig att barn och unga och deras anhöriga och närstående kan överblicka de regler som styr vården och förstå innebörden av dem. Jag anser alltså att det skulle behövas lagförslag som innebär att LVU blir en heltäckande rättighetslagstiftning. Jag noterar att betänkandet med förslag till en ny LVU (2015:71) bereds inom Regeringskansliet och att utredningsuppdraget om hur principen för barnets bästa kan stärkas vid beslut om tvångsvårdens (LVU) upphörande gäller t.o.m. den 26 februari 2021 (S2020/03820/SOF). Jag vill invänta resultatet av det pågående utredningsuppdraget och förbehåller mig rätten att återkomma senare i fråga om en ny LVU.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:1611 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en databas för familjehem och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1612 av Linda Lindberg m.fl. (SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en nationell databas för familjehem och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barn som placeras i familjehem ska ges ett eget oberoende ombud och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa kvalitetskontrollsystem, certifiering av familje- och jourhem samt systematiska kvalitetskontroller och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat stöd efter vårdnadsöverflyttningar och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1832 av Julia Kronlid m.fl. (SD):

42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en databas för familjehem och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2035 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram en handlings- och åtgärdsplan för uppföljning av tidigare placerade barn, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att IVO:s uppdrag behöver förtydligas så att placerade barn och unga i högre grad än i dag skyddas och att deras tillvaro och situation alltid följs upp och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att ge barn som placerats i hem enligt socialtjänstlagen ett barnombud och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att ge barnombudet insyn och skyldighet att rapportera missförhållanden gällande omkostnadsbidraget och tillkännager detta för regeringen.

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barnets vårdplan ska revideras senast då barnet varit placerad i två år och då om möjligt avse det långsiktiga boendet för barnet och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i de fall placeringen fortsätter även efter två år ska vårdnadsöverflyttning prövas årligen och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en bred översyn och förslag till stödåtgärder vid vårdnadsöverflyttning och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa ett nationellt register över familjehem och jourhem och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett certifieringssystem för familjehem och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2951 av Martina Johansson m.fl. (C):

23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en lagändring för att socialtjänsten ska kunna förordna om insatser för såväl föräldrar som barn utan föräldrarnas samtycke och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra lagen beträffande den tidsgräns som stipuleras för när socialtjänsten ska överväga en ansökan om vårdnadsöverflytt och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge socialtjänsten möjlighet att utan påkallad anledning följa upp ett tidigare omhändertaget barns situation efter hemtagning och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över vilka insatser som ska fortsätta att erbjudas efter en vårdnadsöverflytt eller adoption av ett placerat barn och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra lagändring som möjliggör för socialtjänsten att följa upp barn som varit placerade i familjehem eller föremål för tvångsvård under en längre tidsperiod, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtester av föräldrar eller vårdnadshavare inför umgänge eller i samband med vårdens upphörande och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vårdnadsöverflyttning ska prövas tidigare och oftare och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska tas fram riktlinjer för i vilka situationer möjligheten till adoption bör övervägas på liknande sätt som avseende vårdnadsöverflyttning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en ordning som innebär att frågan om adoption aktualiseras av socialnämnden efter att ett barn varit placerad i ett och samma familjehem under viss tid och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra licensiering av familjehem och jourhem och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om införande av ett nationellt register över familjehemmen och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skriftlig uppföljning av placering i familjehem respektive jourhem ska vara obligatoriskt och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en bred översyn av regelverket avseende vårdnadsöverflyttning och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3275 av Juno Blom m.fl. (L):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om reformering av LVU och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mål och struktur för LVU och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd till barn och unga efter avslutad samhällsvård och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om socialtjänstens uppföljning av barnärenden och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd efter vårdnadsöverflyttningar och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3480 av Michael Anefur m.fl. (KD):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrade förutsättningar och villkor för familjehem och jourhem och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över frågan hur man undviker sammanbrott som resulterar i omplacering av barn och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra förlängd familjehemsplacering vid gymnasiestudier och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vårdnadsöverflyttning bör övervägas årligen och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att adoption ska övervägas när en placering har pågått en viss tid och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka rekryteringen av familjehem av god kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nationellt register över familjehem och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Program och deltagare vid offentlig utfrågning

Ökad trygghet för placerade barn och unga

Tid: Torsdagen den 1 oktober 2020 kl. 8.45–12.00

Plats: Riksdagens andrakammarsal

Inledning

8.45 – 8.50 Acko Ankarberg Johansson, ordförande i socialutskottet

Långvarigt placerade barn och unga och återföreningsprincipen

8.50 – 9.00 Socialdepartementet
Tobias Lundin Gerdås, statssekreterare
Kajsa Laxhammar, departementssekreterare
Annika Pallvik Fransson, rättsakkunnig

9.00 – 9.10 Håkan Ceder, utredare i utredningen Barns och ungas rätt vid tvångsvård (SOU 2015:71)

9.10 – 9.20 Pernilla Leviner, professor i offentlig rätt vid Stockholms universitet

9.20 – 9.30 Tommy Lundström, professor i socialt arbete vid Stockholms universitet

Barnets perspektiv

9.30 – 9.40 Barnombudsmannen
Elisabeth Dahlin, barnombudsman
Anna Engstrand, press- och opinionsansvarig

9.40 – 9.50 Knas hemma
Anna Sabelström, verksamhetsledare
Andreas Zheng Svensson, ambassadör

Föräldrarnas perspektiv

9.50 – 10.00 Sveriges Advokatsamfund
Mia Edwall Insulander, generalsekreterare

10.00 – 10.15 **Paus**

Myndigheternas perspektiv

10.15 – 10.35 Representanter från två socialtjänster i Göteborgsregionen och från två socialtjänster i Region Skåne

Göteborgsregionen

Åsa Fritzson, processledare, Göteborgs stad

Kristina Ullvan, enhetschef familjehemsenheten, Alingsås kommun

Region Skåne

Mirjam Wiking, sektionschef, Helsingborgs Stad

Helena Johansson, enhetschef, Svalövs kommun

10.35 – 10.45 Socialstyrelsen

Annika Öquist, enhetschef

Katrin Westlund, rättssakkunnig

Familjehemmens perspektiv

10.45 – 10.55 Familjevårdens Centralorganisation

Anneli Abrahamsson, ordförande

Catarina Ekervall, sekreterare

10.55 – 11.05 Familjehemmens riksförbund

Maria Bergman, ordförande

Telle Söderberg, rådgivare

11.05 – 11.55 **Frågor från ledamöterna**

Avslutning

11.55 – 12.00 Kristina Nilsson, vice ordförande i socialutskottet

Inbjudna åhörare – beredda att svara på frågor

Barnens Rätt i Samhället
Anna Dorrian Werner, barnrättsjurist

Anna Karin Hildingson Boqvist, expert i utredningen Barns och ungas rätt vid tvångsvård (SOU 2015:71)

Forum för familjevård
Thomas Ardenfors, ordförande

Gemensam familjehemsorganisation
Elisabeth Högberg, verksamhetschef

Inspektionen för vård och omsorg (IVO)
Patrick Barringer, avdelningschef IVO:s avdelning syd

Linnamottagningen
Azam Qarai, verksamhetsansvarig

Maskrosbarn
Sandra Patel Seropian, påverkanschef

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
Rebecca Berg, utredare

Rädda Barnen
Hanna Thermaenius, specialist i klinisk barn- och ungdomspsykiatri vid Centrum för stöd och behandling

Stiftelsen Allmänna Barnhuset
Sofia Lager Millton, handläggare och projektansvarig, Letterbox Club Sverige

Sveriges Kommuner och Regioner
Marta Nannskog, handläggare

Tjejers rätt i samhället
Talin Davidian, ordförande

Unicef Sverige
Shanti Ingeström, barnrättsrådgivare

Deltagare från socialutskottet och civilutskottet

Socialutskottet

Acko Ankarberg Johansson (KD), ordförande

Kristina Nilsson (S), vice ordförande

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Ann-Christin Ahlberg (S)

Johan Hultberg (M)

Sofia Nilsson (C)

Karin Rågsjö (V)

Ulrika Heindorff (M)

Dag Larsson (S)

Juno Blom (L)

Pernilla Stålhammar (MP)

Mats Wiking (S)

Ulrika Jörgensen (M)

Pia Steensland (KD)

Barbro Westerholm (L)

Maj Karlsson (V)

Carina Ståhl Herrstedt (SD)

Civilutskottet (CU)

Sanne Lennström (S)

Anne-Li Sjölund (C)

Camilla Hansén (MP)

Josefin Malmqvist (M)

Martina Johansson (C)

BILAGA 3

Uppteckningar från offentlig utfrågning

Öppen utfrågning om ökad trygghet för placerade barn och unga

Torsdagen den 1 oktober 2020

Ordföranden: Varmt välkomna till en offentlig utfrågning som arrangeras av socialutskottet här i riksdagen! Jag heter Acko Ankarberg Johansson och är ordförande i utskottet. Jag är väldigt glad över att vi i dag ägnar en förmiddag åt situationen för barn som är placerade. Vi gör detta som ett led i arbetet med att göra många olika viktiga insatser för att förbättra den sociala barn- och ungdomsvården. Initiativet till detta arbete kom från Moderaterna, som lade fram ett förslag till utskottsinitiativ i våras. Det vi gör denna förmiddag är ett led i det arbetet. Jag är glad över att vi har en bred politisk uppslutning kring att göra förändringar och förbättringar.

Att vara placerad – grunna lite på de orden. Att vara den som blir placerad eller som är placerad – de perspektiven behöver vi få lyssna till och samtala kring. Hur är det? Vad behöver vi tänka på? Inte minst handlar det om vad som händer efter att tvångsvården upphör. Har vi de bästa sätten att ge stöd till barn och till föräldrar?

Det är många frågor som är svåra och där det är nödvändigt för oss förtroendevalda att lyssna in olika perspektiv, för om vi inte gör det kommer vi att missa väsentligheter. Därför har vi i dag bjudit in talare som ska presentera olika delar från talarstolen här framme. Vi har också många inbjudna som sitter med och lyssnar och som vi kan ställa frågor till i efterhand. Allt som sägs i dag kommer att nedtecknas och finnas tillgängligt framöver.

Välkomna är också ni som följer detta via webben samt några gäster som finns på läktaren här i dag.

Det är ingen enkel sak att bli placerad. Jag har grunnat på det många gånger – hur skulle det vara att vara den som blir placerad? Att vara utsatt för samhällets vård ska vara en trygghet, men det kan också vara ett stort ingrepp i en människas – i ett barns – liv. När vi från det offentliga tar på oss ansvaret för samhällsvården tar vi på oss ett stort ansvar. Vi måste göra rätt i allt från de första orosanmälningarna som kommer till den dag vi känner att vi kan upphöra med alla slags stödinsatser. Däremellan är det förmodligen ganska lång tid och många olika saker som vi behöver bistå med.

I dag ligger fokus på trygga placeringar för barn, inte minst när vården upphör. Men vi behöver också lyssna till hela perspektivet för barnen, föräldrarna och alla dem som tar emot barnen under den tid de är i samhällsvård.

Varmt välkomna hit, allihop! Jag välkomnar särskilt civilutskottets ledamöter, som också finns med i dag därför att ni arbetar med angränsande frågor. Jag är tacksam för att ni vill vara med vid utfrågningen i dag.

Vi ska alldeles strax få lyssna till en företrädare för regeringen, men jag vill först nämna några praktiska saker. Vi sitter långt ifrån varandra i salen. Detta är av pandemiskäl – coronasäkert har blivit ett nytt ord. Jag tänker mig att den som kliver upp i talarstolen kommer från ena hållet och att den som går ned från talarstolen tar den andra vägen. Behöver man lite handsprit finns det på alla möjliga håll och kanter.

Tobias Lundin Gerdås, Socialdepartementet: Fru ordförande! Tack till socialutskottet för att ni tagit initiativ till denna mycket viktiga hearing. Jag ska inleda med att säga att det från regeringens sida känns otroligt glädjande att utskottet samlat och så offensivt driver frågor om tryggheten för samhällets allra mest utsatta, det vill säga barn och unga.

Fru ordförande! År 2020 skulle bli året då barnrättsfrågorna fick en extra kraft, inte minst nu när vi omkring 30 år efter Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter också har fått barnkonventionen till att bli svensk lag. På så vis skulle 2020 också bli ett märkesår, inte bara för barnkonventionen utan för alla barn i vårt land och för Sverige som land – det land som vi så ofta med stolthet säger ska vara världens bästa land att växa upp i. Detta är det land som fått fram en föräldraförsäkring, en förskola, barnvårdscentraler, barnvaccinationsprogram samt allmän och avgiftsfri utbildning.

För många av oss här i dag har 2020 dock ett annat namn: Esmeralda. Detta var en liten flicka som vårt samhälle inte kunde skydda. "Lilla hjärtats" minne måste och ska leva vidare, precis som minnet av andra barn som har drabbats före henne. Jag tänker på Bobby och andra barn som utsatts och drabbats men som också fått samhället att – om än i efterhand – kraftigt reagera och agera.

Det räcker inte med barnkonventionen och fina, högstämda ord om Sverige som världens bästa land att växa upp i. Principen om barnets bästa måste fungera på riktigt. Därför handlar det om att skärpa de lagar och regelverk som styr hur socialtjänsten och domstolarna i praktiken arbetar och om att skärpa den lagstiftning som gäller när socialtjänsten och domstolar står inför att fatta beslut om att avbryta en placering men också när LVU ska prövas.

Därför vill vi tydligt säga att det behövs en lex Lilla hjärtat för att rätta till de brister som vi ser finns. Därför tillsatte också regeringen i april en utredning som i februari ska presentera sina förslag om hur barns bästa ska stärkas vid placeringar enligt LVU.

Utredaren som ska arbeta fram till februari ska på regeringens uppdrag analysera om det finns behov av att tidigarelägga socialnämndens skyldighet att överväga vårdnadsöverflyttning, om det bör införas en skyldighet för socialnämnden att följa upp barns situation efter det att en placering enligt socialtjänstlagen eller LVU har upphört samt om det bör införas en möjlighet för socialnämnden att besluta att en vårdnadshavare eller biologisk förälder

ska uppvisa resultat av drogtest i samband med umgänge och i samband med vårdens upphörande.

Detta är en viktig process, men mer måste ske – gärna så snart det går. Drygt 4 000 barn är i detta nu placerade enligt LVU i familjehem; vi kan därför inte vänta. Det är ungefär lika många barn som Ljusnarsberg eller Jokkmokk har invånare. Det är hisnande många, och precis som fru ordförande sa inledningsvis har samhället åtagit sig ett mycket stort ansvar för dessa barn.

Förra veckan beslutade regeringen om en lagrådsremiss med regelbundna överväganden om vårdnadsöverflyttning och särskilda lämplighetskrav för de offentliga biträdena och med förslag om att vårdnadsöverflyttning måste övervägas årligen efter att barnet varit placerat i ett familjehem i tre år. Även om antalet vårdnadsöverflyttningar i dag är större än tidigare tror vi på möjligheten att öka vårdnadsöverflyttningarna framöver. Vi tror att vårdnadsöverflyttningarna behöver bli fler. Vi tror att vi på så vis kan stärka tryggheten och på så vis också stärka kontinuiteten för dessa barn.

I lagrådsremissen föreslås också att det ska införas så kallade särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden i mål och ärenden enligt LVU. Endast den som på grund av sina kompetenser, kunskaper eller erfarenheter – och även i övrigt – är särskilt lämplig för uppdraget ska få förordnas som offentligt biträde. Genom särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden förbättras på så vis barns och ungas möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda i domstolsförandet.

Sammantaget är detta tillsammans med de förslag som ett samlat riksdagsutskott – socialutskottet – arbetar med och de förslag som vår särskilda utredare arbetar med fram till februari otroligt viktiga komponenter för att stärka ställningen för placerade barn och unga. Lagrådet har redan yttrat sig om den lagrådsremiss som regeringen gick fram med i förra veckan, och jag kan med glädje säga att det inte finns någonting i sak att invända mot där. Vi hoppas därför så snart som möjligt få lägga en proposition på riksdagens bord.

Fru ordförande! Det kommer att behövas ett brett reformarbete för att i vårt land ännu mer stärka barnets rättigheter och principen om barnets bästa samt för att förbättra socialtjänstens och de rättsvårdande myndigheternas kompetens och förmåga. Vi får inte heller glömma att även dagens lagstiftning erbjuder omfattande möjligheter till flyttningsförbud, vårdnadsöverflyttning och så vidare. Många verktyg finns i socialtjänstens händer och hos socialnämnderna. Vi måste därför också arbeta aktivt med att tillse att den lagstiftning som finns på plats tillämpas på ett korrekt vis. Vi välkomnar därför den egeninitierade granskning som Inspektionen för vård och omsorg har gjort med anledning av händelserna och tragedin kring "Lilla hjärtat".

Från regeringens sida arbetar vi också vidare med de förslag som kom i utredningen om framtidens socialtjänst och som lämnades till regeringen i slutet av augusti. Jag kan meddela att vi remitterar denna utredning i detta nu. Vi ser fram emot många av era viktiga synpunkter på den utredning som har arbetat i nästan tre och ett halvt år med dessa viktiga frågor.

Avslutningsvis: Det krävs ett brett reformarbete. Det kommer inte att räcka med ett pennstreck, och det kommer inte att räcka med en lagstiftning. Vi måste arbeta på många fronter. Vi måste stärka de kommunala myndigheterna, men vi måste också stärka den nationella lagstiftningen. Jag vill återigen tacka utskottet för initiativet till denna mycket viktiga hearing, och jag vill tacka fru ordförande för inbjudan till att tala här i dag. Jag ser fram emot fler frågor när vi summerar dagen framåt elvasnåret. Stort tack för möjligheten att inleda här!

Håkan Ceder, utredare: Jag vill också säga att jag är väldigt glad över detta initiativ.

När vi utredde tvångsvården hade vi ett uppdrag att stärka barnperspektivet och perspektivet på barns rätt – det var det som var kärnan i uppdraget. Vi fick efter en tid ett tilläggsdirektiv att särskilt se hur säkerhet, trygghet, stabilitet och långsiktighet kunde stärkas för barn som placeras tidigt i livet och under längre tid. Detta var ett uppdrag som vi i kommittén välkomnade, och det gav lite extra råg i ryggen att komma med förslag på ett område där det sedan tidigare är väl känt att det brister i många avseenden.

Jag vet att det är tre initiativ, eller tre frågor, som finns med i det utskottsinitiativ som ordföranden tog upp. Två av dem har jag förstått är på väg att slutbehandlas. Jag kommer att koncentrera mig på det tredje initiativet under tio minuter. Detta är komplexa frågor, så det är inte helt lätt.

Den tredje frågan gäller när tvångsvård av ett barn i familjehem som har omhändertagits på grund av bristande hemförhållanden ska upphöra. Här kan man konstatera att nuvarande lagstiftning är knapphändig. Enligt lagen ska vården upphöra när den inte längre behövs. I rättspraxis har detta tolkats som att vården ska upphöra om de skäl som föranledde omhändertagandet, till exempel missbruk eller övergrepp på barnet, har upphört att föreligga. Det innebär att till exempel ett barns inställning i frågan om vården ska fortgå eller inte eller vilken anknytning barnet har till familjehemmet inte spelar någon roll eller i alla fall har en klart underordnad roll för vilket beslut som ska fattas.

Vi refererar i vårt betänkande till en dom i Högsta förvaltningsdomstolen från 2012 där domstolen är väldigt tydlig på den här punkten. Att barn känner oro inför att lämna sitt familjehem och eventuellt kan ta skada av en förflyttning är inte en fråga som ska beaktas i detta sammanhang, säger man. Detta säger man mot bakgrund av hur lagen är utformad. Det jag säger nu är ingen kritik mot domstolen, utan det är en fråga om hur lagen, enligt min uppfattning, är utformad.

Det här, menade vi i kommittén, är inte hållbart. Det kan få mycket negativa konsekvenser. Vi ansåg att systemet måste göras om. I vårt betänkande finns ett förslag som innebär att prövningen av om vården ska upphöra ska ske i två steg. Först prövas om de ursprungliga skälen för vården har upphört att föreligga och om läget är långsiktigt stabilt så att föräldrarna har förutsättningar att ge barnet en bra omsorg. Sedan ska det också ske en prövning av om det är till barnets bästa att vården upphör. Omedelbart efter den bestämmelsen har vi

ytterligare en bestämmelse som anger vad som särskilt ska beaktas när man tar ställning till om det är till barnets bästa att vården upphör. Det handlar då om barnets egen inställning, som rimligtvis är en grundläggande fråga, om barnets anknytning till familjehemmet och den sociala miljön, om barnets relation till familjehemsföräldrarna och om barnets relation till de nuvarande vårdnadshavarna, alltså de biologiska föräldrarna.

Detta innebär ett klart perspektivskifte i förhållande till hur lagen är utformad i dag. Det innebär att barn sätts i centrum för dessa avgöranden, vilket var inriktningen för vårt arbete. Det är som sagt ett perspektivskifte, och vi har fått en del synpunkter på denna del. En del remissinstanser tillstyrker detta; det gäller till exempel de som har att tillämpa regelverken, det vill säga företrädare för socialtjänsten och dåvarande SKL, och som jag kan minnas även universitetsvärlden och de som forskar om detta. Andra är kritiska och har negativa synpunkter; detta gäller rättsinstanser. Jag skulle vilja kommentera två av dem nu, för det är särskilt de som har återopats i den här diskussionen, också efter det tragiska med "Lilla hjärtat".

En synpunkt gäller att en sådan här bestämmelse inte behövs därför att det i dag inom lagen finns möjlighet att besluta om flyttningsförbud och vårdnadsöverflyttning. Vi har såklart i utredningen ingående analyserat om de två åtgärderna är tillräckliga och kommit fram till att de är viktiga men att de inte alls räcker till i alla situationer. Flyttningsförbudet är tänkt som en temporär åtgärd. Detta ska prövas av domstol två veckor efter att en nämnd har beslutat om det, och därefter ska det omprövas var tredje månad. Det säger sig självt att detta inte är något optimalt verktyg om man vill skapa långsiktighet och trygghet för ett placerat barn.

Vårdnadsöverflyttning är troligen det allra viktigaste om man vill ge förutsättningar för långsiktighet och trygghet, men det fungerar inte i alla situationer. Alla familjehemsföräldrar är inte beredda att ta det ansvar som det innebär att ta över hela vårdnaden. Det kan finnas en oro för att man inte kommer att få det särskilda stöd som man har haft tidigare. Man ska också komma ihåg att vårdnadsöverflyttning är ett mycket radikalare steg än vad det är att LVU-vården får fortsätta. Detta gör till exempel att om det finns konflikter mellan biologiska föräldrar och ett familjehem riskerar de att eskalera i ett sådant här läge.

Det är viktigt att frågan om ett barns anknytning till ett familjehem beaktas när man tar ställning till om vård enligt LVU ska upphöra. Jag vill hänvisa till en kunskapsöversikt som finns i betänkandet, som Anders Broberg och Pia Risholm Mothander har ställt samman. De är två av de mest välmeriterade forskare som finns när det gäller anknytningsteori. I denna översikt är de tydliga med hur viktig anknytning är för att inte äventyra ett barns psykosociala utveckling. Det är väl känt att familjehemsplacerade barn, eller barn i samhällsvård, har stora överrisker för att drabbas av fysisk och psykisk ohälsa, kriminalitet, missbruk och annat. Med stor sannolikhet har ett barns trygghet och stabilitet stor betydelse i det här sammanhanget, och därför är det av

största vikt att vi får till stånd en lagändring som tar hänsyn till hur ett barn har anknytning till ett familjehem när man ska avgöra om vården ska upphöra.

Jag har tre minuter kvar, så jag har chansen att peka på ytterligare några av de förslag som är viktiga för stabilitet och långsiktighet. Jag blir jätteglad när jag hör att en reglering av de offentliga ombudens lämplighet är på väg. Vi hade ett förslag som jag tror är likt det som regeringen nu går fram med.

Självklart är kvaliteten i familjehemmen en avgörande faktor för att detta ska fungera i praktiken, och det behövs åtgärder för att förbättra kvaliteten. Med all respekt för de problem som socialtjänsten har att hitta lämpliga familjehem behövs det insatser för att förbättra långsiktigheten i socialtjänstens planering så att man på ett bättre sätt kan matcha barns behov när frågorna blir aktuella med familjehem som är beredda att rycka in.

Vi är också tydliga med att tillsynen måste bli betydligt bättre när det gäller familjehemsverksamheten. När vi lade fram vårt betänkande 2015 hade det faktiskt inte gjorts någon nationell tillsyn alls gällande planeringen av familjehemsverksamheten. Med all respekt också för IVO:s jätteuppdrag är det barns och ungdomars framtid som detta handlar om.

Vi tar också upp en fråga som finns med i utskottsinitiativet, vilket glädde mig, nämligen att besluten om vårdnadsöverflyttning bör fattas av förvaltningsdomstol och inte, som i dag, i tingsrätt. Förvaltningsdomstolen har större erfarenhet både av förvaltningsfrågor – såklart – och av sociala frågor. Det skulle också, vilket jag skulle tro att Pernilla Leviner kommer att gå in på senare, något förbättra situationen med alla de processer kring barn som kan pågå samtidigt, på olika ställen och i olika domstolar.

När vi såg över läget i de nordiska länderna såg vi att Norge, Danmark och Finland alla har system som innebär att tvångsvården kan fortsätta om det inte är till barnets bästa att den avslutas. Vi ligger långt efter på denna punkt – och på en del andra punkter också.

Pernilla Leviner, Stockholms universitet: Även jag är väldigt glad över de politiska initiativ som tas nu, och jag tycker att det är jätteintressant att vara här i dag. Det var också väldigt intressant att lyssna till Håkan Ceder. Möjligen kommer jag att upprepa en del, men jag kanske också kommer att betona en del.

Jag ska reflektera över förutsättningarna för ökad trygghet för placerade barn och unga, framför allt barn som är placerade med stöd av LVU. Det är en utmaning att prata på tio minuter när man ska prata om sin egen forskning och när man är juridiklärare, men jag ska anstränga mig. Jag kanske får lite hjälp med tidsindikationen annars.

Jag ska prata kort om gällande rätt, som den juridiklärare jag är. Jag ska indikera några luckor, oklarheter och brister som jag ser; detta överensstämmer i hög grad med det som Håkan redan har sagt. Jag ska också bara nämna någonting kort om de framlagda förslagen ur mitt perspektiv samt peka på några risker som jag tycker att det är väldigt viktigt att ha med sig i det här

lagstiftningsarbetet om pendeln slår för långt. Det gäller vad man behöver ha med sig för att väga upp det. Sedan kommer några tankar utifrån mitt perspektiv om vad som nu bör leda detta arbete.

Först vill jag säga något om viktiga utgångspunkter när vi pratar om LVU. Den absoluta merparten av barn och unga som är placerade är placerade på frivillig väg med stöd av socialtjänstlagen. Jag vill dock fråga: frivillighet för vem? Frivillighet för föräldrar är det nog i högsta grad – det tycker jag att man bör ha med sig här som ett slags utgångspunkt.

Jag tycker också att vi ska ha med som utgångspunkt att LVU är en väldigt motstridig lag som den är formulerad i dag. Det är en undantagslag samtidigt som det är en skyddslag, men den är faktiskt utformad mest som ett undantag från frivillighet och andra grundläggande fri- och rättigheter för föräldrar. Det var detta tankegods man kom in med när man stiftade LVU, i alla fall som jag ser det.

Detta illustreras på olika sätt i lagen, bland annat av det starka betonandet av god kontakt med den biologiska familjen, vilket vi alla förstår instämmer i, men också av det starka betonandet av återförening. Det är ett undantag från huvudregeln om att familjer ska hållas samman. Det kan vi alla sympatisera med, men det är viktigt att ha med sig när vi diskuterar denna lag. Vi kallar den ibland för skyddslag, men den är ett undantag.

Undantagskaraktären visas också väldigt tydligt genom den bestämmelse som Håkan redan har pratat om, nämligen 21 § om upphörande av vård. Det är precis som Håkan nämnde – detta är en bestämmelse som säger att vården ska upphöra när omständigheterna som förelåg vid omhändertagandet inte längre föreligger. Punkt slut, i princip, vilket visas i första meningen i denna paragraf. Detta bekräftas i förarbeten, i linje med undantagskaraktären, och det bekräftas av det rättsfall som Håkan redan har nämnt. Att barn har fått en stark anknytning till familjehemmet är inte ett skäl att låta LVU-vården fortsätta. Om man tittar på kammarrättspraxis ser man att tillämpningen där är lite mer pragmatisk, skulle man kunna säga. Men detta är grunden, och det illustrerar som sagt undantagskaraktären.

Här finns det, som jag återkommer till, en rad problem. Det är också precis det som Håkan har nämnt. Detta är, tycker jag, den viktigaste bestämmelsen att titta på. Jag håller också med Håkan om att flyttningsförbud inte är tillräckligt, som vissa remissinstanser har hävdad. Stockholms universitet var förresten väldigt positiva till det förslag som Håkan talade om. Det är också så att flyttningsförbud i viss mån är ologiskt i förhållande till ett barn som har varit placerat med stöd av LVU. Detta är faktiskt en bestämmelse som snarare är tänkt att tillämpas när ett barn har varit placerat med stöd av socialtjänstlagen.

Sedan har vi, som Håkan har pratat om, bestämmelsen om vårdnadsöverflyttning till familjehem. Det är ju så att prioriteringen av återförening kvarstår rent rättstekniskt fram till att ett barn har varit placerat i tre år när överflyttning av vårdnad till familjehem ska övervägas. Det har dock visat sig att denna

bestämmelse faktiskt inte tillämpas efter tre år; den är svårtillämpad av de skäl som redan har nämnts.

Det är också viktigt att säga, och Håkan är i och för sig inne på ett väldigt drastiskt steg här, men särskilt förordnade vårdnadshavare kan entledigas. Det är alltså inte heller en regel som garanterar stabilitet, och vi vet att även placeringar med vårdnadsöverflyttning riskerar att haverera.

Summa summarum om gällande rätt: Det är en reglering som ger uttryck för att placeringar ska upphöra så fort som möjligt och att stabilitet ska prioriteras först efter tre år. Det tycker jag är värt att säga. Det betyder inte att inte föräldrar i enskilda fall kan uppleva att det väldigt svårt att få tillbaka sina placerade barn.

Håkan har redan pratat om betänkandet från 2015, och ni är väl medvetna om de förslag som har lagts fram; de har redan nämnts i hög grad. Det är förslag som handlar om upphörande av vård, vårdnadsöverflyttning, uppföljning med mera. Vi som har forskat på området ett antal år tänker att äntligen finns det politiskt initiativ.

Ur mitt perspektiv kan förslagen kortfattat sägas innebära en förändrad prioritering genom ökat betonande av stabilitet. Det är bra, och det når hela kärnan i vårt barnskyddssystem, möjligen även i hela välfärdssystemet. Detta tror jag att man ska vara medveten om när man lagstiftar. Som redan indikerats är frågan varken ny eller specifikt svensk. Det är inte så länge sedan vi diskuterade Vanvårdsutredningen och de otroliga missförhållanden som har varit för placerade barn. Vi behöver lära oss av vår historia. Vi kan också se att i andra länder kan diskussionen vara den motsatta. Just nu pågår en stor diskussion i Norge, och Norge har kritiserats i Europadomstolen för att *inte* verka för återförening med den biologiska familjen.

Jag vill betona att jag tycker att dessa initiativ är bra och att detta är rätt väg att gå. Men riskerna måste beaktas i lagstiftningsarbetet. Vad kan man göra för att motverka att pendeln slår för långt?

En risk med att i högre grad prioritera stabilitet är att barn som skulle gynnas av att återförenas med sina biologiska föräldrar inte gör det. Det är förstås viktigt att om vi ska betona stabilitet mer krävs det att föräldrar ges möjlighet till kraftfullt stöd för att kunna återförenas snabbt med sina barn om det är möjligt.

Det är också viktigt att ha med sig vad konsekvenserna kan bli för tilliten till systemet om vi betonar stabilitet och till exempel snabba vårdnadsöverflyttningar. Vad innebär detta för tilliten till systemet och föräldrars incitament, vilja och benägenhet att be om hjälp? Om föräldrar inte är benägna att be om hjälp kan det drabba många barn.

Som redan har indikerats: Om man i ökad grad betonar stabilitet ställer det väldigt höga krav på familjevården. Det krävs resurser, och det krävs familjer. Det ställs också höga krav på att dessa placeringar verkligen är stabila, vilket vi vet att de inte alltid är. Detta återkommer nog Tommy till.

I det pågående lagstiftningsarbetet är det tre saker jag ser som behöver beaktas, också mer övergripande. För det första är det orimligt att LVU som

ytterst har att skydda barn medger åtgärder som potentiellt skadar barn. Detta ligger i undantagskaraktären av LVU. Vi bör dock ha en lag som skyddar barn som inte medger åtgärder som kan skada barn.

För det andra behöver man i reformarbetet beakta, både i lagstiftning och i tillämpning, att barn har en självständig rätt till familjeliv som mycket väl kan gälla att skydda familjelivet med familjehemsföräldrar och familjehemssyskon i familjehemmet.

För det tredje måste all lagstiftning förstås ge förutsättningar att tydligt beakta barns bästa, vilket inkluderar barns vilja och syn på sin egen situation. Här måste barns vilja ges verklig betydelse.

Konkret behövs förändringar i 21 §; här ska fokus ligga. Man behöver också fundera på att ge ökade befogenheter att följa upp efter att barn ha flyttats hem. Det behövs tydligare möjlighet att redan före tre års placering flytta över vårdsnaden till familjehemsföräldrar. Som redan nämnts bör barn företrädas av jurister som har rätt kompetens och, vill jag betona, tillräckligt omfattande uppdrag för att reellt företräda barn.

Vi behöver också åtgärda den bristande kopplingen mellan föräldrabalken och den sociala barnavårdsregleringen och även den bristande kopplingen mellan allmän domstol och förvaltningsdomstol. Jag menar att det bör prövas i samma domstol, precis som redan nämnts.

Det är svårt att rättsligt balansera återförening mot stabilitet. Det handlar om mycket mer än juridik, säger jag som jurist ödmjukt. Att svåra frågor sällan har enkla lösningar är viktigt att ha med sig i lagstiftningsarbetet.

Tommy Lundström, Stockholms universitet: Tack för inbjudan och ett bra initiativ! Jag känner mig nästan lite pinsam efter att ha lyssnat till Håkan och Pernilla eftersom jag håller med dem på alla punkter och inte vet vad jag kan tillföra – men kanske något ändå.

Jag kommer att säga något kort om utvecklingen från familjestöd till barnskydd. Här har vi haft en remarkabel utveckling i åtminstone ideologin under 2000-talet. Jag kommer också att säga något om de barn som behöver ökad trygghet i form av vårdnadsöverflyttning, något om att det inte är okomplicerat med familjehemsplaceringar och, till sist, något om biträdena. Som ni hör är det de punkter som Håkan och Pernilla har pratat om.

Låt mig gå tillbaka lite i historien. När vi på 1980-talet beslöt om en ny socialtjänstlag var nyckelorden tydligt i första hand frivillighet, stöd till familjen, behandling, inte tvång. LVU var en undantagslag. För mig som jobbade som socialsekreterare när vi bytte socialtjänstlag betydde det ett ganska nytt tankesätt i förhållande till tidigare tvångsinriktad lagstiftning. Diskussionerna under 2000-talet har gått i riktning mot ökat barnskydd, och vi pratar om barns rätt på ett helt annat sätt. Barn ses som självständiga aktörer med rätt att säga sitt och inte bara som en del i familjen, och socialtjänstens och andras plikt är att lyssna på barnen. FN:s barnkonvention har givetvis varit viktigt i detta och

även annat som har skett över tid. Dessa förändringar har gått i barnskyddsriktning och innebär att barns rätt till ökat skydd och rätt att säga sitt i alla delar av processen lyfts fram på ett helt annat sätt. Från utredning till omhändertagande till att omhändertagandet upphör lyfts barnets röst och rätt att säga sitt fram.

De grundläggande principerna i socialtjänstlagstiftningen är dock fortfarande giltiga, och jag tycker inte att det är så dumt med den grundläggande inriktningen på frivilligheten. Jag tror att det var det Pernilla menade när hon pratade om att man måste problematisera detta och inte bara braka iväg i barnskyddsriktningen.

Jag är rätt övertygad om att det finns en grupp familjehemsplacerade barn som behöver ökad trygghet i form av vårdnadsöverflyttningar. Forskning från andra länder och hur man tillämpar lagstiftning i andra länder tyder på det. Men man ska också komma ihåg om familjehemsplaceringar att de flesta är relativt kortvariga. Tanken är att barnen ska tillbaka till föräldrarna, och de kommer tillbaka till föräldrarna i de allra flesta fall. Placeringar handlar också oftast om tonåringar. Barn i Lilla hjärtats ålder är ovanligt, i rent statistiska termer. De flesta placeringar görs med föräldrars och ibland även barns medgivande, vilket i och för sig inte hindrar vårdnadsöverflyttningar. Det betyder dock att det i många fall knappast är aktuellt med vårdnadsöverflyttningar. De tre första åren hinner inte alltid inträffa innan barnet antingen är hemma eller åldersmässigt har vuxit ut ur systemet. Detta är viktigt att tänka på.

Hur många barn som kan vårdnadsöverflyttas är svårt att veta, och det måste givetvis göras individuella bedömningar. Det finns inga övergripande principer för hur det enskilda barnet ska hanteras. Det görs få vårdnadsöverflyttningar i dag. Enligt statistiken, och jag hoppas att jag har läst rätt, avslutades ungefär 14 000 placeringar under 2019, och av dem avslutades drygt 300 med vårdnadsöverflyttning. När man vårdnadsöverflyttar är man nämligen lagstiftningsmässigt inte längre familjehemsplacerad.

Antalet har ökat, men det är fortfarande rätt litet. Sannolikt finns det anledning att fundera över om man kan öka antalet vårdnadsöverflyttningar. Håkan var inne på en del hinder när det gäller viljan från familjehemsföräldrarna att göra en vårdnadsöverflyttning. Jag tror att det är viktigt att fundera på vad man kan göra där. Om fler vårdnadsöverflyttningar görs behövs det mer stöd för dem som tar över vårdnaden. Hur skulle ett sådant stöd se ut? Det tror jag är viktigt att fundera på.

Det är lätt att tänka att när ett barn har familjehemsplacerats råder stabilitet. Så är det inte. Vi vet att ungefär en fjärdedel av familjehemsplaceringarna slutar med sammanbrott. Det vanligaste är att familjehemmet avslutar placeringen. Det kan ha skett en kris i familjen, man orkar inte med barnet längre eller barnet har blivit tonåring och är besvärligare – för att ta några situationer som kan vara för handen. Barnen rymmer ibland, vill inte vara kvar i familjehemmet och säger ifrån. Ibland avslutar socialtjänsten, kanske för att man tycker att familjehemmet inte är bra. I pressen har vi kunnat läsa om flickan som har placerats på ett HVB-hem från ett familjehem för att socialtjänsten

tyckte att familjehemmet inte var bra. Jag har ingen aning om vad som är rätt och fel i frågan, men det är ett exempel på ett sammanbrott.

Internationell och svensk forskning visar att ungefär 80–90 procent av barn i familjehem är nöjda med familjehemmet och gillar att vara där. Vi ska dock påminna oss om det inte alltid är bra för barnen. Vanvårdsutredningen och Upprättelseutredningen pekar på denna problematik. Vi vet också att det inte är lätt att hitta bra familjehem. Vi ser en ökad professionalisering, till exempel i form av att verksamheten drivs av privata bolag som hyr ut familjehem till kommunerna. Detta har blivit allt vanligare, vilket ökar konkurrensen om familjehem och driver upp priser. Jag vet inte hur man ska se på det, men det är i alla fall ett privatiseringsproblem som inte diskuteras tillräckligt. Den översyn av familjehemsvården som Håkan efterlyste är viktig. Jag håller på med ett litet forskningsprojekt om just vad privata bolag och sådant betyder.

Slutsats: Det behövs bra stöd och kontroll av familjehem, men hur stödet och kontrollen ska se ut vid vårdnadsöverflyttningar behöver diskuteras noga.

De flesta vårdnadsöverflyttningar görs i fall med frivilliga placeringar. Det är vanligare än vid tvångsplaceringar. De görs antagligen i ganska god sämja mellan de olika parterna. Däremot är spridningen i åldrar ganska jämn vid vårdnadsöverflyttningar, vilket förvånar mig. Det görs också överflyttningar för tonåringar. Hur länge de har varit i vård visar dock inte statistiken.

När det gäller biträdenas roll har en kollega tittat på förvaltningsrättsdomar, och man kan, för att uttrycka sig milt, se väldigt blandad kvalitet i biträdenas yttranden – från att de har slarvat ifrån sig till att de har gjort väldigt ordentliga arbeten och pratat med och observerat barnen. De bästa, kanske en fjärdedel, lever upp till de krav som Håkan Ceder tänkte sig att ställa i LVU-utredningen en gång i tiden. Jag tycker att detta är viktigt att understryka.

Ordföranden: Nu har vi fått en bra bakgrund avseende vad lagarna säger och hur situationen ser ut. Nu är det dags att lyssna till barnets perspektiv.

Elisabeth Dahlin, Barnombudsmannen: Tack för inbjudan! Jag får säga som Tommy sa: Mycket klokt har redan sagts, så jag kommer säkert att repetera en del.

Vi på Barnombudsmannen har under många år jobbat med situationen för placerade barn. Jag har med mig några exemplar av våra två senaste årsrapporter, dels *Vem bryr sig – när samhället blir förälder*, som just handlar om kontakter, intervjuer och enkäter med placerade barn, dels årets rapport, *Dom tror att dom vet bättre*, som handlar om situationen i Sverige precis innan barnkonventionen blev lag. Vill fler ha ett ex finns de att ladda ned.

Barn som placeras ska alltid få det bättre, aldrig sämre. Därför måste barn garanteras samhällsvård av god kvalitet. Att flytta ett barn från det egna hemmet är en av de mest genomgripande åtgärderna som samhället kan göra i en familjs och ett barns liv. Därför medföljer ett stort ansvar.

Barnkonventionen är nu lag. Det är positivt och bra men ger också ansvar att följa den. Enligt barnkonventionen har barn rätt till information och att komma till tals i frågor som rör dem. Barn har rätt till delaktighet. Deras åsikt ska beaktas i takt med ålder och mognad, och vid alla beslut som berör barn ska barnets bästa i första hand beaktas. Låt mig också lägga till att i barnkonventionen finns barnets rätt till trygghet och skydd tydligt stipulerat, och detta är en viktig fråga inför placeringar.

Ibland behövs lagstiftning, men ibland behövs annat för att barnkonventionen ska bli verklighet. Det kan handla om praxis och rutiner. Det kan handla om det dagliga arbetet och att inför beslut eller i en utredning dokumentera om barnet har kommit till tals och i så fall hur och om en bedömning av barnets bästa har gjorts och hur den gjordes. Inte minst gäller detta olika utredningar och beslut som gäller barn.

Under fjolåret befann sig 31 100 barn i Sverige i heldygnsvård, och ungefär 20 000 av dem var i familjehem. En del av dessa placeringar var långvariga eller så kallade uppväxtplaceringar, där barnen faktiskt växer upp i familjehemmet. Det har dock framkommit att det är viktigt att se över tryggheten för barn som är placerade i familjehem och att säkerställa att det verkligen är barnets bästa som ligger till grund. I flera fall som redan har berörts här i dag och som lyfts upp i medierna har så inte varit fallet, och barnet har farit illa.

Låt mig ge några exempel på situationer där det finns risk för att barnets bästa åsidosätts. När barn som har varit långvarigt placerade i familjehem tvingas flytta från den familj där de känner sig trygga för att de omsorgsbrister hos föräldrarna som låg till grund för omhändertagandet inte längre finns kvar eller när förvaltningsrätten, som beslutar om vård enligt LVU, bedömer att omsorgsbristen inte kvarstår och upphäver placeringen kan vi se att uppföljningen av barnet brister. Socialtjänsten kollar inte upp vad som händer efter hemflytt, och barnet far illa för att föräldrarna fortsätter att brista i omsorg. Detta hör vi från många barn.

Placering av barn ska övervägas eller omprövas var sjätte månad. Det kan dock skapa en otrygghet för det enskilda barnet och för familjehemmet att inte veta om och när placeringen eventuellt avbryts. Ska jag fortsätta i den här skolan? Kommer jag att vara med mina kompisar? Detta kan påverka barnet väldigt negativt.

Som flera varit inne på ser vi att domstolspraxis i LVU-mål är att i första hand ta ställning till om omsorgsbristerna kvarstår, inte barnens situation och trygghet i det familjehem de vuxit upp i. Detta kan vara förödande för det enskilda barnet. Inte minst gäller detta väldigt unga barn som kanske inte ens känner till någon annan familj.

Det är bra att det utreds om det finns skäl att tidigarelägga kravet på vårdnadsöverflyttning. Vi säger att det borde vara en självklarhet att kräva alkohol- och drogkontroll av föräldrar när det gäller både umgänge och upphörande av vård.

Det är också viktigt att införa en tydligare skyldighet för socialnämnden att följa upp barnets situation efter placering. Ska det utredas om placeringen ska bli längre? Svaret är ett tydligt ja. Vi kan också se i förslaget till ny socialtjänstlag att det finns ett positivt förslag om att det ska vara under en längre tid än sex månader, men det är ingen självklarhet. Socialtjänsten får men är inte tvingad till det.

Vi ser att det finns behov av en längre tid. Forskning och empiri visar att det är relativt vanligt att barn återplaceras efter att det har flyttat hem, så kallade jojoplaceringar. Därför är behovet stort, och vi hör detta i många av de intervjuer vi har med barn.

Många statliga utredningar liksom våra rapporter visar att barn som är placerade inte alltid får sina rättigheter tillgodosedda. De riskerar att fara illa, oavsett om de är placerade enligt SoL eller LVU, därför att bedömningar om barnets bästa inte har fått genomslag i olika beslut. Barn får inte sina rättigheter och behov tillgodosedda eftersom de inte får information. Detta hör vi ofta från barn. Jag visste inte ens att jag hade en insats, hör vi ofta. Barn ges inte möjlighet att komma till tals. Det dokumenteras inte, och därmed blir barnen inte delaktiga. Vi vet alla att när ett barn är delaktigt i en placering eller insats fungerar insatsen mycket bättre.

Inte minst ser vi att socialtjänsten inte alltid har de verktyg som behövs för att kunna följa upp barnet efter en insats.

Det finns olika orsaker till dessa brister och olika sätt att komma till rätta med dem. Det kan behövas förändring i lagstiftningen så att det ger ett bättre skydd för placerade barn. Samtidigt är det socialrättsliga området av sådan art att det inte går att detaljreglera varje situation som ska bedömas – för varje barn är unikt och måste bedömas utifrån sina förutsättningar. Men både socialtjänstlagen och LVU-lagstiftningen bygger på en individuell bedömning som görs i det enskilda fallet utifrån det enskilda barnets situation.

Jag vill bara understryka, när vi pratar om barnkonventionen, att det heter konventionen om *barnets* rätt. Det handlar alltså om det individuella barnets rätt.

För att lagstiftningen ska fungera som det är tänkt krävs det att det finns förutsättningar för alla de berörda verksamheterna, socialtjänst, domstolar och andra, att tillämpa lagen på ett riktigt sätt utifrån barnets bästa. Dessa förutsättningar handlar om att det måste finnas tillräckligt med resurser och kompetens för att förverkliga lagens intentioner. Denna kunskap, kompetens och, inte minst tid måste säkerställas av huvudmännen.

Det vi hör från barn i alla de samtal vi har är hur viktig socialsekreteraren är. Oavsett om barnet är nöjt med insatsen eller inte är den enskilda socialsekreteraren och samtalen med denna mycket viktiga. Vi måste därför ge socialsekreterare tid till enskilda samtal med barnet för att etablera en relation som möjliggör för barnet att bli delaktigt. Dessa enskilda samtal är särskilt viktiga för barn där det kan finnas en stor tillitsproblematik gentemot vuxenvärld och myndigheter. Det måste finnas tid att besöka placerade barn

för att följa upp hur de har det, att planera vården så att den möter barnets behov och att både under och efter placering ha enskilda samtal med barnet.

De som arbetar inom rättssystemet, till exempel barnets ombud, behöver få tillräcklig kompetens i barns behov och rättigheter. Barnombudsmannen har tidigare föreslagit särskilda barnombud som ska införas för barn i rättsliga processer. Inte minst handlar det om att ombud i LVU- mål behöver ha barnkompetens.

Sist men inte minst ser vi att det behöver göras mer. Barnrättsperspektivet behöver stärkas i utredningar och rättsprocesser. Det behöver föras in bestämmelser om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals i förvaltningslagen och i förvaltningsprocesslagen. Möjligheten att införa sådana bestämmelser även i rättegångsbalken behöver också utredas. Det behöver möjliggöras återförvisning till underrätt eller utredande myndighet när barnet inte har fått komma till tals och barnets bästa inte har bedömts eller beaktats. Domstolarnas utredningsansvar behöver förtydligas, och möjligheten att ta in sakkunskap i ärenden som rör barn måste stärkas.

Det måste också säkerställas att barnet företräds av samma ombud i parallella processer, om inte det bästa för barnet är att ha olika ombud. Vi ser nämligen situationer där ett och samma barn kan vara inblandat i en LVU-process och kan ha utsatts för våld i hemmet eller bevittnat våld och där det samtidigt pågår en vårdnadstvist.

Möjligheten att inrätta särskilda domstolar i ärenden som rör barn måste också utredas.

Barnrätten behöver stärkas. Barns och föräldrars ställning totalt i lagstiftningen behöver utredas. Agalagen, som Sverige var först i världen att fatta och som vi ska vara väldigt stolta över, ligger fortfarande i föräldrabalken. Det behöver göras en genomlysning av hur samtycke från vårdnadshavare påverkar barns möjlighet att komma till tals och föra fram klagomål vid rättighetskränkningar. Det behöver utredas alternativa lösningar till vårdnadshavarens samtycke, som mognadsbedömningar och samtycke från tredje part.

Avslutningsvis och för det första behöver föräldrarättens inskränkningar på barnrätten begränsas. Inte minst gäller det de mest utsatta barnen. För det andra måste barnrättsperspektivet i utredningar och rättsprocesser stärkas. För det tredje behöver kravet på barns delaktighet stärkas. För det fjärde måste barnets möjlighet till upprättelse säkerställas. Vi vet från Vanvårdsutredningen och Upprättelseutredningen hur viktigt upprättelse är för det enskilda barnet. Sverige ska också tillträda det tredje tilläggsprotokollet i barnkonventionen.

Andreas Zheng Svensson, Knas hemma: Jag är ambassadör i ungdomsorganisationen Knas hemma. Tack för att vi har blivit inbjudna hit i dag!

Samhällsplacerade, familjehemspacerade, HVB-klienter, jourhemsplacerade, korttidsplacerade, nätverksplacerade, Sisplacerade, stödboende, brukare

– eller, som vi tidigare benämnts, fosterbarn, barnhemsbarn eller kanske bråkstakar och problembarn.

Ja, vi har givits många olika namn i olika sammanhang och av olika institutioner och personer. Vi står inte bakom något av dessa begrepp, men vi måste ändå använda dem för att människor ska förstå vad vi pratar om, vad vi gör och vad vi vill förändra i samhället.

Vi använder hellre beskrivningar som personer med erfarenhet av samhällsvård eller, som våra engelskspråkiga kollegor säger, care experienced children, youth and people.

Att bära erfarenheten av att ha fått samhällsvård under barndomen är inget som försvinner bara för att vi växer upp och blir vuxna. Vi bär med oss erfarenheter som präglar oss och som varar resten av våra liv. Vi önskar därför att ni tilltalar oss på detta sätt och ser oss i nytt ljus med nya glasögon och perspektiv där vår erfarenhet och vårt ibland tunga bagage inte förringas, göms undan eller förträngs. Tack för det!

Esmeralda, ”Lilla hjärtat”, och Josefin, flickan bakom pansarglas. Ord kan inte beskriva sorgen och frustrationen vi känner, frustrationen över hur era rättigheter förvägrades, barndomen raserades och livet togs ifrån er. Aldrig kommer vi att glömma. Alltid kommer ni att finnas i våra hjärtan.

Vilka är dessa placerade barn och ungdomar, som under sin barndom bott i hem och vuxit upp skilda från sina ursprungliga familjer? Alla vi i organisationen Knas hemma har på olika sätt och av olika orsaker försatts i livssituationer som lett till att vi har fått en samhällsinsats någon gång under barndomen. Det är en rättighet som syftar till att skydda och förhoppningsvis tillförsäkra barn en möjlighet att få växa upp i en trygg och bra familj eller få ett annat stöd utanför den ursprungliga familjen.

När jag var ungefär ett och ett halvt år gammal adopterades jag från Kina och kom hit till Sverige. Under min barndom blev jag och min syster utsatta för fysiskt och psykiskt våld. Det var ingen i min närhet som visste vad som hände där hemma. Vi hade det ju så bra, trodde alla. Men till slut blev bördan för tung, och som 16-åring bröt jag tystnaden. Då placerades jag på egen begäran i ett jourhem, som senare blev mitt första familjehem. Därefter placerades jag på HVB-hem, och till slut hamnade jag i mitt andra familjehem. Det var ett fint och tryggt familjehem där jag kunde andas ut.

En av mina kollegor har placerats 35 gånger under sin barndom, blivit runtskickad som ett brev på posten utan att själv få vara delaktig i eller påverka sitt eget liv. En annan i Knas hemma blev placerad redan som foster under mammans graviditet; annars hade det kunnat gå lika illa som för Esmeralda, ”Lilla hjärtat”. En tredje kollega fick ett fantastiskt familjehem, som hon har kvar än i dag som sin familj. En fjärde i Knas hemma gick självmant till socialtjänstens kontor och visade upp bevis på missförhållanden och försummelse med hjälp av fotografier och inspelat videomaterial. Hen ”claimade” sina rättigheter att få flytta till ett nytt hem.

Alla dessa exempel, eller ska vi säga livsupplevelser och erfarenheter, har skett med stöd av LVU.

Tyvärr är det fortfarande så att personer med vår erfarenhet inte öppet vill eller vågar berätta om sin barndom. Det är sällan vi träffar vuxna som berättar om att de själva har varit i samhällsvård, och när vi möter yngre ungdomar i dag säger de att de inte vill eller vågar berätta för sina vänner att de har varit i samhällsvård. Det är laddat och tabubelagt. Det här måste få ett slut.

Det går inte längre att leva i förnekelse. Det går inte längre att blunda för verkligheten. Vi måste våga säga som det är. Den här målgruppen befinner sig i en dubbel utsatthet. Förekomsten av psykisk ohälsa, frånvaron av medicinsk uppföljning, bristande skyddsnät under placeringstiden, stigmatisering, avsaknad av stöd för att klara grund- och gymnasieskolan, mobbning, suicidalitet, misstroende från myndigheter, utanförskap, ekonomisk och social utsatthet, underskattning av den intellektuella förmågan, övermedicinering, underrepresentation i olika delar av samhället och diskriminering – allt detta och mer därtill ger uttryck för ett strukturellt förtryck av samhällsplacerade barn och unga.

Men det är med hopp och tillförsikt vi står här i dag. Ni ser oss, och vi ser er. Vi ser er goda ambition och strävan att stärka rättigheter såsom barnets bästa och ökad delaktighet för barn och unga. Vi ser hur ni och andra i samhället steg för steg, dag för dag, tar kampen, står upp för oss tillsammans med oss. Vi välkomnar det förslag till förändringar i lagstiftningen som det arbetas med i denna stund. Det är förslag i SOU 2020:47 *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag*, i vilken man bland annat vill stärka tolkningen och tillämpningen av barnets bästa. Förslag i lagrådsremiss överlämnades till Lagrådet den 24 september 2020, i vilken det föreslås regelbundna överväganden av vårdnadsöverflyttning för familjehemsplacerade och särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden.

Detta var exempel på förändringar i lagstiftningen som vi tror har potential att på sikt bidra till att ytterligare stärka barns rätt till en god och trygg barndom.

I detta nu, medan vi står här, omhändertaras ännu ett barn, ett barn blundar och håller för öronen för att inte se och höra pappa slå mamma och skrika på mamma, ett barn gråter, ett barn har nyss satt foten innanför tröskeln i sitt nya familjehem, ett barn föds, ett barn saknas i en familj, ett barn lagar mat till sitt yngre syskon, ett barn omfamnas och ett barn plockar bort de tomma ölburkarna från vardagsrumsbordet medan mamma ligger och sover på soffan. Ett barn somnar under det varma, trygga täcket.

Något som vi i Knas hemma alltid pratar om är kärlek. Alla barn har rätt till kärlek oavsett om barnet är i samhällsvård eller ej, och trots att det inte står uttryckligen formulerat i några lagparagrafer eller några artiklar i barnkonventionen. Men vi tror att ni som är här delar vår mening i det avseendet.

När vi talar om kärlek menar vi trygghet, värme, att känna sig sedd, att få bekräftelse, att ha ett stabilt hem, en familj, att veta att någon annan vill ens bästa och väl, att känna sig älskad av någon. Avsaknaden av kärlek under barn- domen skadar barnet livet igenom.

Vi i Knas hemma kommer att fortsätta att samarbeta med forskare, våra kollegor i andra barn- och ungdomsorganisationer med flera – allt för att ta bort tabun, stigman, förtryck och diskriminering, för att stärka barn och ungas röster och delaktighet, för att tillsammans med unga skapa en ännu starkare plattform där vi kan nå fram med våra påverkansfrågor och slutligen visa att vi vågar älska våra medmänniskor, barn och unga som äldre.

Stop fixing us, and start loving us.

Tack för att ni har lyssnat!

Ordföranden: Varmt tack, Andreas Zheng Svensson, för din kunskap, erfarenhet och kloka ord.

Då välkomnar jag fram från Sveriges advokatsamfund Mia Edwall Insulander, generalsekreterare. Vi ska få del av föräldrarnas perspektiv. Varmt välkommen!

Mia Edwall Insulander, Sveriges advokatsamfund: Jag tackar för inbjudan hit. Det är positivt, tycker jag och Advokatsamfundet, att vi får tillfälle att prata om de otroligt viktiga frågorna som handlar om barn, som Andreas verkligen underströk. Det är barnen som är det absolut viktigaste i den kommande lagstiftningen. Det är deras perspektiv vi ska ha. Det är de som är svaga och utsatta när det gäller tvångsvården.

Därför kan jag tycka att det är lite olyckligt att de lagändringar i LVU som föreslogs för ganska länge sedan i betänkandet 2015 ännu inte har trätt i kraft. Samtidigt är det positivt att vi står här i dag och att det finns ett intresse; frågan står högt på dagordningen i dag.

I det sammanhanget vill jag passa på att nämna att det finns en ytterligare utredning och ett betänkande som handlar om föräldrabalken och barnets rättigheter, *Se barnet!* Jag vill gärna understryka att de förändringar som har föreslagits där är tätt sammankopplade med frågorna om LVU i föräldrabalken. Jag påminner om även det betänkandet.

Det finns en dimension i LVU-målen som är mycket viktig att ta med sig och det säger jag med lång erfarenhet av att innan jag blev generalsekreterare arbeta som advokat i barnmål nämligen att dessa mål är oerhört komplexa och mycket, mycket infekterade. Det präglar förstås målen mycket. Det finns starka intressen som drar åt helt olika håll. Det är familjehemsföräldrar på ena sidan och biologiska föräldrar på den andra sidan. Det är viktigt att vi har detta i åtanke, som Pernilla Leviner var inne på, när vi pratar om dessa frågor. Det handlar om mer än juridik och svåra tvister med starka krafter som drar åt helt olika håll. I det finns socialtjänstens uppdrag, som är svårt. Det måste vi också ha med oss när vi diskuterar dessa frågor. Det finns ett motsatsförhållande för socialtjänsten utifrån att man först har tvångsomhändertagit barn från biologiska föräldrar ”vi tvångsomhändertar ditt barn” och sedan ska arbeta för en återförening och helst försöka få olika föräldrar att komma överens. Det är mycket svårt – och det är svårt att göra det i sämja. Helst önskar man att hitta

samförståndslösningar, men det är svårt. Vi måste ha med oss en respekt för att det för de enskilda socialsekreterarna, vilket också Elisabeth Dahlin nämnde, är ett komplext och svårt uppdrag. Socialsekreteraren i det enskilda fallet har ett viktigt uppdrag.

Med detta sagt har jag fått i uppdrag att fokusera på föräldrarna. Det betyder inte att Advokatsamfundet inte tycker att barnperspektivet är viktigast, men föräldrarnas perspektiv är också viktigt att framföra.

Jag vill först nämna en kort bakgrund till föräldraperspektivet, och sedan vill jag föreslå tre konkreta saker till förändringar som Advokatsamfundet tycker är angelägna i dessa frågor.

När det handlar om bakgrunden ska ett åtskiljande vara en temporär åtgärd. Det framgår av lagstiftning och av Europadomstolens praxis. Det är respekten för familjelivet som kräver att man försöker främja en återförening för barnet med den biologiska familjen så snart som möjligt. Ett liknande synsätt finns också i föräldrabalken. Om vi tittar på 6 kap. 8 § som handlar om vårdnadsöverflytt, står det där att det ska ske bara om det är uppenbart att det är bäst för barnet att rådande förhållanden vid vård och fostran i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet får bestå. Det framgår även av barnkonventionen att man ska respektera rätten för barn som har skilts från föräldrar att regelbundet upprätthålla en personlig kontakt och ett förhållande till sina biologiska föräldrar. Därför menar vi att det är viktigt att i en ny lagstiftning också ta hänsyn till relationen mellan barn och biologiska föräldrar, så att inte kommande lagstiftning får för stor slagsida, som också Pernilla Leviner har varit inne på, mot bara behov av stabilitet och trygghet och då tappar bort återföreningen.

Det finns tre konkreta åtgärder som vi från Advokatsamfundet anser är viktiga. För det första är det syftet med vården. Som konstaterades i 2015 års betänkande finns brister i nuvarande lagstiftning på så sätt att det inte framgår vad vården syftar till. Det är olyckligt. Det framgår inte vad barn och föräldrar kan förvänta sig av vården. Vi menar att det är angeläget för föräldrarna och för barnet att syftet med lagstiftningen framgår. Att en förälder till ett barn som har tvångsomhändertagits inte på ett lätt sätt kan förstå syftet och utläsa vad som händer är inte bra ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Vi menar att det ska framgå ett syfte, och det är viktigt att kommande lagstiftning är tydlig, förutsägbar och så uttömmande som möjligt så att föräldrar och barn vet vad de har att förhålla sig till och vad som händer.

För det andra menar vi att barnets bästa måste konkretiseras. Vi menar att det finns betydande rättssäkerhetsrisker med att grunda en ny lagstiftning som ska ge förutsättningar för stabilitet och långsiktighet på ett begrepp som bara är ”barnets bästa”. Det är ett för otydligt begrepp. I det finns utrymme för subjektiva tolkningar, och det måste man vara försiktig med i dessa fall. Vi menar att det är viktigt att konkretisera vad som är barnets bästa i de enskilda fallen. Det är viktigt att beslut och ställningstaganden som handlar om enskilda barn alltid tydligt formulerar vilka faktorer beslutet grundar sig på. Vad i det enskilda fallet är just det här barnets bästa, inte bara generellt barnets bästa.

Vi vill här understryka att ett för ensidigt fokus på barnets bästa riskerar att man bortser från det stöd som biologiska föräldrar också behöver för att förändra sin hemsituation och i förlängningen förhoppningsvis kunna återförening familjen. Det är också viktigt.

I diskussionen får det inte bli för stor fokusförflyttning från återförening till stabilitet. Det kan också innebära att biologiska föräldrar underlåter att söka stöd och hjälp när deras barn har tagits ifrån dem därför att de tänker att det inte är någon idé. När vi pratar om barnets bästa måste förstås även faktorn barnets anknytning till sina biologiska föräldrar finnas med. Den får vi inte tappa bort.

För det tredje vill jag nämna rätten till offentligt biträde. Det är centralt för rättssäkerheten, menar Advokatsamfundet. Det är glädjande att det nu finns föreslaget i den senaste lagrådsremissen. Det är viktigt att både barn och föräldrar har rätt till ett biträde i alla överklaganden inom ramen för LVU, vilket inte sker i dag. Man ska komma ihåg att föräldrar vars barn omhändertas ofta har begränsade resurser och ofta ett stort behov av offentligt biträde för att kunna ta till vara sina rättigheter på ett fullständigt sätt.

En viktig fråga som vi vill lyfta upp är att föräldrar i dagsläget inte har rätt till ett offentligt biträde om socialnämnden ansöker om överflytt av vårdnaden enligt föräldrabalken. Jag påstår att det är en miss och en oerhört viktig aspekt. Om vårdnadsöverflyttarna eventuellt ska öka, vilket många här pratar om och är överens om, måste också föräldrarna ha rätt till ett offentligt biträde i den situationen att de riskerar att förlora sina barn. Inte heller barnen har rätt till ett offentligt biträde vid de processerna, enligt föräldrabalken. Detta får vi inte tappa bort. Jag tror inte att heller det står i överensstämmelse med barnkonventionen, nämligen att barnet behöver en rätt till biträde i processen.

När det gäller offentliga biträden ser vi positivt på att man ställer särskilda lämplighetskrav på dem enligt LVU. Vi har föreslagit att det bör ske på samma sätt som det stadgas när det gäller särskilda företrädare för barn. Man ska ha särskilda kunskaper, erfarenhet och egenskaper som är särskilt lämpade för att vara offentligt biträde.

Ordföranden: Varmt tack, Mia Edwall Insulander, för de perspektiven.

Vi tar en kort paus.

(Paus)

Åsa Fritzson, Göteborgs kommun: Tack för att vi har fått komma hit och tala om denna viktiga fråga om ökad trygghet för placerade barn och unga! Vi representerar två kommuner i Göteborgsregionen. Jag själv heter Åsa Fritzson och jobbar med övergripande utvecklingsfrågor när det gäller placerade barn i Göteborgs stad. Sedan arbetar jag särskilt med tre modeller som handlar om placerade barns utbildning och lärande.

Jag är socionom och har arbetat med barn i samhällsvård på olika sätt, både som socialsekreterare och som arbetsledare och numera med utvecklingsarbete.

Kristina Ullvan, Alingsås kommun: Jag heter Kristina Ullvan och är också socionom. Jag arbetar som enhetschef för familjehemsenheten i Alingsås kommun. Jag har 20 års erfarenhet av att jobba med social barnavård, och de senaste åren har jag jobbat med inriktning på just familjehemsvård.

Vi har fått titta på förslagen i utskottsinitiativet. Vi tycker att det är bra förslag. De fångar in många av de utmaningar som vi ser med trygga och säkra placeringar för barn och unga. De stämmer också väldigt väl överens med de teman som har kommit fram när vi har inventerat i våra nätverk inför att vi skulle träffa er i dag.

Vi tänker bara delvis beröra de förslag som formulerats men också komplettera bilden lite grann.

Åsa Fritzson, Göteborgs kommun, och Kristina Ullvan, Alingsås kommun: Barns bästa ska vara avgörande i de beslut och bedömningar som vi inom socialtjänsten gör. Ibland är det bästa att arbeta för en återförening mellan placerade barn och deras föräldrar, men ibland är det inte det.

Vi skulle vilja lägga fokus på de problem vi upplever med LVU-vården som ibland försvårar för oss att trygga för de barn som behöver det allra mest. Föräldrarätten är, trots att barnet vårdas enligt LVU, fortfarande väldigt stark. För vissa barn kan detta få mycket negativa konsekvenser.

Vi kommer att berätta om ett barn som vi tänker är representativt för socialtjänsten, ett barn som vi skulle ha kunnat träffa på i verkligheten, för att åskådliggöra vad vi menar. Efter det kommer vi att ge exempel på vad vi menar hade kunnat göra skillnad för barnet.

Det handlar om en pojke som vi har valt att kalla Albin. Albin är i dag elva år. När han var sju år placerades han enligt LVU i ett familjehem. Det berodde på att hans föräldrar inte kunde ta hand om honom eftersom de lider av allvarlig psykisk sjukdom.

Albin trivdes i sitt familjehem, och han såg sig snart som en del i familjen. Albins föräldrar hade svårt att förhålla sig till att han inte var kvar hos dem längre, och de visade det på alla möjliga sätt de kunde komma på. De vägrade skriva under fullmakt för sjukvård. De vägrade skriva under passansökan när Albin hade möjlighet att följa med sitt familjehem på semester.

Under de tre år som Albin var i sitt familjehem begärde föräldrarna vid tre tillfällen att vården skulle upphöra. När det blev avslag i förvaltningsrätten överklagade de till kammarrätten.

Föräldrarna var starkt kritiska till Albins familjehem. Varje gång de träffade Albin granskade de honom, och de ställde frågor till honom om familjehemet. Albin började må allt sämre av umgängen, och det fattades beslut om

umgängesbegränsning, och det ledde till nya processer i förvaltningsrätt och kammarrätt.

Föräldrarnas anklagelser mot familjehemmet eskalerade. De började göra polisanmälningar mot familjehemmet, och de gjorde orosanmälningar. De menade att familjehemmet utsatte Albin för övergrepp. Det var anklagelser som var helt ogrundade.

Till slut orkade inte familjehemmet längre, och Albin fick flytta till ett annat familjehem. Konsekvenserna av detta blir såklart många, men den största var givetvis att Albin fick lämna den familj som han såg som sin egen.

Både det gamla familjehemmet och det nya har fått frågan om de kan tänka sig att bli särskilt förordnade vårdnadshavare för Albin, men de vågar inte av rädsla för att stå ensamma i rättsliga processer mot Albins föräldrar.

Vi tror att de flesta socialtjänster känner igen Albins situation. Något eller några sådana här ärenden finns på vartenda socialkontor. Trots att vi vårdar ett barn enligt LVU har vi inte möjlighet att fullt ut ge barnet skydd och trygghet.

Vad hade då kunnat göra skillnad för Albin? Först tänker vi på att Albins familjehem borde ha lite bättre förutsättningar att sköta den dagliga omsorgen om honom även när det omfattar kontakter med till exempel hälso- och sjukvård och skola. Familjehem möter ganska mycket byråkrati när de agerar som socialnämndens förlängda arm och i vårdnadshavarnas ställe, och det händer ganska ofta att fullmakter och intyg ifrågasätts när familjehem ska hämta ut medicin eller få inloggningsuppgifter till en skolplattform. Ibland kan akuta situationer uppstå där fullmakter helt enkelt inte har hunnit upprättas.

Vi skulle alltså vilja att det med beslutet om familjehemsvård också ska följa mandat för familjehem att agera som föräldrar. Vi behöver alltså underlätta och skapa förutsättningar för familjehemmen både i vardagen och när det gäller villkor och ersättningar. Privata aktörer som kan erbjuda sina familjehem högre ersättningar och mer stöd är en utmaning för kommunerna i dag, och det bidrar till en konkurrens om familjehemmen, som, som ni vet, är svåra att hitta. Vi behöver ge familjehem det stöd de behöver för att orka finnas kvar för barn som Albin.

När barn vårdas enligt LVU behöver vi ändå komma överens med föräldrarna om umgänge. Vi har alltså å ena sidan ett barn, där man har bedömt att barnets hälsa och utveckling riskerar att fara illa om han eller hon bor kvar med föräldrarna, och å andra sidan föräldrar som fortfarande har ett väldigt stort inflytande när det gäller hur de ska träffa sitt barn. Annars krävs ytterligare beslut i socialnämnd eller eventuellt i domstol.

Det ligger i sakens natur att det är svårt att komma överens om umgänge när beslut fattas om LVU. Vi vet att placerade barn i regel har behov av kontakt med sina föräldrar. Men det är viktigt att ha med sig att vissa av barnen också är rädda för sina föräldrar. Umgänget kan vara förknippat med oro, stress och lojalitetskonflikter.

Vi menar att föräldrarätten här är för stark, och vi skulle önska en förskjutning från föräldrars rätt till barnets bästa, till exempel att det endast skulle

krävas ett särskilt beslut om umgänget när det är fråga om total umgängebegränsning.

Föräldrar har i dag obegränsade möjligheter att begära att LVU-vården ska upphöra och göra en så kallad hemtagningsbegäran. Dessa återkommande processer blir barnet delaktigt i. Vi pratar mycket om att barn ska vara delaktiga, men detta är den negativa konsekvensen av det, för det skapar ofta oro och otrygghet. Albin kan aldrig vara säker på att han ska få bo kvar i sitt familjehem.

Jag vill verkligen betona att vi vet att det oftast är viktigt för barnet att ha kontakt med sina föräldrar, men det behöver ske på ett tryggt och gynnsamt sätt. Därför skulle vi som socialtjänst hellre vilja lägga tid och resurser på att försöka samarbeta med föräldrarna och stötta dem i att bli bättre föräldrar och framför allt få tid till att skapa relationer med barnen och följa deras vård.

Vi menar att det skulle vara bra att begränsa hur ofta hemtagningsbegäran kan göras. Som det ser ut i dag sker föräldrarnas rätt på bekostnad av barnets trygghet och stabilitet.

Frågan om vårdnadsöverflyttning har varit uppe här i dag. Som vi ser det är den vanligaste anledningen till att det inte blir vårdnadsöverflyttningar att familjehem säger nej. De vill inte stå ensamma i kontakten med barnets föräldrar. Det kan till exempel handla om att man ska komma överens om umgänge. Det kan också handla om att man inte vill stå ensamma i framtida rättsprocesser när föräldrar kanske vill stämma för att få tillbaka vårdnaden igen.

Familjehemmen vill heller inte förlora det stöd de har haft från socialtjänsten. Även om det i och för sig är möjligt att erbjuda stöd även efter en vårdnadsöverflyttning är det ganska otydligt vilket stöd det kan bli fråga om och hur det kan ges. Även stöd skulle man ju vilja fortsätta ge, men oftast avslutas alla insatser i samband med en vårdnadsöverflyttning.

Slutligen har vi uppföljningen efter hemflytt. Det finns ju barn som faktiskt flyttar hem till sina föräldrar igen – många gör det, och vi vet att placerade barn är en särskilt utsatt grupp. Forskning visar att denna grupp löper risk att utvecklas ogynnsamt som vuxna, och därför har socialtjänsten ett särskilt ansvar för dessa barn när de lämnar samhällsvården.

Utifrån detta ser vi att det skulle vara bra om vi kunde få fortsätta att följa upp dessa barn en period efter avslutad placering. I dag finns det en möjlighet att göra det under två månader om det finns oro för barnet, men vi skulle vilja att den förlängdes och att detta gällde alla barn, oavsett om hemflytten är planerad eller oplanerad – detta för att säkra att barnets situation fortsätter att utvecklas positivt.

Helena Johansson, Svalövs kommun: Tack för att vi har fått komma hit. Både Mirjam och jag känner oss glada och hedrade över att vi får vara här i dag. Jag heter Helena Johansson och arbetar som enhetschef på socialtjänsten i Svalövs kommun, en ganska liten kommun i Skåne med 14 000 invånare. Jag har

jobbat länge med familjehemsplacerade barn. Det har blivit 23 år nu, först som socialsekreterare under många år och nu som enhetschef.

Mirjam Wiking, Helsingborgs kommun: Jag heter Mirjam Wiking och jobbar i Helsingborgs kommun som chef på familjehemsenheten där.

Vi är inbjudna att tala utifrån myndighetens perspektiv. Ibland när jag till exempel har suttit i rätten och företrätt nämnden har jag tänkt att vi alltid talar utifrån barnets perspektiv. Det är ju barnets röst som vi vill företräda. Vi har inget annat för ögonen. Men med en starkare barnrätt och ett tydligare fokus på barnets bästa får vi också mer mandat att föra barnets talan.

Vi har väntat länge på denna lagändring, som initierades redan 2012, och vi är väldigt glada över att det nu är på gång. Det är komplexa frågor, men vi jobbar varje dag med att bedöma vad som är barnens bästa.

Vi kommer naturligtvis att upprepa en del som redan är sagt här. Vi har hört så många kloka tankar och förslag. Jag tror att det mesta redan är sagt, men då kan vi passa på att betona det ytterligare.

Helena Johansson, Svalövs kommun, och Mirjam Wiking, Helsingborgs kommun: Barnkonventionen är nu lag, och ändå är föräldrarätten starkare än barnrätten i vår lagstiftning. Det känner vi att vi måste ändra på.

När vi från socialtjänstens sida placerar barn vill vi göra det för så kort tid som möjligt. Vi vill ju att barnen ska kunna återvända hem om det är det bästa. Ofta har vi jobbat väldigt hårt och länge för att undvika placering, men återförening är inget som ska ske till varje pris utan när det är bäst för barnet. Om det är bäst för barnet att stanna kvar i familjehemmet ska det få göra det, oavsett om det finns LVU-grunder eller inte. Där behövs en ändring i LVU, precis som har nämnts här.

Vi vill särskilt lyfta fram det som gäller små barn eller barn som har varit placerade sedan de var mycket små. Vi har inte mycket tid på oss då. Föräldrar har inte mycket tid på sig. Vi talar om återförening inom rimlig tid eller stöd till föräldrar att bli bra umgängesföräldrar och behålla en bra relation. Där behövs det mer stöd till biologiska föräldrar, men vi får inte glömma barnets övriga biologiska nätverk. Det finns syskon, mormödrar och farmödrar. Det är ganska många personer som barnet har möjlighet att ha goda relationer till resten av sitt liv.

Vi vet att om alla vuxna runt ett placerat barn samarbetar bra mår barnet bättre och placeringen fungerar bättre. Vi på socialtjänsten behöver bli ännu bättre på detta och få de förutsättningar som behövs. Delaktighet behövs för barnets bästa, men delaktigheten måste också komma den biologiska familjen och nätverket till godo.

Vi har funderat mycket på barnets rätt genom hela placeringstiden. Vi har tankar om att det kanske behövs en barnrättsperson till varje placerat barn, för barnet står ganska ensamt rent juridiskt. Det finns en advokat vid LVU-mål, men inte genom hela placeringen. Vi på socialtjänsten ska arbeta för barnets

bästa, men hur säkerställs att vi gör det och att vi gör rätt bedömning? Hur vet vi att en omplacering är det bästa? Det prövas ju inte alltid rättsligt, och då har barnet inget juridiskt biträde.

Vi ska alltid verka för att barnet ska kunna bo med sina föräldrar, och det gör vi med ett flertal olika insatser. Men samhället har också det yttersta ansvaret för att skydda barn som far illa. Och när vi har gått in med LVU-vård gör vi kontinuerligt bedömningar av om den kan upphöra eller om behovet kvarstår. Men, som våra kollegor var inne på tidigare: Föräldrar har rätt att initiera en utredning när helst de vill, och då är det bara LVU-kriterierna som man ska titta på. Detta betyder att barn kan placeras som spädbarn, växa upp och få en anknytning till sina familjehemsföräldrar, få en familj, syskon, släkt skola och sammanhang och sedan ryckas upp eftersom kriterierna inte längre kvarstår, och placeras hos sina föräldrar. Att kalla det för en "hemflytt" är faktiskt ett hån mot barnen. Lösningen har varit flyttningsförbud eller vårdnadsöverflytt, och flyttningsförbud är att betrakta mer som en undantagslagstiftning – den används sällan och mest i väntan på en vårdnadsöverflytt.

Vi skulle också vilja säga att de som har mandat att besluta om de här frågorna i nämnd och i domstolar bör ha utbildning om barns utveckling och behov och förståelse för barns trauma.

Vårdnadsöverflyttningar har vi talat mycket om i dag, och mycket klokt har sagts. Vi håller med om att det finns ett glapp i lagen när det gäller LVU och vårdnadsöverflyttningar. Jag har själv varit med om att flytta hem barn som har varit placerade i familjehem under många år. De har flyttats därför att LVU inte längre är tillämplig och vårdnadsöverflytt inte har kunnat initieras. Precis som nämnts handlar det ofta om att familjehemmen säger nej – de vill inte eller vågar inte.

Jag har varit med om att barnen far illa igen och har känt mig maktlös i detta. Kanske måste de då placeras igen och kanske i ett annat familjehem. För vems bästa är detta? Det vill vi skicka med i dag.

När det gäller eget ombud kom ett klokt inlägg från Advokatsamfundet tidigare. Det behövs absolut offentligt biträde för föräldrar vid vårdnadsöverflyttningar men det ska vara ett ombud för barnet också. Detta tycker vi saknas.

Vi har också varit med om att vårdnadsflytt inte har gått igenom fastän familjehemmet har velat det. Då har rätten bedömt att det inte är uteslutet att barnet någon gång kan återförenas med föräldrarna, trots att barnet har bott i familjehem sedan spädbarnsåldern och nu är närmare skolåldern.

En annan viktig del är att detta inte bara ska handla om LVU. Man behöver också se över tryggheten i socialtjänstlagen. Barns behov av trygghet och stabilitet är oberoende av vilken laglig grund som placeringen sker genom och om föräldrarna har samtyckt eller inte. Den viktigaste ändringen i allt det som vi har talat om i dag är att vi måste ta med en bedömning om anknytning och stabilitet när vi gör bedömningar av barnets bästa.

Vi vill också säga att vi håller med om det som våra kollegor sagt här när det gäller uppföljning. Vi ser gärna att detta utökas – det kanske är sex–tolv månader eller ännu längre vid behov.

Detta med rättsprocesser ska vi kort beröra. Det har ju tagits upp här att föräldrarna har rätt till ständiga processer och att det skadar barnet att hela tiden leva i ovisshet och oro. Det behöver göras en begränsning i föräldrarnas makt att starta dessa processer. De kostar dessutom väldigt mycket pengar, och man kan fråga: För vems skull sker de?

Annika Öquist, Socialstyrelsen: Tack för att vi har fått komma hit i dag! Jag heter Annika Öquist och är enhetschef på en avdelning där vi jobbar med kunskapsstyrning till socialtjänsten.

Som statistikmyndighet för barn- och ungdomsvården tar jag mitt avstamp i några statistikuppgifter. Den 1 november 2019 var det drygt 14 000 barn som var placerade i familjehem. Under hela året 2019 var drygt 31 000 barn placerade i någon placeringsform, och däri ingår alltså HVB och stödboende. Drygt 20 000 barn var placerade i familjehem någon gång under året. Som det har sagts tidigare är det vanligt att barn går mellan placeringsformerna. Familjehemsvård är den absolut vanligaste placeringsformen för barn och unga i Sverige.

På Socialstyrelsen har vi även statistik över vårdnadsöverflyttningar. För 2019 var det ungefär 340 barn där vårdnaden flyttades till familjehemmen. Siffran är relativt konstant och har legat på ungefär samma nivå de senaste åren. Det har varit omkring 350 vårdnadsöverflyttningar varje år.

Vi har också statistik över något som inte har tagits upp här i dag, nämligen adoption av familjehemsplacerade barn. Där var det 2019 tio barn som adopterades av sitt familjehem. Då är de allra flesta barn väldigt små.

Jag vill gärna komplettera med några reflektioner om detta med adoption. Adoption är ju en väldigt långtgående åtgärd och går inte att jämföra med vårdnadsöverflyttningar, men den har varit uppe i diskussionerna i den allmänna debatten.

Socialtjänsten är ju ålagd att pröva vårdnadsöverflyttning efter tre år, medan adoption inte är något som socialtjänsten har i sitt uppdrag. Socialtjänsten är inte en part när det gäller adoptioner.

På Socialstyrelsen gjorde vi 2014 en fördjupad kartläggning när det gäller adoptioner av familjehemsplacerade barn för att öka kunskapen om detta. Den har några år på nacken, men vi tror ändå att det finns iakttagelser i den som kan vara giltiga även nu.

En sak som socialtjänsten och socialnämnden lyfte fram är att adoption inte uppfattas som förenligt med lagens intentioner om återföreningsprincipen. Återföreningsprincipen är den överordnade principen för socialtjänsten i arbetet med barn och unga, parallellt med barnens behov. Man såg också att det var väldigt svårt att jobba med samtycke från vårdnadshavarna i de här frågorna.

Det var också svårt att bedöma föräldraförmågan. Det är ett väldigt komplext uppdrag som socialtjänsten har här. Man placerar ett barn, och barnets behov ska tillgodoses, men man jobbar också ofta med förändringsarbete och stöd till föräldrarna för att föräldrarna ska få möjlighet att må bra och ta hand om sitt barn. Att bedriva ett förändringsarbete med föräldrarna samtidigt som man tänker att det egentligen inte kommer att gå och att det är lika bra att det blir en adoption är något som är komplext för socialtjänsten.

Ytterligare en sak som vi såg är att familjehem generellt sett är tveksamma till att adoptera. Det handlar om vilka familjehem som rekryteras och vilka uppdrag som de tar. Som uppdragstagare får man ju mycket stöd och ersättning av socialtjänsten, och man kan tro att det kan ha bäring också på dem som blir särskilt förordnade vårdnadshavare – det kan behövas extra stöd för att man ska våga ta det klivet och bli vårdnadshavare.

Socialtjänstens ansvar är alltså väldigt komplext. Man ska se till att alla placerade barn har rätt till trygghet och stabilitet och någon att lita på. Socialnämnden har ett ansvar för att se till detta, och för att kunna göra det behöver man göra kontinuerliga bedömningar av barnens behov. Det handlar om vilka behov barnet har både här och nu och på längre sikt. Detta är komplext och svårt – vi vet alla hur mycket barn utvecklas under en hel uppväxt. Vården ska vara välplanerad och tydlig vad gäller mål och syfte.

Ofta är det starka intressekonflikter när det handlar om placerade barn. Det är inte lätt för socialtjänsten att balansera detta. Men man behöver göra regelbundna bedömningar av barnens behov och förutsättningar för att kunna ge den bästa vården. Man behöver ha ett stabilt och bra regelverk. Detta har många redan varit inne på, så vi går inte in på det nu. Men det finns många bra förslag om detta, så det är viktigt att vi fortsätter att utreda den frågan.

Regler i all ära, men det är kunskap och kompetens som bygger socialtjänsten. Det är människorna som jobbar där och använder sig av regelverket och sin erfarenhet som gör arbetet. Då handlar det om att man behöver ha kunskap och kompetens i fråga om barns utveckling, om konflikthantering, om barns behov etcetera.

Det här kräver resurser. Jag tänker egentligen inte på just pengar, utan jag tänker på tid. Tid är naturligtvis pengar, men man kan inte göra komplexa bedömningar av barns behov ad hoc. Det kräver relationsskapande arbete med barnet, med familjehemmet och med föräldrarna. Det behöver värderas, och socialtjänsten behöver ges tid och möjlighet att genomföra det.

En annan sak som flera varit inne på är att vi behöver göra bra och ändamålsenliga rekryteringar av familjehem. Det kan betyda att man behöver ha olika typer av familjehem. Barn är olika, och det är också de förutsättningar som familjehemmet ska verka under. Det kan handla om korta placeringar, som också har stor komplexitet, men det kan också handla om placeringar som är mer av karaktären uppväxtplaceringar.

Socialstyrelsens arbete, då? Hur kommer vi in i det här arbetet? Jo, vi har ett viktigt uppdrag: Vi ska stödja socialtjänstens familjehemsvård när det gäller kunskapsutveckling men också rättstillämpning. Vi ska göra analyser

och kartläggningar och över huvud taget jobba för att socialtjänsten får de bästa förutsättningarna att jobba kunskapsbaserat och säkert.

Det här är inskrivet i vår instruktion, och vi har många viktiga och stora regeringsuppdrag som handlar om placerade barn och familjehemsvården specifikt. Jag nämner ett par sådana så att ni förstår vad det är för frågor vi håller på med.

Vi tittar på familjehemsutredningar, på hela processen från att man hittar och rekryterar intresserade familjer till att man har matchat familjehemmet med ett barn. Den processen är lång och rätt komplex. Vi tittar på hur vi kan komma in och ge bra och adekvat stöd i de frågorna.

Precis nu håller vi på att slutföra ett stöd för umgänge. Flera här var inne på hur viktigt det är att få till ett bra samarbetsklimat och ett bra umgänge för barnen. Vi tar fram ett konkret umgängesstöd som vänder sig till det enskilda barnet, till familjehemsföräldrarna och till de biologiska föräldrarna. Det är ett stöd som vi hoppas ska bidra och hjälpa till att göra umgänget så säkert och bra som möjligt.

Vi är i slutampen av en brukarundersökning av barn i familjehem. Vi har pratat med ett stort antal barn om deras upplevelser av boende i familjehem. Den här undersökningen kommer att presenteras nästa år.

Sedan har vi ett stort och omfattande regeringsuppdrag som handlar om att vi ska göra kunskapshöjande insatser inom familjehemsvården för att stärka tryggheten och stabiliteten för familjehemsplacerade barn. Det är ett uppdrag där vi har både förväntningar på oss och möjlighet att jobba nära kommunerna. Vi ska jobba tillsammans i dialog med denna kunskapsutveckling och sprida kunskap om bland annat vårdnadsöverflyttningar, hur man kan arbeta med det. Vi ser också framför oss att det kan bli ett gemensamt lärande så att vi inte bara kommer ut och berättar precis vad man ska göra utan det kan bli en möjlighet till arenor för gemensamt lärande och utveckling av familjehemsvården. I det ligger även uppgiften att utveckla rekryteringen av familjehem.

Slutligen vill jag bara säga att vi också har kommit ut med en hel del stöd. Vi har som sagt jobbat i många år med familjehemsvården och placerade barn.

Vi har gett ut tre nya handböcker som ett stöd till rättstillämpningen, som ju är basen för socialtjänstens arbete. Det är en handbok om placerade barn. Det är en handbok om nationella adoptioner, som är lite bredare än den om familjehemsplacerade barn. Sedan är det en handbok om LVU.

Jag vill också passa på att säga att det finns en handbok om när barnet behöver en ny vårdnadshavare. Den är det dock Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, MFOF, som förvaltar och äger eftersom frågorna som rör familjerätten ligger hos en annan myndighet än Socialstyrelsen sedan några år tillbaka.

Vice ordföranden: Då ska vi komma in på familjehemmens perspektiv. Där har vi allra först Familjevårdens Centralorganisation, som representeras av Anneli Abrahamsson och Catarina Ekervall.

Anneli Abrahamsson, Familjevårdens Centralorganisation: Jag vill börja med att tacka för att vi får komma hit och prata om en sådan viktig fråga.

Jag har själv växt upp i ett familjehem som biologiskt barn. Mina föräldrar startade familjehem 1974, så jag har mött placerade barn både som syskon och som familjehemsförälder.

Jag är även ordförande i Faco, Familjevårdens Centralorganisation. Faco bildades 1983 och är en intresseorganisation för familjehem.

I mitt arbete i Faco har jag fått ta del av många livsöden från familjehem och från placerade barn men också från de biologiska barnen i familjehemmet. När jag pratat med olika hem och frågat varför de blev familjehem har jag hört ett gemensamt svar: Vi vill ge barn en andra chans.

I dag är vi alla här för att dela med oss av våra kunskaper. Faco är för långsiktiga placeringar för att ge tid att mötas, tid att reparera och tid att utvecklas.

När ett barn eller en ungdom kommer till oss är det mycket att ta in, både för barnet och för oss vuxna. Barnet kan ha erfarenheter som är svåra att ens tänka sig. Barnet kanske aldrig har ätit vid ett dukat bord. Vi tog emot barn som åt ur skålar på golvet. Helt plötsligt ska barnet sitta vid bordet och äta annat än pasta. Man ska sova i en säng som är bäddad med rena lakan. Det finns till och med en madrass i sängen. När man lägger sig är det en person som säger god natt, och samma person finns kvar där nästa dag och säger god morgon. Det här kan starta många blandade känslor.

Vi vuxna behöver visa att vi håller. När skolan strular är vi där. Vi ser till att läkar- och tandläkarbesök blir av och följer upp att vaccinationerna blir gjorda. Och när det är dags för mat, då finns den lagade maten där. När det strular får man hjälp att hitta rätt, och om man är ledsen finns vi där och tröstar.

Faco anser att anknytningsteorin visar vägen. Det måste få ta tid att bli hel. Det är ingen ”quickfix” utan kräver medvetenhet. Om vi finns kvar och man kan lita på oss, då kan man börja läka och hitta alternativa vägar. Vi vill att alla familjehem ska utbildas i anknytningsteorin eftersom det är ett viktigt verktyg för att vi ska lyckas. Och vi vill påminna om att det aldrig är för sent för en andra chans.

Jag har fått äran att ta emot små spädbarn. När man tar upp den lilla, som ligger där i famnen spikrak med avstängd blick, då är det bara att slå på hela hjärtat. Man kan inte gå in på halvfart, för det klarar inte den lilla av. Den tiden finns inte. Det är bara att börja om och ha barnet nära sig och bekräfta alla signaler. Här startar vi anknytningen. Många familjehem tänker inte ens på att det är det som händer – de bara gör.

Jag har fått lämna ifrån mig några bebisar genom åren. Det har handlat om korta jourplaceringar. Vet man att det är till något bra är det helt okej. Man har kunnat vara en del i det här barnets liv så att det kan hamna rätt. Men när barnet har fått stanna kvar och fått sin naturliga plats i vår familj med syskon och far- och morföräldrar har oron ibland kommit att vi skulle behöva mista vårt barn – mina barns syskon.

För det lilla barnet som byggt upp all tillit och all anknytning till familjehemmet är en flytt att likna vid en omplacering, och det borde utredas på samma sätt som ett omhändertagande. Är det här det bästa för barnet? Här behöver vi hjälp av er lagstiftare.

Vi vill att man jobbar för bra relationer med det biologiska ursprunget. Om man kan få till en bra kontakt med föräldrarna ger det ett lugn för barnet. Det är något man behöver sträva efter. Nästan alltid har familjehemmet och de biologiska föräldrarna ett gemensamt mål: att barnet ska må bra.

Ibland går det inte att få till ett umgänge med föräldrarna som är bra för barnet. Barnet far illa. Då får man leta i nätverket efter andra släktingar eller viktiga personer som kan vara med och bygga broar till barnets historia.

Låt oss nu se till att vi aldrig mer behöver svika något barn! Låt alla 20 400 placerade barn och unga i Sverige få den andra chans som de är värda!

Maria Bergman, Familjehemmens riksförbund: I anförandet kommer jag att använda begreppet barn för barn och unga mellan 0 och 18 år.

Avgörande för familjehemmets situation i dag är absolut hur socialtjänsten hanterar tre viktiga steg i ärendet: före, under och efter en placering. I dag förekommer det stora brister i alla steg.

Jag kommer här att belysa de åtgärder som behöver finnas för att familjehemsvården ska vara värd namnet. Vi är inte ute efter att på något sätt stämpla enskilda individers agerande, utan vi vill visa vilja att agera på ett sådant sätt att vi kan rätta till systemfel. Faktum är ju, det vet vi alla, att familjehemsvården är den billigaste vårdformen men också – i rätta händer – den bästa vårdformen.

Vad är ambitionen med familjehemsvården i dag? Vissa av Sveriges kommuner har lagt stora delar av familjehemsvården på privata aktörer, som ska sköta såväl rekrytering som utredning, stöd och handledning till familjehemsföräldrar. Det här har urholkat kommunernas egen möjlighet att bedriva familjehemsvård på ett tillfredsställande sätt.

Villkoren för familjehemmen skiljer sig också stort åt ute i landet. Det är allt yngre personer utan särskilt mycket livs- eller yrkeserfarenhet som sköter ett av de svåraste arbetena inom socialtjänsten. Vi har observerat att allt fler inte ens har en socionomutbildning, vilket vi tycker borde vara ett krav för dem som handlägger placerade barn. Handläggarnas utbildnings- och kunskapsnivå är viktig, liksom hur deras arbetssituation ser ut. Mycket tid läggs på akuta åtgärder.

Titti Mattsson och Bo Vinnerljung har konstaterat att barns hälsa, utbildning och familj kan äventyras med att placera barn. Därför är det viktigt att redan vid rekryteringen kartlägga familjehemmets resurser för att tillgodose ett barns behov. Familjehemmet borde erbjudas en enhetlig utrednings- och utbildningsmetod, oavsett kommun. Ett exempel på det är Pride, som faktiskt används i andra nordiska länder. Utifrån det individuella ärendet måste hela barnets viktiga nätverk kartläggas. Den lagen följs inte i dag.

I Sverige finns det två väldokumenterade metoder, nätverksmöte och familjerådslag, som med fördel används vid kartläggandet.

Kartläggningen av barnets behov måste bli bättre. BBIC är inte tillräckligt bra utan har visat sig vara en stel metod för att göra en välgrundad utredning. Kommunerna slarvar med både vårdplaner och genomförandeplaner, och familjehem och det biologiska nätverket blir sällan inbjudna att delta i utformningen av till exempel en genomförandeplan.

Avtal, vårdplan och första genomförandeplan ska vara färdiga innan placeringen görs. I avtalet ska även en uppsägningstid anges, och den kortaste bör vara tre månader. Kraven på familjehemmet ska vara tydliga utifrån barnet före placeringen. Vi anser att det skulle kunna ställas krav på att familjen ska ha haft ett uppdrag som kontaktfamilj eller jourhem för att förstå vad det innebär att ta emot andras barn i sin familj. Släktinghemmen borde ha samma villkor som familjehem.

Med allt detta skulle man kunna matcha väldigt mycket bättre mellan familjehemmet och barnet.

Arbetet börjar när barnet placeras i familjehemmet, för det är då vi gemensamt kan bidra till en förändring. Familjehemsvården är ingen enhetlig insats utan måste formas utifrån individen och individens behov.

Vi anser inte att en vårdnadsöverflyttning eller en adoption alltid är att föredra. Att tillgodose trygghet och kontinuitet i familjehemmet skulle man kunna lösa genom en permanent placering där vårdnaden i och för sig kvarstår men där barnet i samband med att man anser att en uppväxtplacering blir aktuell stabiliseras.

Den stora omsättningen av handläggare är ett problem. Ett handläggarytbyte innebär alltid större eller mindre förändringar i placeringen, i planering och så vidare. Uppföljningen av barnets behov under placeringen fungerar inte heller optimalt. Vårdplan och genomförandeplaner bör alltså följas upp och revideras under hela placeringstiden, detta för att veta hur insatser och samarbete med andra såsom skola, bup, habilitering, LSS och så vidare kan utformas. Skolfam till exempel borde erbjudas som metod i alla kommuner i och med att placerade barns skolresultat ofta haltar.

Familjehem ska erbjudas fortbildning, handledning och möjlighet att utbyta erfarenheter med andra familjehem. Här i dag finns två familjehemsföreningar, Familjehemmens riksförbund och Familjevårdens Centralorganisation, som kan utgöra ett viktigt stöd i familjehemsarbetet.

I samband med umgänge, där uppdragen kan skilja sig åt i både omfattning och utformning, är det viktigt att erbjuda det stöd som barnet, det biologiska nätverket och familjehemmet behöver för livslånga relationer. Det bidrar till minskad oro i familjehemmet, och barnet vet även att den biologiska familjen får det stöd den behöver.

Familjehemmet ska erbjudas ett skäligt arvode och en skälig omkostnadsersättning. Ibland kan det även vara nödvändigt med ersättning för förlorad arbetsinkomst under en tid när uppdraget kräver det.

Ett tredelat föräldraskap har de bästa förutsättningarna att fungera med gott samarbete och god kommunikation. Alla avslut ska vara planerade, oavsett om det handlar om en hemflytt eller en utslussning till ett eget boende. Då det många gånger handlar om ett livslångt åtagande att finnas som familj behöver kontakten vid utslussning, exempelvis till ett eget boende, formaliseras efter placeringstiden så som till exempel i vårt grannland Norge. I samband med en hemflytt är det bra att ta ställning till om familjehemmet ska fortsätta som kontaktpersoner eller kontaktfamilj för att fortsätta ha umgängestid efter placeringen.

Jag vill avsluta med att säga tack för det här initiativet och för att vi fick delta.

Vice ordföranden: Då har vi gått igenom alla perspektiv och ska övergå till frågor från ledamöterna. Det ska Acko och jag försöka rådda gemensamt så att alla får chansen att ställa frågor och det blir rättvist och bra.

Ordföranden: Vi ser gärna att ledamöterna räcker upp handen så att Kristina kan få till en rimlig lista på allihop. Hon kommer att fylla på den under tiden.

När ni ställer er fråga, glöm inte bort att tala om vem ni vill ska besvara den. Det är de som medverkat här på scenen i dag men också alla andra inbjudna. De finns på listan, och de sitter här.

Camilla Waltersson Grönvall (M): Fru ordförande! Låt mig börja med att rikta ett riktigt varmt och stort tack till alla er som finns här hos oss och har delgivit oss så mycket klokskap och så många viktiga erfarenheter!

Ett extra tack till Andreas för en naken, vacker och tydlig påminnelse om hur viktiga och angelägna de här frågorna är!

Jag vill rikta ett särskilt tack till Melinda Jacobs, Esmeraldas mamma, som lyssnar på oss just nu. Hon följer oss och skickade just ett meddelande till mig hur glad hon är att hon valde att berätta Esmeraldas historia.

Jag hade inte riktigt kunnat ana den kraft som skulle komma när jag lade utskottsinitiativet på socialutskottets bord den 12 mars. Men jag är väldigt glad för det, för jag kan säga att det är så starka krafter igång nu att ingenting kommer att kunna hindra detta. Det kommer att ske förändringar. Jag vill rikta ett särskilt tack till mina kollegor här runt omkring mig.

Jag är glad att regeringen har satt fart och prioriterar detta så att vi nu gemensamt arbetar för att prioritera frågorna runt utsatta barn.

Jag har en rad olika frågor.

Det är tydligt att vi behöver mer stöd till familjehemmen vid vårdnadsöverflyttning. Där vill jag börja med att ställa en generell fråga om ytterligare medskick hur vi kan förbättra det stödet, hur det stödet kan se ut och så vidare.

Jag vill också rikta ett särskilt tack till Håkan Ceder, vars utredning vi stöder oss på, och rikta en fråga till Håkan om vad han anser att vi ytterligare behöver göra och gå vidare med förutom de förslag som finns i utskottsinitiativet.

Till Mia Edwall Insulander, som pratade om bekymren med subjektiva bedömningar och svårigheterna runt barnets bästa: Vad utöver att titta på barnets egen inställning, anknytning, relationer och så vidare till såväl familjehem som biologiska föräldrar anser du att vi behöver göra för att säkerställa att det här blir så rättssäkert och tryggt som möjligt?

Vi har verkligen lärt oss att det här med lagstiftning, det är inget man gör lättvindigt. Det är heller inget vi tar lättvindigt på. Men det är tydligt att vi behöver skifta perspektivet från biologiska föräldrars rätt till barns rätt så att barnets bästa är i fokus. Men det är också där mycket av bekymren runt lagstiftningsprocessen ligger.

Jag skulle också vilja rikta en fråga till de viktiga familjehemmen. Jag vet att en familjehemspappa, Thomas Ardenfors, finns här. Du har många års erfarenhet, Thomas, och möter familjehem och socialtjänster över hela landet. Vad ser du som familjehemspappa som viktigt att ta med i det fortsatta arbetet kring dagens frågor för att ytterligare stärka familjehemmen?

Ordföranden: Jag missade, Camilla – vem var den första frågan till? Den andra var till Mia Edwall Insulander, och den tredje var till Forum för familjevård. Vem var den första frågan till?

Camilla Waltersson Grönvall (M): Den första frågan var en mer generellt hållen fråga.

Ordföranden: Du måste tala om vem som ska svara.

Camilla Waltersson Grönvall (M): Hur ser familjehemmen att de skulle vilja ha mer stöd vid vårdnadsöverflyttningar för att vi ska få till fler sådana?

Jag missade faktiskt en fråga till Socialstyrelsen. Lagrådet har fått synpunkter för att det saknas en analys av vad som hänt sedan 2015, när den utredning kom som vi baserar utskottsinitiativet på. Jag skulle vilja rikta frågan till Socialstyrelsen hur man ser på situationen. Har den förändrats på något sätt? Är förslagen lika aktuella, och vad bör ingå i en sådan analys?

Ordföranden: Jag påminner ledamöterna om att tala om vem ni ställer frågan till. Korta gärna ned inläggen så att vi säkert hinner med alla.

Mia Edwall Insulander, Sveriges advokatsamfund: Vad gäller barnets bästa och att det inte får bli subjektivt menar vi att om det ska specificeras måste

man konkretisera det ur båda perspektiven. Det kan inte bara handla om att man, som föreslagits ganska nyligen, tittar på anknytning till familjehem och kontinuitet. Man måste i så fall också väga in anknytning och relation till de biologiska föräldrarna. Det är det som är vår poäng – att båda sidorna finns med. Det är det viktigaste i det.

Man bör också förtydliga att vid varje beslut som myndigheter och domstolar fattar ska det finnas ett konkret resonemang kring vad som är barnets bästa i just det fallet. Det kan också vara viktigt att fånga upp i lagstiftningen.

Thomas Ardenfors, Forum för familjevård: Tack för frågorna och tack för i dag! Jag vill också rikta ett tack till utskottet för det fantastiska driv som ni har, också i denna viktiga fråga.

Jag tycker att vi har hört ljuv musik från socialsekreterarna i Göteborg, Alingsås, Svalöv och Helsingborg och inte minst från Familjehemmens riksförbund och Faco.

Tack, Camilla! Jag menar att placeringarna måste få bättre förutsättningar att verkligen vara stabila. En av nycklarna till det, menar jag efter mina 26 år som familjehemspappa, är att det finns stabila familjehem och att de får möjlighet att vara en stabil miljö för det utsatta barnet.

Det innebär i min värld att familjehemsvården måste uppvärderas. Det kan exempelvis handla om att se över behovet av en ren licensiering, som prövas varje år. Jag kan tycka, fru ordförande, att det är märkligt att min bil behöver besiktigas varje år men att jag som familjehemspappa ”besiktigas” betydligt mer sällan än så.

Men det handlar också om vidareutbildning för familjehem. I dag, fru ordförande, är det stora variationer i både kvantitet och kvalitet över hela landet. Detta menar jag måste centraliseras. Det kan inte primärt ligga på en enskild kommun. Måhända gäller det också frågor om rekrytering. Det här menar jag är viktigt för stabiliteten och därmed viktigt för det utsatta barnet. Som familjehem får vi ju ett ofattbart stort förtroende, och nu måste vi få ett gemensamt stöd och uppföljning av landets alla familjehem. Vi behöver alltså en högre lägstnivå på det här stödet över hela landet för barnens skull.

Katrin Westlund, Socialstyrelsen: Vi har inte följt med på det sättet och gjort en analys; det kan jag inte påstå.

När det gäller den specifika frågan om vårdnadsöverflyttningar är det också så att de flyttades över till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

Ordföranden: Vill Familjehemmens riksförbund svara något på den övergripande frågan från Camilla Waltersson Grönvall? Ni kan gärna återkomma senare.

Kom ihåg att ledamöterna ställer frågor och ni svarar.

Håkan Ceder, utredare: Jag fick en fråga av Camilla Waltersson Grönvall som missades. Den var uttryckligen till mig, och jag svarar gärna. Annars hade jag inte gett mig till känna.

Frågan gällde vad som mer bör göras. Jag vill peka på två saker. Det ena är vikten av att stödet till de biologiska föräldrarna förstärks. Det är ytterligare en slutsats av den kunskapsöversikt som jag nämnde hur viktigt det är för barnets skull att barnet känner att de biologiska föräldrarna får ett bra stöd.

För barnets skull är ett bättre stöd till de biologiska föräldrarna oerhört viktigt även om barnet sedan blir kvar i familjehemmet. Relationen långsiktigt är så kolossalt viktig. Det är viktigt att nya vårdnadshavare eller familjehemsföräldrar och barnets föräldrar har en bra relation. Det är det ena jag vill peka på. Det finns konkreta förslag för hur det skulle kunna göras i min utredning från 2015.

Det andra, som jag är så glad att Mia Edwall Insulander tog upp, är det anmärkningsvärda att det helt saknas mål och krav på vården i LVU trots att vård enligt LVU, som någon sa, är det mest ingripande man kan göra. Det finns konkreta förslag hur sådana mål kan utformas. Det är en grundläggande rätts-säkerhetsfråga för barnen och föräldrarna, det är en grundläggande förutsättning för tillsyn, och det är en grundläggande förutsättning för att följa upp familjehemsvården.

Pia Steensland (KD): Stort tack till alla er som har tagit er tid att vara här i dag. Det är så otroligt värdefullt för oss att få del av er vetenskap. Tack, Andreas!

Jag vill också tacka Advokatsamfundet för det förtydligande som du nu gjorde av vad ni menar krävs för att vi kan säkra barnets bästa. Där har vi i arbetet känt en osäkerhet. Hur ska vi konkretisera? Det gäller tillägget om bioföräldrar i strecksatsen och att det ska vara en beskrivning av vad man gör i varje enskild utredning för varje barn. Det känns väldigt bra att höra det. Jag hörde i ditt anförande att barnets bästa är det som ska leda också där. Det känns väldigt tryggt i den här processen.

Den känsla som man tar med sig härifrån gäller striden som det ofta blir mellan familjehemmen och den biologiska familjen. När det blir en sådan strid hamnar barnet mittemellan. Jag skulle vilja rikta en fråga till Andreas där. Det gäller barn i den här situationen och den trygghet som de behöver, kanske i första hand från socialsekreteraren. Vilket stöd behöver du som barn?

Andreas Zheng Svensson, Knas hemma: Till att börja med kan jag säga att det vi pratar om i Knas hemma är våra gemensamma erfarenheter. Med grund i våra gemensamma erfarenheter handlar det stöd som behövs kanske framför allt om delaktighet. Barn ska kunna få en reell möjlighet till delaktighet.

Vi är förhållandevis bra på att prata om barn när vi familjehemsplaceras eller omhändertar av olika anledningar. Vi har väsentligen mer att göra i att se

till att prata med barn. Där har vi också lagstöd i artikel 12 i barnkonventionen och även i socialtjänstlagen med ett krav att göra det.

En del handlar om att stödet måste göra barnet delaktigt i beslut som rör barnet. Andra delar av stödet handlar om att se till barnets behov. Där får man se till det individuella fallet vilket stöd det handlar om. Det kan till exempel handla om att tillförsäkra att barnet får förutsättningar att klara skolan, stöd i fråga om att få tillgång till att gå och prata med någon eller andra typer av stöd som kan vara behövliga i sammanhanget för den enskilde.

Maj Karlsson (V): Först och främst måste jag säga att jag är helt eld och lågor efter den här dagen. Jag vill verkligen från djupet av mitt hjärta tacka. Jag vill rikta ett extra tack till Knas hemma och Andreas som lyfte fram perspektivet ytterligare i den här frågan.

Vid ett besök i Norge fick jag höra att när man talar om deras barnlag så tror jag att ordet kärlek till och med står i lagtext. Jag tycker att det är en intressant och viktig fråga. Jag vill tacka för att du lyfte fram det.

För oss har frågan om en utvidgad LVU och att stärka barns rätt varit det mest centrala i detta arbete. Vi har varit inne på det lite. Det som är en knixig fråga och som har tagits upp mycket är rekvisitet barns rätt.

Jag tänkte först fortsätta att ställa en fråga till dig Mia om du vet hur det ser ut i grannländerna och hur man har formulerat det. Vi vet att det redan tillämpas där. Det gäller hur man ser på det från Advokatsamfundet.

Jag tänkte sedan lite på det som socialtjänsten i både Göteborg och Alingsås och i Region Skåne talade om. Det handlar om uppföljning. Kan ni utveckla lite vad man skulle behöva för att kunna utöka uppföljningen? Det låter inte alls rimligt att vi inte har ett system som gör att man kan fortsätta med uppföljning även efter oavsett. Det skulle jag gärna vilja höra lite mer om.

En tredje kort sak är att jag tror att vi i politiken måste ta med oss att vi måste se till att socialtjänsten har rätt förutsättningar att göra det som vi nu arbetar med att vi ska göra, så att vi inte glömmer av den aspekten. Vi har en socialtjänst som under lång tid har befunnit sig i kris. Jag gör också ett litet medskick till oss.

Mia Edwall Insulander, Sveriges advokatsamfund: Jag tänkte att jag kanske bollar den frågan vidare till Pernilla Leviner, om hon bättre kan svara på det. Jag vet inte på rak arm hur det ser ut i de nordiska länderna. Jag vet inte om du vet det, Pernilla.

Pernilla Levinder, Stockholms universitet: Jag tror generellt att vi inte riktigt vet. Men vi vet att de andra nordiska länderna också är bundna av barnkonventionen.

När vi talar om barns bästa finns det en tydlig ledning i att tänka att det handlar om barns behov och barns rättigheter. Det har vi på olika ställen i vår

rättsordning. Det finns i barnkonventionen men också på andra ställen i nationell lag, föräldrabalken och så vidare.

En ledning i vad som är barns bästa är att tänka: Vad har barn för rättigheter? Det är alla rättigheter: skola, hälsa, fritid, och så vidare. Där kan man ta ledning. Man kan tänka utifrån barns behov och rättigheter och absolut inte glömma barns vilja, som jag tror att vi underskattar alltför mycket.

Åsa Fritzson, Göteborgs stad: Barn kan ju flytta hem planerat när vi har bedömt att förutsättningarna i hemmet är tillräckligt bra och vi gör en bra planering för hemflytt, och barn kan flytta hem oplanerat där vi kanske inte riktigt är nöjda med förutsättningarna. Det är egentligen två olika situationer.

All kontakt med socialtjänsten bygger i första hand på frivillighet. Kontakt med socialtjänsten är uppbyggd runt de insatser som vi erbjuder. Det kan vara så, tänker vi, att familjen egentligen inte behöver så mycket särskilda insatser. Den kanske inte behöver familjebehandling eller kontaktpersonen. Men vi vill ändå säkerställa att situationen i hemmet fortsätter att vara bra.

Där har vi inga riktiga möjligheter att bara följa barnet. Vi har tvåmånadersmöjligheten även utan samtycke. Men vi ser att det skulle behöva ske under längre tid för att verkligen säkerställa att det blir bra och tryggt och att vi sedan under tiden ska kunna sätta in insatser om det behövs. Det gäller att hålla fönstret öppet lite längre helt enkelt i kontakten med socialtjänsten. Vill ni andra tillägga något?

Mirjam Wiking, Helsingborgs stad: Jag hade en punkt som jag inte hann ta i min presentation. De finns en ny lagbestämmelse i 22 § LVU där man kan gå in med ett mellantvång vad gäller barn som har beteendebekymmer. En motsvarande lag skulle kunna finnas för föräldrarna när det är miljöfallen i 2 § som skulle tvinga föräldrar att ta emot stöd när det är på gränsen till ett LVU-fall.

Juno Blom (L): Jag måste ställa mig i kören av hyllningar. Jag tror framför allt att det känns tryggt för alla barn som du Andreas talade om som just nu far illa. Det finns ändå en enorm enighet kring att vi måste göra någonting här. Sedan kan man tycka att det är sorgligt att det sker ganska sent.

Jag tror ändå att det finns en fråga som jag har suttit och grubblat lite över. Det är att vi 2020 känner oss lite osäkra på att om vi stärker lagstiftningen om barnets bästa vet vi inte riktigt vad barnets bästa är. Det visar på hur viktigt det här arbetet är någonstans att jobba med.

Jag tänker vända mig till dig, Håkan. Det hänger ihop lite med vad ni sa tidigare. Lagstiftningen måste bli förutsägbar. Det förstår jag också. Det är svårt att skriva en lag och ha som mål att den inte ska vara det. Det underlättar om den är det. Men det är så lagstiftningen har varit för barn i dag, helt oförutsägbar, eftersom deras perspektiv inte har funnits med där.

I min värld tänker jag att det aldrig kan vara barnets bästa att barn aldrig ska flytta hem till sina vårdnadshavare. Det har aldrig funnits någon sådan idé eller tanke. Jag tror inte att man behöver vara orolig för att det blir resultatet av att förändra.

Samtidigt vill jag till dig, Håkan, ställa ytterligare en fråga inom ramen för samma del. Det gäller just vårdnadshavarna. Du säger själv att det måste finnas insatser för vårdnadshavarna. Det finns också länder som mycket tydligare ställer krav på att det är vårdnadshavarna som ska söka hjälp. De måste vara mer aktiva aktörer även vid senare bedömningar. Jag undrar om ni resonerar någonting kring det.

I dag är det mer socialtjänsten som måste jaga föräldrar. Om man nu är en god förälder skulle i varje fall jag göra allt i min värld för att hitta någon som kan bevisa det. Det är de frågorna som jag har till dig. Vi har också varit inne lite på barnkonventionen och om den hade varit lag 2015. Jag tänker lite på kopplingen till barns rätt att komma till tals.

Sedan har jag en annan fundering som rör samma område till Tris och Linnamottagningen. Så sent som förra veckan pratade jag med en tjej som var 21 år. Hon blev utsatt för allvarligt våld och lämnade sin man. Hon fick stöd av socialtjänsten som mycket tydligt hjälper henne. Det är helt otänkbart att gå tillbaka till den mannen med tanke på det han har gjort. Samtidigt sa hon att hon vid säkert tio tillfällen sökt hjälp under sin barndom med utebliven insats därifrån då hon också utsattes för våld och det fanns krav på att gifta sig med den här mannen.

Det tycker jag är lite intressant. Man tittar på att barn ska återförenas. Sedan blir de vuxna och har varit utsatta för saker genom att de inte fick stöd och tvingats in i det. Vad tänker ni utifrån detta med förändringsbenägenhet? Missbruk går det att ta ett prov på. Men våld, försummelse och värderingar är svårare att prova med ett blodprov eller utandningstest.

Håkan Ceder, utredare: När det gäller barnets bästa kunde man tro i rättsfallet från 2012 att barnets bästa skulle räcka för att beakta till exempel anknytning eller barnets egen inställning till om vården ska upphöra eller inte. Här finns det också ett avgörande i Högsta förvaltningsdomstolen som bygger på hur lagstiftningen är utformad i dag.

Det innebär att bestämmelsen om barnets bästa som finns i 1 § LVU som en portal inte tar över bestämmelserna i 21 § som handlar om när vården ska avslutas. Det är därför som vi valde i kommittén, i min utredning, att lägga in en särskild specifik bestämmelse om barnets bästa i det här sammanhanget.

Jag vet att någon har tyckt att bestämmelsen om barnets bästa är något för diffus. Men den står inte naken här. Vi har tillsammans med sakkunniga experter och referensgrupper mejslat fram fyra situationer som det särskilt ska fästas avseende vid när man bedömer om någonting är till barnets bästa.

Det var det jag nämnde tidigare. Det är barnets inställning, hur länge och när barnet placerades i familjehemmet, relationer till biologiska föräldrar och relationer till familjehemsföräldrarna såklart.

Det ställdes en fråga om föräldrarnas ansvar att söka stöd själva. Jag tror att ett problem är när det såklart uppstår konflikter är när samhället griper in och omhändertar ett barn. Naturligtvis har föräldrarna ett ansvar att aktivt söka stöd. Men det är också viktigt att socialtjänsten har ett starkare formulerat ansvar för att ge föräldrarna stöd. Vi har föreslagit sådana kompletteringar i LVU som jag vet har fått ett brett stöd under remisshanteringen.

När det gäller barnkonventionen vill jag säga att jag tycker att förslaget om att LVU-vård ska kunna fortgå på de villkor vi har sagt rimmar väldigt bra med barnkonventionen medan däremot den nuvarande lagstiftningen rimmar ganska dåligt där barnet till exempel inte har någon röst alls eller där anknytning inte spelar någon roll.

Talin Davidian, Tjejers rätt i samhället: Tack, Juno, för att du ställde den mycket viktiga frågan. Jag vill börja med att säga att det i dag inte finns någon evidensbaserad metod eller modell för att arbeta med föräldrar som utövar eller har utövat hedersvåld mot sina barn. Det finns hemmasnickrade modeller. Det ser vi när vi läser upphandlingar där man vinner och får ramavtal av kommuner. Där tycker man att det är viktigt att arbeta hem barn som har varit utsatta för hedersvåld. Det är mycket problematiskt.

Vi har däremot erfarenhet. Även Linnamottagningen har gjort ett projekt där man har tittat på 21 olika familjer. De kan berätta lite mer om det resultatet.

Vi måste påminnas om att hedersvåld och att leva i en hederskontext är allt. Det finns inget undantag. Alla sitter med i samma båt. Det finns inget nätverk inom släkt och familj som man kan försäkra inte är utövare av hedersvåldet. Där måste man tänka sig lite för innan man börjar arbeta med nätverksplacering och så vidare.

Jag blir väldigt rädd när jag hör att socialtjänsten arbetar med att återföre barn med föräldrar som har utövat heder. Vi vet att heder är mycket starkare än barnet i sig. Vi har de exemplen här i Sverige. Vi följer också den rörelse som utövas i andra länder. Vi ser att den förändringsbenägenheten är väldigt liten. Därmed ska inte heller risker tas att återföre barn med föräldrar som visserligen kan påstå att de har ändrat sitt beteende. Jag lämnar ordet vidare till Azam.

Azam Qarai, Linnamottagningen: För många år sedan försökte vi lyfta upp aspekten hedersrelaterad problematik utifrån att lagstiftningen, praxis och alla samhällsnivåer inte är anpassade för det. Förr i tiden utgick man i socialtjänsten ifrån att familjerna är goda och att det bästa för barnet är att befinna sig hos sin egen familj.

Det har blivit förändringar i samhället. Samhället är inte längre homogent. Det har hänt att föräldrar utsätter sina barn för kränkningar, press och fysisk

och psykisk misshandel. Det som du säger, Juno, är när det handlar om våld och kränkningar. Det borde vara klart för alla att det inte är barnets bästa.

Vi kan titta på vad som råder i samhället. Socialtjänsten ringer till oss och vill ha stöd. Hur kan jag luta mig mot lagen? Hur kan jag skriva i min utredning att det inte är gynnsamt för barnet att ha umgänge med sina föräldrar? Hur kan vi säga att vi kan utesluta? Om föräldrar inte ändrar sin inställning till hur barnen ska växa upp kan ett barn aldrig komma hem.

Där har perspektivet offer och förövare gått till barn och familj. Det har blivit missgynnat. Det är många barn där socialtjänsten har bidragit till att de har fått komma hem, och de har varit väldigt illa. De har missat sina liv.

För några år sedan lyfte vi upp familjearbete i hederskontext. Jag har några usb-minnen med mig om ni är intresserade. Det finns inget evidensbaserat arbete, precis som Tris lyfter upp. Det finns skyldigheter. Vi har Socialstyrelsen som ska stödja socialtjänsten angående evidensbaserade metoder.

Om man tittar i samhället finns det nu många aktörer som flaggar för att de gör familjehemsarbete för att de försonar barnet med familjen i hederskontext. De är väldigt attraktiva.

Jag kan bara säga en sak. Vi samlade information och undersökte hur det var i grannländer och i hela landet. Av alla som vi såg som gör familjearbete var det inte en enda som gjorde uppföljning. Jag är så oerhört glad att socialtjänsten i dag lyfter upp uppföljningen. Man följde inte upp. Vad hände med det här barnet?

Jag kan säga det. Manidja blev bortgift, grovt misshandlad och mördad av sin man. Socialtjänsten skickade hem henne till föräldrarna. Hon skickades till Afghanistan och giftes bort där. De tog hit en taliban som senare mördade henne. Det är bara ett exempel. Vi har många exempel, tyvärr. Om ni är intresserade kan vi ha ett möte för att kunna titta närmare på detta.

Att familjen är det bästa för barnet är vilseledande. Vad familjen erbjuder ett barn i sitt hem i form av kärlek, omsorg och förutsättningar för att ett barn kan växa gynnsamt är vad vi är ute efter. Vi måste skilja på det. Kan inte en familj erbjuda sitt barn de bästa förutsättningarna är inte familjen det bästa för barnet.

Pernilla Stålhammar (MP): Camilla Waltersson Grönvall sa att Esmeraldas mamma tittar på den här utfrågningen. Jag känner att jag vill skicka en hälsning och ett tack till henne. Du har berättat om det fruktansvärda öde som du och din familj har tvingats att gå igenom. Det är fullkomligt outhärdligt. Vi har alla suttit och gråtit en tår med er, skulle jag tro.

Det har också skapat en väldig kraft i arbetet. Jag är väldigt glad över att vi nu kraftsamlar i riksdag och regering och går vidare. Alla partier är överens om att vi nu måste förändra det tillstånd som har rått alldeles för länge. Esmeralda och Bobby är några av de barn som har fått betala det yttersta priset för att vi i samhället har fallerat. När du Andreas från Knas hemma berättade

om dig själv, dina vänner, barn och ungdomar som har flyttat 35 gånger under sin uppväxt är det sådant som är helt oacceptabelt.

Det har ställts så många bra frågor. Det är en sak som jag har funderat lite över, Elisabeth Dahlin, Sveriges barnombudsman, som jag högaktar väldigt mycket och som jag vet får så mycket gjort i alla sina positioner, har lyft att det borde finnas en barndomstol. Det skulle vara ett bättre sätt att angripa problemen. De barn och familjer det handlar om hamnar ofta i domstol. Skulle du vilja vara snäll och berätta lite mer om hur du ser på hur det skulle kunna ske?

Elisabeth Dahlin, Barnombudsmannen: Tack för frågan. Det vi har tittat på är framför allt att man bör utreda om det behövs särskilda domstolar. Vi ser att tiden och kompetensen är väldigt speciella. När det gäller placerade barn handlar det ofta om barn där tilliten till myndigheter och myndighetspersoner kanske inte är så stark. Barn kan ha väldigt svåra upplevelser som de berättar om. Vi ser också en svårighet för de väldigt unga barnen. Där krävs det särskild kompetens att kunna lyssna på barn.

När vi tittat på frågan har vi menat att det man kan behöva utreda är särskilda domstolar men också en kompetenshöjning i utredningarna och av de ombud som representerar barnen. I vår senaste årsrapport förde vi fram ett väldigt tydligt krav på att man behöver utreda om det finns ett behov av särskilda domstolar.

Den svårighet vi har kunnat se är: Vilka barnfrågor är det som ska avgöras där? Vi ser att andelen svåra vårdnadstvister ökar väldigt mycket. Frågan är om det skulle äta upp all tid i de särskilda domstolarna. Men frågan behöver definitivt prövas.

Mats Wiking (S): Det är väldigt intressant att höra allihop. Det känns att det finns en fantastisk klokhet här inne i rummet. Jag har själv jobbat inom socialtjänsten i många år. Jag tänker att varje instans kan bidra på sitt sätt. Det finns mycket i lagstiftningen som vi kanske inte utnyttjar fullt ut.

Jag ser verkligen fram emot en förändring till barnets bästa. Jag är väldigt positiv till att regeringen och utskottsgruppen som jobbar med frågorna drar åt samma håll.

Det som jag vill fråga er som jobbar på golvet i socialtjänsten är lite mer om detta med uppföljningar, uppföljningsansvar gällande placeringar och sådant. Det gäller hur ni tycker att det fungerar och vad som skulle kunna göras bättre där.

Ni har varit inne på när barn flyttar hem till de biologiska föräldrarna. Det gäller att ändra uppföljningen från två månader till sex månader. Det är bra. Men vad tycker ni att uppföljningskravet på kommunen ska innehålla så att det blir så bra som möjligt när man talar om hemflytt till de biologiska föräldrarna?

Sedan hade jag en fråga som jag delvis fick svar på till familjehemsorganisationerna. Jag tycker också att det är lite bekymmer med kraven på familjehemmen. Det var någon av er som sa att mer utbildning och mer stöd till familjehemmen behövs. Kan ni konkretisera det ytterligare lite grann?

Helena Johansson, Svalövs kommun: Du undrade om uppföljningar. Vad kan vi göra bättre? Jag har också funderat väldigt mycket på detta. Det är naturligtvis så att vi kan öka tiden. Nu är det två månader. Vi kan öka den till sex månader eller till tolv månader. Vi kan öka den till två år. Men vad ska den sedan innehålla?

Vad händer om vi upptäcker att det kanske inte är riktigt bra men det kanske inte är jättedåligt? Det är nya bedömningar som ska göras. Vi vet också att varje flytt för ett barn skadar lite till. Det gäller även när vi flyttar från någonting som är bra till någonting som är nästan lika bra och från någonting som är dåligt till någonting som är bättre. Vi tar bort vissa risker, men vi tillför nya.

Jag har inga självklara svar på detta. Men det här måste vi naturligtvis fundera ut och göra väldigt noga. Det är inte så enkelt att bara flytta barn även om man ser att barnen har det dåligt. Vi behöver naturligtvis diskutera det väldigt mycket mer, tänker jag.

Maria Bergman, Familjehemmens riksförbund: Det gäller uppföljning, utredningstid och allt detta. Jag vill återkomma igen till att det krävs mycket förkunskap inte bara för familjehem utan också för dem som handlägger. Det handlar kort och gott om förkunskaper om vad det handlar om för att kunna säkra ett barns trygghet.

Telle Söderberg, Familjehemmens riksförbund: Jag tänker på utbildning redan innan man blir familjehem. Det måste vara en process att bli familjehem. Det kan inte ske över en natt. Och när man sedan är familjehem borde det vara självklart med handledning och vidareutbildning i olika frågor, vilket det inte är i dag. Nu måste man verkligen kräva handledning och kämpa för det, till exempel.

Anneli Abrahamsson, Familjevårdens Centralorganisation: Det finns en grundutbildning för familjehem som Socialstyrelsen har, men vi vill ha vidareutbildning också under tiden, bland annat i anknytningsteori.

Sedan tänkte jag fylla på lite när det gäller vårdnadshavare. För att få folk som vill bli vårdnadshavare måste vi se över stödet till dem. I dag står de själva i rättegången och betalar själva för rättstvister. Det är inga familjehem som vill ta den risken. De riskerar att bli övergivna. De har hela arbetet med det placerade barnet, som de blir vårdnadshavare för. Sedan får de stå för alla konflikter

och alla risker. Där måste vi hitta någonting. Och om vi ska kunna hitta alla de familjehem som vi kommer att behöva måste vi ha bättre förutsättningar.

Johan Hultberg (M): Tiden är otillräcklig för att lyfta alla frågor som man önskar lyfta. Vad många har varit inne på under dagen är att tiden för uppföljning efter avslutad placering också är otillräcklig. I dag är det två månader, och nu har det precis kommit förslag i utredningen från Margareta Winberg om att tiden ska utökas från två till sex månader.

Jag har suttit i en politisk referensgrupp till den utredningen och har framfört att även sex månader är alldeles för kort tid, åtminstone utifrån mitt och Moderaternas perspektiv. Men då har svaren väldigt mycket varit att det handlar om en proportionalitet mellan å ena sidan barnets bästa och behovet av uppföljning och å andra sidan vårdnadshavarnas intresse och rätt till familjeliv och privatliv. Remissinstanser skulle troligtvis vara kritiska mot detta. Det hade inte blivit rätt balans om man hade haft en ännu längre uppföljningstid, och det hade kanske stridit mot Europakonventionen och så vidare.

Jag skulle kanske företrädesvis vilja fråga de juridiska experterna i rummet, i form av Pernilla och Mia, hur de ser på möjligheten att i ett första steg åtminstone utvidga tiden till sex månader men allra helst längre än så. Jag tycker att det är en väldigt viktig fråga. Vi vet att omkring 30 procent av dem som flyttas hem, eller där placeringen avslutas, inom ett år är föremål för en återplacering. Därför tycker jag att just uppföljningsfrågan är helt central i detta sammanhang. Och först och främst måste lagstiftningen finnas på plats för att medarbetarna i socialtjänsten ska kunna ta det viktiga arbetet och den viktiga uppgiften på allvar.

Pernilla Leviner, Stockholms universitet: Jag kan bara säga väldigt kort att detta är enormt komplext. Precis som du var inne på är det verkligen en avvägning mellan barns rätt till skydd och rätten till integritet och familjeliv och privatliv. Precis så svårt är det. Det blir väl ytterst en avvägning. Vilken inskränkning kan vi tänka oss att medge? Det handlar om att inte veta när socialtjänsten kan knacka på dörren, om vi ska överdriva det lite. Och det finns grunder för att vi inte har en sådan lagstiftning.

Jag tycker att man behöver göra detta med försiktighet och uttrycka i lagstiftningen att det ska vara om det finns särskilda skäl.

Hur lång tid? Jag tycker att det ska finnas en större flexibilitet, men detta ska absolut göras med stor försiktighet. Jag tänker också att man måste tänka utifrån barns perspektiv – apropå otrygghet, som vi har varit inne på. Vad innebär det att leva med den otryggheten efter en hemflytt? Jag tror även att det handlar jättemycket om tilliten till socialtjänsten och vilket uppdrag socialtjänsten.

Ordföranden: Pernilla säger att hon var klar. Det var något strul med mikrofonen.

Sofia Nilsson (C): Min fråga går kanske främst till professor Tommy Lundström och till familjehemmen. Jag funderar mycket på kvaliteten i familjehemmet och i familjen. Vi var inne på hur man säkrar det. Socialtjänstens utbildning är en del. Vidareutbildning tycker jag låter som en väldigt klok idé, för jag tror att vi behöver göra mycket där.

Jag har också funderat över detta: En familj kan vara godkänd i en kommun. Sedan kanske familjen är nästan svartlistad i en annan, men ändå får den uppdrag från andra kommuner.

Hur ser vi till att stärka detta, så att vi vet att familjehemmen faktiskt är bra? Skulle man kunna tänka sig ett nationellt register? Finns de tankarna? Hur skulle vi kunna se till att det fungerar nationellt?

Tommy Lundström, Stockholms universitet: Håkan var inne på det här med register. Det är en bra idé med register över familjehem. Man försöker ju kontrollera dem på olika sätt i polisregister och så vidare, men vi alla vet att det slinker igenom saker i dessa system. Register vore bra.

Jag tror också att vi behöver ha en översikt över de privata bolag, som man nämnde från Göteborg, som rekryterar familjehem av blandad kvalitet – det är vad jag hör från golvet i dessa frågor. Där behövs det i detta läge ett ökat ansvarstagande från IVO, skulle jag tro. Dessutom behöver man följa upp familjehem. Jag tror att familjehemsuppföljningar är en av de saker som faktiskt har blivit bättre. Även om vi inte har jättebra data på det tror jag verkligen att det har blivit bättre, i alla fall jämfört med riktigt gamla tider när jag jobbade som socialsekreterare. Där har det förbättrats.

Men det slinker igenom saker. Kommuner kan ha haft dåliga erfarenheter av ett familjehem, och så blir det ett familjehem i nästa kommun. Jag tror att detta behöver ses över och att det inte bara behöver ses över med stöd utan också med kontroll.

Barbro Westerholm (L): Min fråga är till Socialstyrelsen. Lagstiftning tar tid, men Maria Bergman och andra företrädare för dem som står på golvet i verksamheten, familjehemmen, tog upp en rad problem som borde kunna åtgärdas redan nu med effektiv tillsyn och kunskapsförmedling. Jag ser bristerna i kommunerna och bristerna i uppföljningen, så jag ställer frågan till Socialstyrelsen: Vad kan styrelsen göra här och nu?

Annika Öquist, Socialstyrelsen: Ja, Socialstyrelsen har absolut en roll att fylla i dessa frågor. Om det är saker som behöver utvecklas i lagstiftningen får vi lugnt vänta. Men vi har både uppdrag och möjligheter att jobba med kunskaps-

utveckling tillsammans med kommunerna för att tillsammans bygga en starkare familjehemsvård – absolut. Flera av de frågor som har kommit upp i dag känner vi igen. Några är det lite nya vinklingar på. Det har varit väldigt värdefullt att höra.

Martina Johansson (C): Tack för en väldigt bra dag! Den visar på balansen att pendeln inte får slå över i den här diskussionen. Det vill jag bara nämna.

Några har varit inne på att man ska stärka de kommunala myndigheterna och det viktiga arbete som görs i socialtjänsten. Då ställer jag frågan till Socialstyrelsen, MFoF och Socialdepartementet: Hur gör vi detta? Ser någon över om det finns evidensbaserade utredningsmetoder där man från första början utreder vad som är det bästa för barnet, så att vi omhändertar rätt barn och inte omhändertar barn som inte ska omhändertas? Finns det någon sådan genomgång? Skulle man då kunna tänka sig att rekommendera ett antal sådana till kommunerna, så att de använder sig av samma metoder? Det handlar om att faktiskt se skillnad och att det blir bra utredningar när barnen kommer till tals.

Rebecca Berg, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd: Vi har ansvar för den handbok som beskriver rutiner för socialtjänsten, hur de ska genomföra sådana här utredningar. Den handboken ska vi enligt vår verksamhetsplanering revidera nästa år. Då får vi ta ett robust tag kring detta och se över om man kan hitta några nationella utredningsmetoder. Vi får återkomma till den frågan, för vi har inte påbörjat det arbetet än.

Annika Öquist, Socialstyrelsen: Vi tar kontinuerligt fram stöd när det gäller både rättstillämpning och vilken kunskap det finns kring hur man utreder barns och ungas behov. I dagsläget finns det inte några evidensbaserade metoder på det sättet, utan det är komplexa utredningar som ska göras utifrån det aktuella barnets situation. Men vi ger så mycket stöd vi kan i dessa frågor och fortsätter att göra det. Vi följer också forskningsläget – absolut.

Tobias Lundin Gerdås, Socialdepartementet: Fru ordförande! Som myndigheten har nämnt sker det en löpande uppdatering av allmänna råd, handböcker och så vidare. Det är ett utomordentligt viktigt arbete för att säkerställa att det i så hög grad som möjligt ska finnas evidens för de metoder man jobbar med.

Jag vill också lyfta det uppdrag som regeringen i juni gav Socialstyrelsen, som handlar om att genomföra kunskapshöjande insatser inom familjehemsvården. Jag tror att Socialstyrelsen nämnde det kort tidigare. Det är ett stort och viktigt uppdrag som också tar sin utgångspunkt i de diskussioner som har varit i riksdagens socialutskott. Där betonar vi också att man ska stödja kommunerna i utvecklingen och i rekryteringsarbetet när det gäller familjehem.

Det är en fråga vi har varit inne på *en del* i dag, men jag tycker att flera företrädare från familjehemmen också har lyft den.

Vill vi betona frågan om anknytning och bygga starkare band mellan familjehem och placerade barn och unga måste vi också titta på vilken typ av familjehem som rekryteras, inte minst när det gäller tidiga placeringar av mycket små barn. Då måste just rekryteringsarbetet få en ännu större betydelse, för då handlar det om att rekrytera familjehem som i högre utsträckning än i dag kan utveckla anknytning till de riktigt små barnen. Det är ett mycket viktigt arbete.

I övrigt vill jag tacka för möjligheten att vara här igen. Jag tror att detta är mina sista ord i dag.

Josefin Malmqvist (M): Tack för en väldigt viktig förmiddag! Jag tror att vi som i många år på olika sätt har jobbat med dessa frågor tyvärr känner igen oss i bilden och att vi längtar efter att nu äntligen få gå från ord till handling. Jag har därför två väldigt konkreta frågor för att knyta ihop detta.

Jag ska säga att jag företräder Moderaterna och civilutskottet här i dag.

Min första fråga riktar jag faktiskt tillbaka till statssekreteraren, så det var väl hans näst sista ord.

Vi här i riksdagen riktade faktiskt senast i maj månad ett tillkännagivande till regeringen när det gäller just frågan om vårdnadsöverflytt och att se över regelverket kring detta. Jag skulle därför vilja höra om vi kan få ett tydligt besked i dag om när regeringen planerar att återkomma i frågan.

Min andra och avslutande fråga handlar om offentligt biträde. Bland annat Advokatsamfundet var inne på att barn bör få rätt till offentligt biträde i detta sammanhang. Skulle Barnombudsmannen till exempel vilja säga någonting ytterligare om hur ni ser på detta? Det handlar alltså om rätten till offentligt biträde eller framför allt om vikten av representation. Handlar det om rätten till biträde? Hur ser ni att detta bäst säkerställs?

Tobias Lundin Gerdås, Socialdepartementet: Tack, Josefin, för frågan! Jo, jag känner mycket väl till civilutskottets tillkännagivande om översyn av reglerna om vårdnadsöverflytt. Det är en fråga som bereds på Justitiedepartementet, så jag kan egentligen inte gå in i detalj på det. Men det är en viktig fråga. Och i den lagrådsremiss som regeringen fattade beslut om i förra veckan finns ett förslag, som vi har varit inne på tidigare, om att vårdnadsöverflytt ska övervägas årligen efter de tre åren.

Det är alltså en mycket viktig fråga, men när det gäller exakt var ärendet om tillkännagivandet ligger får jag hänvisa civilutskottet till de diskussioner som sker på Justitiedepartementet. Jag har i nuläget inget bättre svar än det att ge, men jag vill tacka för en väldigt bra fråga.

Elisabeth Dahlin, Barnombudsmannen: Det är en väldigt viktig fråga. Vi kan titta på barnet som rättighetsbärare. Då innebär det att barnet också är part i

målet. Hur ett avgörande görs påverkar barnets hela liv och får konsekvenser för barnets hela uppväxt. Vi har pekat på vikten av olika typer av företrädare – det var bra att du sa just det. Vi kan till exempel se i svåra vårdnadstvister att det i högsta grad handlar om barnet. Där måste barnet vara part i målet och inte representeras av någon som representerar någon av föräldrarna.

När det gäller omhändertagande eller andra frågor som rör barn handlar det om att barnet faktiskt kommer till tals. Det gäller bland annat väldigt unga barn som kanske själva inte kan uttrycka sig. Där behöver man kunna intervjua barnet på ett bra sätt.

Ja, vi tror verkligen att detta är oerhört viktigt. Om barnkonventionen ska få verklig genomslagskraft krävs det att barnet ses som rättighetsbärare och som part i målet och får det stöd som det behöver, antingen via offentligt ombud eller via annan företrädare som talar för barnet.

Vice ordföranden: Det börjar bli dags att runda av efter många bra frågor och svar. Jag heter Kristina Nilsson och är socialdemokrat och vice ordförande i socialutskottet.

Många av er har i dag varit inne på hur omfattande denna fråga är, hur komplext och komplicerat det kan vara och hur många bottnar det faktiskt finns i varje ärende och i allt som händer och sker ute i vårt land.

Jag tänker att just för att det är så stort är det också så svårt. Men det får inte göra att vi politiker backar från att ta ansvar för att göra det bästa vi kan för att göra situationen bättre. Därför är jag oerhört glad att vi i socialutskottet är väldigt överens om att vi nu ska jobba tillsammans med denna oerhört viktiga fråga. Vi är också överens om att frågan är alldeles för viktig för att vi ska försöka plocka politiska poäng eller ägna oss åt sådant som vi kanske ibland gör i andra sammanhang. Det behöver vi inte göra i just denna viktiga fråga.

Jag tycker att det är en styrka att vi har ett socialutskott där vi kan vara överens om detta. Jag tror också att jag kan prata för civilutskottet. Vi alla värnar naturligtvis barnens bästa.

Jag hoppas också att vi kommer att kunna jobba gemensamt med regeringen, för jag vet att socialministern verkligen brinner för dessa frågor och vill oerhört mycket. Om vi kan jobba tillsammans och gå i takt tror jag att vi kan nå fantastiskt bra resultat. Det är ju det som vi alla vill: att det ska bli bättre för barn där ute.

Varmt tack till alla er som har bidragit med just ert perspektiv på det komplexa och svåra! Tack för att ni jobbar där ute i verkligheten med att konkret ta hand om dessa viktiga frågor! Tack för i dag!

BILAGA 4

Bildpresentationer från offentlig utfrågning

Pernilla Leviner

**Rättsvetenskapliga reflektioner om
förutsättningar för ökad trygghet för
placerade barn och unga**

*–
hur balanserad återförening och stabilitet?*

Riksdagens socialutskott 1 oktober 2020

Pernilla Leviner, professor offentlig rätt
Barnrättscentrum, Juridiska fakulteten, Stockholms universitet

Utgångspunkter

- Den absoluta merparten av barn placeras utanför hemmet på frivillig väg med stöd av socialtjänstlagen
- LVU – en motstridig lag – undantag och skydd
  - Krävs allvarliga missförhållanden och påtaglig risk för hälsa eller utveckling – de svåraste fallen när frivillighet inte fungerar.
- Både socialtjänstlagen och LVU betonar god kontakt med biologisk familj under placering och återförening är målet

Upphörande av vård - 21 § LVU

“När vård med stöd av denna lag inte längre behövs skall socialnämnden besluta att vården skall upphöra. Nämnden ska noga förbereda den unges återförening med den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne.”

- Förarbeten
  - När behandlingsbehovet som föranledde placering har upphört ska vården avslutas.
- HFD 2012 ref. 35
  - Att barn fått en stark anknytning till familjehemmet är **inte** ett skäl att låta LVU-vården fortsätta.

Vårdnadsöverflyttning till familjehem enligt föräldrabalken 6 kap 8 §

*Har ett barn **stadigvarande** vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet och är det **uppenbart att det är bäst för barnet** att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över till den eller dem som har tagit emot barnet eller någon av dem, skall rätten utse denne eller dessa att såsom **särskilt förordnade vårdnadshavare** utöva vårdnaden om barnet.*

- Hänvisning i socialtjänstlagen och LVU – tydliggör **att socialnämnden ska överväga vårdnadsöverflyttning när placering varat i tre år.**
- Kräver inte samtycke men har varit ovanligt när biologiska föräldrar inte vill och när det finns umgänge.

Summa summarum gällande rätt

- En reglering som ger uttryck för att placeringar ska upphöra så fort som möjligt och att stabilitet prioriteras först efter tre år.

Reformförslag

- **SOU 2015:71**
  - Barns bästa och behov ska vägas in tydligare i fråga om upphörande av vård enl. 21 § LVU.
- **Våren/sommaren/hösten 2020**
  - **Regeringen tillsatte utredare** – betänkande klart feb 2021
    - upphörande av vård, uppföljning, drogtest och vårdnadsöverflyttning.
  - **Socialutskottets initiativ juni 2020**
    - vårdnadsöverflyttning – vad som ska vägas in (barn och familjehemsföräldrars inställning) och att det ska ske tidigare.
  - **Regeringen aviserar i sept 2020**
    - kompetenskrav för offentliga biträden och krav att prövning av vårdnadsflytt görs varje år efter att ett barn varit placerat i tre år.
  - **Socialutskottet hösten 2020 ???**

Återförening vs. stabilitet

- **Förslagen skulle innebära förändrad prioritering och ökat betonande av stabilitet**
  - När själva kärnan i barnskyddssystemet (och välfärdssystemet).
- **Frågan är vare sig ny eller specifikt svensk**
  - Vår (och andra länders) historia – se Vanvårdsutredningen osv.
  - Andra länder kritiserar för "motsatsen".

Risker och aspekter att beakta om ökat betonande av stabilitet

- Att samhället för enkelt **"ger upp på föräldrar"** och att barn som skulle gynnas av att flytta hem inte "får" göra det
  - Viktigt att föräldrar vars barn har omhändertagits ges möjlighet till kraftfullt och snabbt stöd.
- Negativa konsekvenser för **tilliten** till socialtjänsten och systemet
  - Riskerar att drabba barn.
- Ställer stora **krav på familjehemsvården** – resurser och familjer!
  - Placeringarna måste vara stabila.

Att beakta i reformarbetet

- Det är orimligt att LVU som ytterst har som syfte att skydda barn medger åtgärder som potentiellt skadar barn.
  - Exempelvis att rycka upp barn från familjehem.
- Barns självständiga rätt till familjeliv enligt artikel 8 i EKMR och artikel 16 i BK måste beaktas i både lagstiftning och tillämpning.
  - Placerade barn kan bedömas ha rätt till skydd för sitt familjeliv med familjehemsföräldrar och syskon i familjehemmet.
- All lagstiftning och tillämpning måste ge förutsättningar för tydligt beaktande av barnets bästa, vilket inkluderar barns vilja och syn på sin egen situation.

Mer konkret vad som behöver ändras

- 21 § LVU om upphörande av vård bör förtydligas så att barns behov av stabilitet *och* att en hemflytt i sig kan vara skadlig ska vägas in.
- Större möjligheter för socialtjänsten att **följa upp** placerade barns situation efter en hemflytt.
- Tydligare möjlighet att redan **innan tre års placering** flytta över vårdnaden till familjehemsföräldrar.
- Barn bör **företrädas av jurister** som har både rätt kompetens och tillräckligt omfattande uppdrag för att förverkliga barns rätt till delaktighet
- Åtgärda bristande koppling mellan föräldrabalken och socialtjänstlagen/LVU samt mellan allmän domstol och förvaltningsdomstol.

Slutord...

- Hur man rättsligt bör balansera återförening mot stabilitet är mycket komplext – OCH – handlar om väldigt mycket mer än juridik!
- **Svåra frågor har väldigt sällan enkla lösningar**

Tommy Lindström

A presentation slide with a background of stylized blue leaves. The title 'Socialutskottet - Ökad trygghet för placerade barn och unga' is written in red. The name 'Tommy Lundström' is at the bottom left. The Stockholm University logo is at the top right.

Socialutskottet - Ökad trygghet för placerade barn och unga

Tommy Lundström

Rubriker

- Från familjestöd till barnskydd.
- Det finns en grupp barn som behöver ökad trygghet i form av vårdnadsöverflyttningar.
- Det är inte okomplicerat med familjehemsplaceringar.
- Biträdena i LVU-ärenden behöver bättre kompetens.

2021-01-19 Tommy Lundström, Institutionen för socialt arbete

Från familjestöd till barnskydd

- **Socialtjänstlagen från 1980:**
- Nyckelord: i första hand frivillighet och stöd till familjen, behandling inte tvång, LVU en "undantagslag". Man ville bryta med tidigare tvångsinriktad lagstiftning.
- **Diskussionerna under 2000-talet**
- Nyckelord: barnskydd, barns rätt, barnet som självständig aktör, lyssna på barnen, Barnkonventionen.

De förändringar som skett i lagstiftning (och praktik) har gått i barnskyddsriktning. Det märks t ex i den sk barnskyddsutredningen (**SOU 2009:68**) och LVU-utredningen (**SOU 2015:71**). Ingen av dessa SOU har lett fram till proposition men flera mindre förslag har gått i riktning mot att barnet behöver utökat skydd i alla delar av processen, från utredning tills ett omhändertagande upphör (och efter).

Men fortfarande är de grundläggande principerna i socialtjänstlagen giltiga (det gäller också det nyligen framlagda förslaget till ny socialtjänstlag).

2021-01-19 Tommy Lundström, Institutionen för socialt arbete

Det finns en grupp familjehemsplacerade barn som behöver ökad trygghet i form av vårdnadsöverflyttningar

- Men man skall komma ihåg om familjehemsplaceringar:
  - de flesta är relativt kortvariga och tanken är att barnen skall åter till föräldrahemmet.
  - de handlar till stor del om tonåringar.
  - de flesta görs med barns/föräldrars medgivande, vilket inte hindrar vårdnadsöverflyttningar.
- Det betyder att i att i många fall är det knappast aktuellt med vårdnadsöverflyttningar.
  - Hur många barn det handlar om är svårt att veta, men det görs få vårdnadsöverflyttningar idag (av ungefär 14000 avslutade placeringar 2019 avslutades drygt 300 med vårdnadsöverflyttning, de flesta vårdnadsöverflyttningar handlar om frivilliga omhändertaganden).
- **Viktigt att fundera över:** Om fler vårdnadsöverflyttningar görs, behövs det då mer stöd till de som tar över vårdnad och hur skulle sådant stöd se ut?

2021-01-19 Tommy Lundström, Institutionen för socialt arbete

Det är inte okomplicerat med familjehemsplaceringar

- Vi vet att ca en fjärdedel av familjehemsplaceringarna slutar med sammanbrott (familjehemmet avslutar, barnet rymmer/vill inte vara kvar, socialtjänsten avslutar / omplaceras).
- Vi vet att de flesta, men inte alla familjehem är bra för barnen (vanvårdsutredningen, upprättelseutredningen).
- Vi vet att det inte är lätt att hitta bra familjehem och vi ser en ökad professionalisering av verksamheten genom att privata bolag "hyr ut" familjehem till kommunerna.
- **Slutsats:** det behövs bra stöd och kontroll av familjehem. Men hur skall stödet/kontrollen se ut efter vårdnadsöverflyttningar?

2021-01-19 Tommy Lundström, Institutionen för socialt arbete

Biträdena i LVU-ärenden behöver bättre kompetens

- Regeringen har föreslagit att det skall ställas särskilda lämplighetskrav på de som biträder barn vid LVU-utredningar.
- Kollega och jag har tittat på förvaltningsrättsdomar i LVU-ärenden och konstaterat att kvalitén på biträdenas arbete tycks skilja sig kraftigt åt, särskilt när det gäller att se till barnens behov.
- **Slutsats:** Det är angeläget att med krav på kompetens (i form av utbildning och/eller erfarenhet).

2021-01-19 Tommy Lundström, Institutionen för socialt arbete

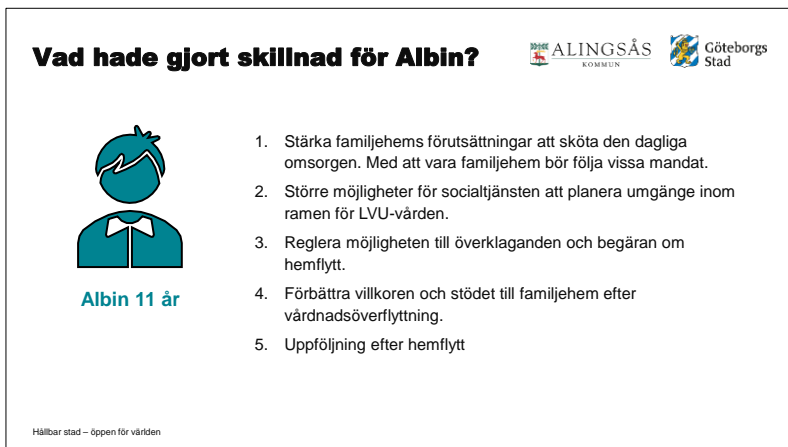
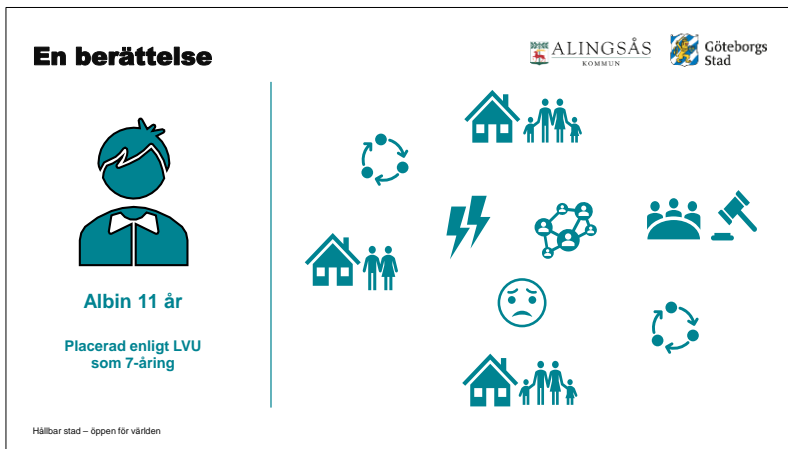
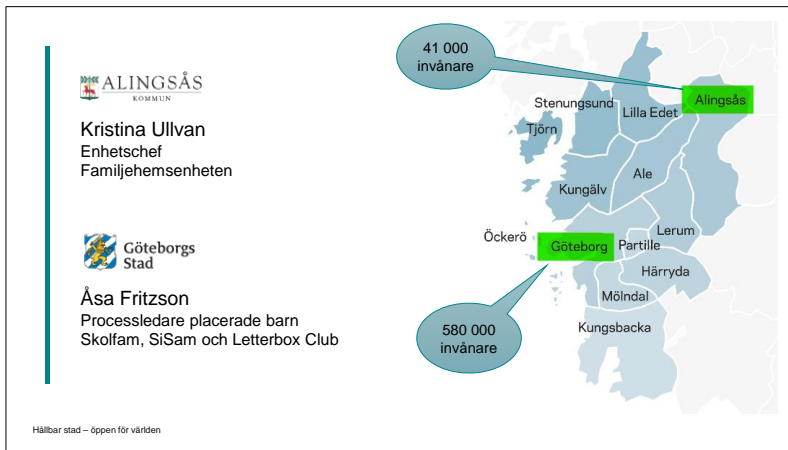
Åsa Fritzson och Kristina Ullvan

Hållbar stad – öppen för världen

Ökad trygghet för placerade barn och unga

Socialutskottet 2020-10-01

Hållbar stad – öppen för världen

 Göteborgs Stad

Kontakt
 Asa Fritzon
 asa.fritzon@afh.goteborg.se
 Göteborgs Stad

Kristina Ullvan
 kristina.ullvan@alingsas.se
 Alingsås kommun

Tack för att ni lyssnat!

Helena Johansson och Mirjam Wiking

Helena Johansson,
Svalöv

Mirjam Wiking,
Helsingborg

Starkare barnrätt

- ▶ Återförening inom rimlig tid
- ▶ Återförening eller goda umgängesföräldrar
- ▶ Stöd till bio-föräldrar och övrigt nätverk
- ▶ Delaktighet utifrån barnets bästa
- ▶ Vem är bäst lämpad att bevaka barnets rätt under hela placeringstiden?
- ▶ "Barnrättsperson"?

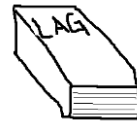
LVU och långvariga placeringar

- ▶ Stabilitet och trygghet för barnet
- ▶ Tidsaspekten och anknytningen måste vägas in
- ▶ Utbildning i domstolarna?

Vårdnadsöverflyttningar

- ▶ Vårdnadsöverflytt ger trygghet
- ▶ När det inte fungerar? Hur säkerställs att vårdnadsöverflytt blir till barnets bästa?
- ▶ Vem är bäst lämpad att fatta beslut? Behövs utbildning till beslutsfattare?
- ▶ Eget ombud till barnet i processen (likt vid LVU)
- ▶ Hur stöttar vi SFV bättre? (praktiskt, ekonomiskt, emotionellt)

SoL eller LVU

- ▶ Barnets bästa måste vara avgörande oavsett
- ▶ Utvidga LVU §22 gällande §2?
- ▶ Uppföljning efter hemflytt

Rättsprocesser

- ▶ Skapar otrygghet för barnen
- ▶ Tar fokus från uppföljning av vården
- ▶ Kostar pengar
- ▶ För vems skull?

Anneli Abrahamsson

En andra chans

FaCO - för en fungerande familjehemsvård

**FaCO stödjer tanken med
långsiktiga placeringar**

Att vara envisare - och konsekvent

- de följde mig till skolan
- de hjälpte mig att gå till tandläkaren
- de satt bredvid mig på lektionerna
- de tröstade mig när jag var ledsen
- de visade mig till nya intressen
- de hjälpte mig att hitta nya kompisar
- de höll ut då jag inte visste bättre

"Tack för att ni gav mig en andra chans!"

Anknytningsteorin visar vägen

- Trygga vuxna ger trygga barn
- Kräver medvetenhet
- Tiden en viktig faktor
- Konsekvent bemötande
- Aldrig försent för "en andra chans"

Håll dörren öppen till det biologiska ursprunget

- Nöjda föräldrar ger arbetsro
- Vårt gemensamma mål
- Viktigt att undvika konflikt
- Att förstå sin historia

Vi vill ge omhändertagna barn och unga en andra chans

FaCO - för den svenska familjehemsvården